

Yesu pəpuərbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoyamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonj-nelmaŋ-sɛbɛ-i-na. Yesuŋ siire ce mamaŋ hiere, u nyegāaŋ ma yaa-i u sɛbɛd̄iɛlāŋo-na (Yesu maama maŋ Likɛŋ nyegāaŋ-ma). Hāalīŋ-wuonjo yaa daayo-i. Mamaŋ ciɛ Yesu huonju-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembaŋ daa *Diilonj-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonj-Yalleŋ ciɛ ba da holle-i dumaa a waŋ *Kirsanelma-i aa nuɔmba bɔi hūu-ma. Diilonj-dūŋ-baambaŋ ciɛ sūlma maŋ, u nuŋgu bi hii-ma. Diilonj-Yalleŋ bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waŋ mafamma-i.

Hāalābiembaŋ duɔŋ dumaa ta ba waŋ Kirsanelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, sɛbɛ daayo duɔŋ baa ku yaa-i (sap. 1-7). Ku huonju-na, maŋ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waŋ (sap. 8-12). Aa perieŋ baa Pol baa u nabaamba-i baŋ wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waŋ Kirsanelma-i baa *nieraaamba-i (sap. 13-28).

Yesu pəpuərbiemba maacemma sɛbɛ pigāaŋ wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonj-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔŋ-maama sī, nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonjo wulaa

¹⁻² Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilonj-nelma-i aa ce mamaŋ hiere a ji hi u nyugūmma-i, mi waŋ ma yaa-i mi sɛbɛd̄iɛlāŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamaŋ ce-ba u *pəpuərbiemba, *Diilonj-Yalle ciɛ u pigāaŋ-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba

da ba suə wuə u siire. U ciə yinni komuəŋa häi baa-ba tuə carra-bei u piie *Diiloŋ-bāaŋgu maama-i.

⁴ Yiingu nanŋu-na, ba waa ta ba wuo niwuoni, wuə gbē-ba wuə: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waəŋ mamaŋ baa-na wuə mi To pāa-na nuŋgu, ciyaəŋ ma ce igēna.

⁵ Na saa da, Nsāa *baatiseŋ nuəmba-i baa hūmma, ŋga namaaŋo-i, ku sie da yinni, mi ka batisəŋ-na baa Diiloŋ-Yalle-i.»

⁶ Yiingu nanŋu-na, baa ji tigiin ba-naa. U pəpuərbiemba yuu-yo wuə: «Itie, ku ce ŋ ka bir hä *Isirahel-baamba-i baa fōŋgūo-i fiefie dumandə wei?»

⁷ Yesu wuə cira: «Mi To uŋ diyaa huəŋgu maŋ baa ma cemma-i, kuu sī namaa kuusuəŋgu. ⁸ ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fōŋgūo ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nileiŋa naŋa-i hiere hīema-na.»

⁹ Uŋ waəŋ mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kā dərə, u nyugūŋ u kā dərə, kā ka balla nyaasīnni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba juə'a ba ne da joŋgorpielntaamba häi ba caaŋgu-na. ¹¹ Joŋgorpielntaəŋ daaba gbē-ba wuə: «Galiletaəŋ namaa, bige-i ciə na yiera dīŋ dərə-i-na ta na ne dumaəŋo-na? Naŋ daa Yesuŋ taa dumaa kā dərə-i-na, duə ji cira u jo, u ka bi jo dumei.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku həlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huəŋga-i. Baa bir gūunu jo Yerusalemu-i-na. ¹³ Baŋ juə, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu nanŋu-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuəŋ-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Piər, Nsāa, Sake baa Āndere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biəŋo waa, Simə maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biəŋo-i, ba'i waa dumaəŋo-na. ¹⁴ Ba hieroŋo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpēkpē ba cārā Diiloŋo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hāmba-i.

Hai ka suur Yuda fuoŋgu-na?

¹⁵ Yiŋgu naŋgu-na, Pier wuə ji sire yiera Diiloŋ-dūŋ-baamba həlma-na, ba waa nuəmba komuəŋ-niediei temma, aa naa cira: ¹⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diiloŋ-Yalleŋ cie *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kūŋgu-na, ma cie. Yuda yaa juə ce tayaana ba ka bel Yesu-i. ¹⁷ Yuda waa baa-ye i tie ce maacenduəma. ¹⁸ Uŋ cie maacembabalaŋ daama-i da gbeiŋa maŋ, u sãa suoŋgu baa-ya.† U juə par diire u yuŋ-nu suoŋgu faŋgu-na a muonu u kusūŋgu-i, u purru hel hiere bomborma-na. ¹⁹ Yerusalemutaamba nuə nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suoŋgu faŋgu yerre-i ba nelma-na wuə «Hakeldama», ku yuŋgu yaa wuə tammaŋ-suoŋgu. ²⁰ A ne da ma nyegāaŋ Gbeliemaŋ-nəini-na wuə: «U dumelle saaya di muonu; molo baa waa tīəna-die.»‡ Aa tiraa nyegēŋ wuə: «Molo saaya u biə u maacemma-i.»§

²¹ «Terienŋu faŋgu-na, bamaŋ waa baa-ye i wuəramma-na hiere baa Itienŋo-i, ²² a doŋ Nsãa uŋ *baatisenŋ-yo huəŋgu maŋ nuə-i, a ka hi u nyugūmmaŋ-yiŋgu-i, kuttienŋo saaya u hel ba yaa nuə-i a naara-yiə i tie waŋ u siremma kūŋgu-i.»

²³ Uŋ juə piiye tī, baa hiel nuəmba hãi da ba fiel u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi. ²⁴ Baŋ cie mafamma-i, baa cārã Diiloŋo-i cira: «Itienŋ nuə, nuənei suyaŋ i həmmu-i hiere. Niŋ ka hiel umaŋ ba hãi baaŋ daaba-na, pigāaŋ-ye

* 1:16 Niəŋ Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 41.10. † 1:18 Niəŋ Matie sebe-i-na 27.3-8. ‡ 1:20 Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 69.26 § 1:20 Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 109.8

baa-yo ²⁵ u biə maacemma* maŋ Yudaŋ naana-mei aa kã u muŋkãmmu.» ²⁶ Baŋ juo cãrã tĩ, baa ful tieŋa a hiel. Tieŋa bel Matiyasi. Matiyasi wuo suur naara *pəpuərbiemba-i. Baa naa tĩe cĩncieluo u diei.

2

Diiloŋ-Yalle jomma-i

¹ *Pãntekəti-yiingu-na, Diiloŋ-dũŋ-baamba waa hiere tigiin terduəŋ-nu. ² Ba juo'a ba ne da ijieni naŋ temma hilaa dərə-i-na ŋaa fafalmu, a jo ji yu baŋ waa dũŋgu maŋ nuə-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da dãamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Muŋ calaanu haa-bei dumaarəo-na, *Diiloŋ-Yalle pãŋ yu ba həmmu-i a ce ba doŋ ta ba piye niəraaŋ-nelma.

⁵ A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuəyaaŋ ba Diiloŋ-hümelle-i fafamma, ba fõŋgũo baa hilaa nilieŋa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibieŋa faŋa-na. ⁶ Baa tĩena ji nu ijieŋ daani-i, baa sire gbar kã ka yu. Bamaŋ waa hiere, nelieŋo nelieŋo u nuə Yesu *pəpuərbiemba piye fuə fereŋ nelma-i. ⁷ Kuə cu ba həmmu-i, baa ta ba piye wuo: «Ma sĩ Galiletaamba-i daaba-i hiere ke? ⁸ Ba cie nie ta ba nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? ⁹ Ŋ sie suo wuo mie maŋ jãanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yie, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapadəsitamba dii, Põtaamba dii, Asitaamba dii, ¹⁰ Firgitaamba dii, Pãn-filitaamba dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sireni caaŋgu-na baa dii, bamaŋ hilaan *Ɔrəmu-i-na bafamba bi dii, ¹¹ Yuifukireiŋa dii, bamaŋ bi suurii Yuifusĩnni-na baa bi dii, Kiretitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieroŋo-na,

* 1:25 Yudaŋ taa u ce maacemma maŋ baa Yesu *pəpuərbiemba-i ba gbẽ ma yaa-i.

Diilonj uŋ ciə maacenfafamma maŋ, nəliəŋo nəliəŋo u nuə-
ma u fəreŋ nelma-na.»¹² Kuə ce-ba gberε, ba sa suə baŋ
jəguəŋ mamaŋ. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «Nel hama-i
temma-i dumandε-i?»¹³ Banaŋ baa bir yaŋ aa ta ba nyε
pəpuərbiemba-i wuə ba nyuəŋ kolma.

Piər āndaanġu-i

¹⁴ Maŋ juə waa dumaanġo-na, Piər wuə sire yiera baa u
nabaamba-i* aa naa doŋ tuə piie da gbagaga wuə: «*Yui-
fubaa namaa, baa namaa namaŋ dii tīena *Yerusalemu-i-
na, mi ka waŋ nelma diei baa-na, karaaŋ na tūnni-i dei na
nu-ma. ¹⁵ Na suyaa wuə bāanġu saa hi boŋ yogo aa na'a
ba nyuəŋ kolma, ba daa-ma hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonj uŋ
puəraa Yowel waŋ mamaŋ, ma'i ciəŋ. ¹⁷ Yowel waan-ma
wuə:

⟨Diilonġo ciəra wuə:

*«Miwaanġo tīmmaŋ-huəŋġu-na,
mi ka gbuo nuəmba-i hiere baa mi *Yalle-i.
Na bisāimba ka ta ba ce mi pəpuərūŋġu-i.
Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piie baa-ba.
Aa ta mi piie baa bīncuəmba-i dānsānniŋ.*

¹⁸ *Coima saa fa, bamaŋ cāa-miŋ hiere,
caamba-i baa bεmba-i,
mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huəŋ daaku-na,
ba ka waa mi pəpuərbiemba.*

¹⁹ *Mi ka ce gberε-weima dərə-i-na baa hīema-na hiere:
Tāmma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasīnni kaa bi waa bəi.*

²⁰ *Bāanġu kaa bir cure ŋaa isuəŋġu
aa cēiŋo bir ce dāa ŋaa tāmma.
Mafamma ka ce aa Itieŋo jommaŋ-yiŋġu suə hi.
Yiŋġu fanġu temma siε ji waa;
ku kaa waa yibuə.*

* 2:14 Yesu pəpuərbiemba yaa baŋ gbēŋ-baŋ.

²¹ *A ce dumaanjo-na, umañ duo ji tuo gbuuse Itienjo-i, kutienjo ka kor.»†»*

²² Pier wuo suonu u andaangu-i wuo: «*Isirahel-baan namaa, yaan mi yan nelma diei baa-na: Diilono pigaan-na Nasaretitaan Yesu fonguo-i. U cie u ce gberε-weima boi na holma-na. Namaa ferε-i na saa yan-ma damma. ²³ Ba bel diilono-i bel-o ha-na. Diilono suo weima-i hiere; uu naa suo wuo na sie yan-yo. Ma bi cie: Na bilaa-yo a ha bamañ sa kaan Diilono-i ba gbu-yo *daan-nu ko-yo. ²⁴ Ŋga hēma saa naa waa ma gbāa wuo-yo. A ce dumaanjo-na, bañ ku-yo, Diilono yan-ba aa sire-yuo. ²⁵ Na saa da, *Davidi piye u maama wuo:

«Mi da Itienjo-i honni mañ jon mi yaanga-na.

U sa taara mi kūoma nyen,

ku'i cie u jo ji waa mi caan-nu.

²⁶ *Kufangu hofelle yaa yuu mi huonga-i a ce mi ta mi piye dumandε-i-na.*

Mi suyaa wuo da mi ku, mi ka fiisa.

²⁷ *Diilo, mi suyaa wuo η sie yan mi tie dii kuon-nelle-na.*

Ŋ sie sie yan nañ noljo hor dii hēma-na.

²⁸ *Hūmelle mañ kaan η wulaa,*

η pigaan-mi baa-de.

Da mi waa η caangu-na

η ka ta η ce baa-mi.»‡»

²⁹ Pier wuo cor baa u andaangu-i wuo: «Tobin namaa, mi ka yan ninsojo-i baa-na i bincōijo-i Davidi kungu-na: Davidi kuu ba fuure-yuo, a ji hi baa nyungo u cīncorre dii i holma-na. ³⁰ Davidi waa Diilopəpuərbilono. Diilono naa pā nungu baa-yo wuo duo saa ji waa, u jāmatigisīnni-i, u ka hā u hāayēljo naño'i baa-ni. ³¹ A ce dumaanjo-na, Davidi naa tēna baa-ma wuo *Konkortienjo ka ku aa sire.

† 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a

‡ 2:28 Gbeliemañ-nalāangu

(Psaume) 16.8-11

Na saa da u ciera: «Diiloŋo siε yaŋ u nolŋo t̄ie dii kuoŋ-nelle-na» aa «u siε yaŋ u h̄or dii h̄iema-na.»³² Koŋkortieŋo faŋo yaa Yesu-i. Diiloŋ uŋ siire-yuɔ, miε maŋ daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. ³³ Diiloŋo k̄aa baa-yo u ka t̄iena u caaŋ-nu, aa uŋ ŋa naa p̄a nuŋgu maŋ baa-yo wuɔ u ka h̄ã-yo u Yalle-i, u h̄ãa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Naŋ daŋ mamaŋ daama-i baa naŋ nuŋ mamaŋ, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuɔ fere saa k̄a d̄oro-i-na, ŋga u piiye Yesu k̄uŋgu-i wuɔ:

«Itieŋo gb̄ie mi Tieŋo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji t̄iena mi caaŋ-nu

³⁵ aa ŋ yaŋ mi mal ŋ biḡaar̄amba-i h̄ã ŋ ce ŋ b̄aaŋgu-i bei.»§

³⁶ Terieŋgu faŋgu-na, nuharuŋgu si dii, Isirahel-baaŋ namaŋo-i hiere na saaya na suɔ wuɔ naŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na, Diiloŋo ciε u yaa-i Itieŋo-i aa tiraa ce-yo Koŋkortieŋo.»

³⁷ Baŋ juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba b̄iŋk̄uŋgu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaŋo-na, i saaya i ce bige-i?»

³⁸ Pier wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na jo ba ji *batisen-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diiloŋo ka hur na ãmbabalma-i. Mafaŋ da ma ce, Diiloŋo ka h̄ã-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diiloŋo p̄aa nuŋgu-i baa namei baa na bisãlmba, wuɔ u ka h̄ã-na u Yalle-i. U bi p̄aa-ku baa uŋ ka b̄i bamaŋ yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huoŋ-nu.»

⁴⁰ Pier waan nelma b̄ai baa-ba a dii sir̄eiŋa bei ba da ba h̄uu-ma. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Siyaan koŋkoro-i, ku yaa mamaŋ kaa da fiefie ku nuɔmba-i ma siε ka da-na.» ⁴¹ Yiinŋgu faŋgu-na, nuɔmba b̄ai h̄uȳã Pier nelma-i aa ce ba batisen-ba. Ba yuu nuɔmba neifelle

§ 2:35 Gb̄eliemaŋ-nal̄ãaŋgu (Psaume) 110.1 * 2:37
 Pierbaa-ba-i: Ba gb̄e Pier baa u napəpuərbiemba namba yaa-i.

nuəsiba ndii temma bamaŋ naa suurii naara Diiloŋ-dŋŋ-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diiloŋ-nelma-i Yesu pəpuərbiemba wulaa. Ba waa ŋaa cəduŋ-biemba, ta ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cārã Diiloŋo-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu pəpuərbiemba taa ba ce gberε-weima boi, a ce dumaarŋo-na korma taa ma da nuomba-i baa-ba.

⁴⁴ Diiloŋ-dŋŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huŋga baa ba nagāŋ-niini-i. ⁴⁵ Ba waa umaŋ duə da kumaŋ, u suor-ku aa jo baa gbeŋa-i ba ji cal-a ba-naa nuə a saa baa gbeŋ-maamaŋ yeŋ-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni maŋ joŋ baa dii *Diilodubuə-i-na, ba sa nanna yiŋgu. Ba taa ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa cīnni-na. Ba niiwuoni wuoma taa ma döl aa ba həmmu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba hāl neini-i ba tuəlnu Diiloŋo-i. Ba maama taa ma dölnu nuomba-i hiere nelle-na. Aa yinniŋ taa ni cor dumaa, Itieŋo taa u kor nuomba-i dumei u naara ba källe-na.

3

Murgu naŋo siire

¹ Yiŋgu nangu-na, bātarungu-na, Pier baa Nsāa-i ba taa ba kā da ba ka cārã Diiloŋo-i. ² A ne da naacolŋo naŋo waa, uŋ siire, u saa gbāa wuə dede. Yinni maŋ joŋ, ba biε-yo ba kā ba jīna *Diilodubuə dumelle nande yaanŋa-na u tuə cārã bamaŋ suuriŋ ba wulaa. Dumelle fande-i, ba bī-de wuə «Dumefafalle». ³ Pierbaa-baŋ kāa da ba ka suur, wuə tuə cārã ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolŋ wuə tuə ne-ba wuə sī ba taara ba hā-yo bīŋkūŋgu. ⁶ Pier wuə cira: «Warbelle sī mi yerreŋ, ŋga kumaŋ dii baa-mi, mi ka hā-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaŋ Yesu-Kirsa yerre-na, sire ŋ ta ŋ wuə!» ⁷ Aa kā ka bel u nadienŋga-i duə sire-yuə. Naacolŋo gbeŋ nie pāŋ firnu. ⁸ Wuə wuər sire pāŋ tuə wuə. Uŋ siire dumaarŋo-na, wuə tuə gbelieŋ Diiloŋo-i aa tuə tetiera aa kā

ba ta ba suur baa Pierbaa-ba-i Diilodubuə-i-na. ⁹ Nuəm̄ba juə'a ba ne da hai moloŋo-i gbelaŋ Diiloŋo-i u suur daayo-i? ¹⁰ Uman̄ t̄iənaanaŋ Diilodubuə dumelle yaan̄ga-na u cārã, u yaa-i. Kuə ce-ba gbere aa tiraa dii kũonyelle-bei.

Piery waan̄ maman̄ Diilodubuə-i-na

¹¹ Naacol̄j daa uŋ siire, wuə pãŋ nyaarãa Pierbaa-ba-i. Nuəŋ baa jo ji yu-bei dii *Salomə kukuruuŋgu-na ta ba ne-ba. ¹² Piery daa baŋ neŋ-baŋ dumaŋo-na, wuə cira: «*Isirahel-baan̄ namaa, baa na yaŋ ku ce-na gbere. Baa na ta na ne wuə s̄i miem̄ei siire naacol̄j daayo-i baa i feryŋ fõŋgũə, sisə i wuə Diiloŋ-hũmelle-i fafamma ku'i cie i gbãa sire-yuə; ku'i s̄i. ¹³ I b̄incuəm̄baŋ siire wuə Diiloŋo maŋ hũmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakəbu-i, baŋ siire wuə Diiloŋo maŋ hũmelle-i, u'i cie u cāarãŋo ce bəi. U cāarãŋo faŋo yaa Yesu-i. Na cie ba bel-o ka hã *Pilati-i baa-yo. Pilati wuə u nanna-yuə, na'a ma sie gbãa wuə. ¹⁴ Na c̄iinaana Diiloŋ-nol̄ŋo-i, na cie ba bel nelviŋo-i aa ce ba nanna nelkorŋo-i. ¹⁵ Na cie ba ko cicēlma tierŋo-i. Ŋga naŋ fie ko-yo, Diiloŋo siire-yuə hiel-o kuomba həlmana, i daa-yo nuə. ¹⁶ Iŋ haa i naŋga-i yuə ku'i kãayã naacol̄j daayo-i; na sa bi yaŋ-yo suəma. Iŋ haa i naŋga-i Yesu-i-na, ku'i cie u sire-yuə yeryer dumand̄-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobiŋ namaa, mi suyaa miə na saa naa suə-ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere. ¹⁸ Ŋga Diiloŋ uŋ ŋa naa ce u *pəpuərbiem̄ba wuəya waŋ maman̄, wuə uŋ ka saan̄ *Koŋkortieŋo maŋ, u ka mul̄ieŋ; nelma famma yaa cie.

¹⁹ «Maman̄ dii cemma fiefie-i-na, naanaŋ na ciləbalaŋo-i aa na bir na jo Diiloŋo wulaa, ku yaa u ka hur na āmbabalma-i. ²⁰ Mafaŋ da ma ce, u ka pa kufieŋ-bãan̄gu nei. Aa uŋ ŋa naa hiel Koŋkortieŋo maŋ dii ku domma-na, u ka bir saan̄ u jo. Koŋkortieŋo faŋo

yaa Yesu-i. ²¹ Dumandə-i-na, uu dii t̄ēna dii dərə-i-na tuə cie miwaanjo duə bibirre ŋaa Diilonj uŋ cie u pəpuərbiemba waŋ-ma dumaa dii ku bembienja-na. ²² Na saa da, *Moisi waan Yesu-Kirsa maama yaa wuə: «*Diilonjo ka hiel u *pəpuərbilonoŋo naŋo mei temma na həlma-na. Pəpuərbilonoŋo faŋ duə waŋ mamaŋ, baa na yagar-ma.*

²³ *Umaŋ duə saa nu u nuŋgu-i, ba ka hiel kutienjo nuŋgu-i Diilonjo baamba-na aa ba ka ko-yo.*» * ²⁴ Diilopəpuərbiemba maŋ siire piiye hiere, a doŋ *Samiel-na, ba waan nyuŋgo ku yiŋ daani maama-i. ²⁵ Diilonj uŋ p̄aa nuŋgu maŋ aa ce u pəpuərbiemba waŋ ku maama-i, u p̄aa-ku baa namei. Aa uŋ p̄aa nuŋgu-i baa na b̄ncuəm̄ba-i kusuəŋ-nu aa gb̄ē Abiramu-i wuə: «*Mi ka ta mi cor baa naŋ h̄āyēlmba yaa-i mi ce baa d̄ūnni-i hiere h̄iema-na*»†, na nuŋgu dii nup̄alle fande-na. ²⁶ Ku'i cie na da Diilonjo cie u c̄ārāŋo jo namei wulaa-i iḡēna duə ji k̄āyā-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Pierbaa-ba-i

¹ Pier baa Ns̄aa-i baŋ waa ta ba piiye baa nuəm̄ba-i, *Diilojiḡāntaamba-i baa *Diilodubuə sorosibaa-ba yun-tienjo-i, a naara *Sadus̄iebaa-ba jo ji da-ba. ² Pierbaa-ba taa ba piiye baa nuəm̄ba-i wuə Yesu kuu aa sire, kere yiinggu dii baa yiinggu kuomba ka bi sire fuə temma-i. Baŋ juə ji da ba piiye dumaanjo-na, ku saa d̄əlnu-bei. ³ Baa bel-ba. B̄aŋgu naa t̄i t̄i. Baa k̄ā ka dii-ba kaso ba c̄ə. ⁴ Baŋ fie bel-ba, baŋ hii piiye baa bamaŋ hiere, ba f̄ōŋḡūə baa h̄ūu-ma. Bamaŋ naa h̄ūyāa-ma, ba gb̄āa yu nuəm̄ba neifienja h̄āi nuəsiba ndii temma.

* 3:23 Ānj̄inamma tiyemmanj-s̄eβe (Deutéronome) 18.15,18,19.

† 3:25 Miwaanjo j̄inammanj-s̄eβe (Genèse) 22.18

⁵ Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bīncuamba-i, a naara *ānjīnamma pigāataamba-i, baa jānu ba-naa *Yerusalemu-i-na. ⁶ *Diiløjigāntaamba yun-tieŋo maŋ ba naŋ bīŋ-yoŋ Ani-i, u waa baa u dumellen-
baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsāa, baa Alesāndire. ⁷ Baŋ jāanu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Baŋ juo, baa yuu-ba wuo: «Namaa hilaa baa hiŋ daama-i hie a ji sire naacolŋ daayo-i? Hai moloŋo-i puwraa-na?» ⁸ Huoŋgu faŋgu-na, *Diiloŋ-Yalle naa yu Pier huoŋga-i, wuo cira: «Nelle yuntaaŋ namaa, baa bīncuoŋ namaa, ⁹ i cie ānfafamma molo-na aa na bī-ye ji ta na yuu-ye iŋ cie dumaa sire-yuo u murgusīnni-na, dumei sī wei? ¹⁰ Nelma diei dii na saaya na suo-ma hiere baa *Isirahel-baamba-i: Naŋ gbuu Nasaretitaŋ Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo aa Diiloŋo sire-yuo, fuo barguo yaa nuo-i naacolŋ daayoŋ siire yeryer na yufelle-na dumandε-i. ¹¹ Ba waŋ Yesu fuo maama yaa Diiloŋ-nelma-na wuo:

«*Tāmpēlle maŋ dumarāaŋ namaaŋo-i naŋ cīinaana-die,*

di yaa juo bella dūŋgu-i.»*

¹² Yesu yaa gbāa kor nelbiliemba-i u diei yoŋ. Da ma hel ufaŋo-na, Diiloŋo saa hā-ye moloŋo yaŋga naŋga umaŋ gbāa kor-e.»

¹³ Pierbaa-baŋ daa holle-i piiye dumaa, kuo cu āndac-etaamba hōmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nelgbāŋgbālāamba; ba sa suo seβε. Baa pāŋ suo wuo Yesu wuorataamba. ¹⁴ Da ba ne naacolŋo maŋ siire ba caaŋgu-na, ba sie suo baŋ ka waŋ mamaŋ. ¹⁵ Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gōŋgūoŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuo: ¹⁶ «I ka ce-ba nie? Nuamba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuo ba yaa siire naacolŋ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mei; i sie bi gbāa ju-ma. ¹⁷ ŋga

* 4:11 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.22

dié i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yaŋ i tiraa nu ba bĩe Yesu yerre-i baa moloŋo. Umanj duɔ bĩ-de, kumanj da ku waa, u ka da-ku.»

¹⁸ Baŋ juɔ da ba-naa tĩ, baa bĩ Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ba tiraa nu ba bĩe Yesu yerre-i ba nunnina, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo. ¹⁹ Pierbaa baa gbẽ-ba wuɔ: «Namaa fere-i nié-kuŋ na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yaŋ Diiloŋ-maama-i wei? ²⁰ Mie fuɔ, iŋ nuɔ manaj, aa da manaj, i sie gbãa fiinanj-mei.»

²¹ Baŋ siire naacolŋo-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuɔmba-i, baa ta ba gbeliŋ Diiloŋo-i, a ce dumaanjo-na ändacetaamba saa da nelma da ba cãl-ba; baa naa ba siel ba yufienja yaa piye baa-ba aa nanna-bei ba kã. ²² Baŋ siire naacolŋo manj, u bierja naa cor biej komuɔŋa hãi.

Diiloŋ-dũŋ-baamba cãarã Diiloŋo-i

²³ Baŋ naana Pier-i baa Nsãa-i, baa ta kã ba nabaamba wulaa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa bĩncuɔmban waan manaj baa-ba hiere, baa tũnu ba nabaamba-i baama. ²⁴ Baŋ tũnu-bei dumaanjo-na, baa gbonu cãrã Diiloŋo-i wuɔ: «Itie, nuɔnei hielaa dɔrɔ-i baa hĩema-i, baa dãmmanj-nuoraanjo-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-i hiere. ²⁵ Nuɔnei cié ŋ *Yalle dii nel daama-i i bĩncɔŋo-i *Davidi† nuŋgu-na u waŋ-ma wuɔ:

«Bige-i cié nuɔmba sire ta ba pepiena niliŋa-na?

Ba saa suɔ wuɔ baŋ puu manaj, ma sie kã terienjo wei?

²⁶ Fõŋgõtaamba siire tereŋ yiera,

aa yuntaamba pũulã Itienjo-i baa u Yufelleŋ-Nolŋo-i.‡

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girɛkimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diiloŋ-cãarãŋo. ‡ 4:26 Gbeliemanj-nalãanjo 2.1-2

²⁷ Ninsie ninsie, *Erədi-i baa *Pəse-Pilati-i a naara *nieraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiij ba-naa nel daade[§] yaa nuə-i, a pūulā η cāarāŋo-i Yesu-i. Ba tigiij ba-naa a pūulā η Yufellen-Nolŋo-i. ²⁸ Dumandε-i-na, niŋ ηa naa pu mamaŋ, mamaŋ waa η huŋga-na, ba cie ma yaa-i. ²⁹ Fiefiε-i-na, Itie, η daa baŋ wur η cāarāŋ miŋo-i dumaa. Hā-ye holle i tie gbā i waŋ η nelma-i. ³⁰ Kāyā-yie i tie gbā i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bəi baa gbere-weima bəi η cāarāŋo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Baŋ juə cārā Diiloŋo-i tī, hīeŋ maa sagalla baŋ waa tigiij kusuŋ-nu. Diiloŋ-Yalle pāŋ yu ba həmmu-i hiere. Baa da holle ta ba waŋ Diiloŋ-nelma-i.

Diiloŋ-dūŋ-baambaŋ bilaa ba-naa dumaa

³² Diiloŋ-dūŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba həlma-na, η sie gbāa suə wuə mēl kūŋgu-i daaku-i aa mēl kūŋgu-i daaku-i. ³³ Himma naŋ temma waa Yesu *pəpuərbiemba āncemma-na ta ma pigāaŋ wuə Yesu siire kelkel. Diiloŋo naa silaa tuə ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamaŋ hiere, baa cīnniŋ bi waa baa bamaŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hā Yesu pəpuərbiemba-i baa ni gbeija-i. Bafaŋ da ba hūu-ya, ba ne ba gbeij-maamaŋ jīenya ma-naa dumaa aa bi hənu-yei dumēi. A ce dumaŋo-na sūntie saa waa ba həlma-na.

³⁶ Unaŋo waa ba həlma-na, ba taa ba bī-yo Yosefu. U waa *Levitiyeŋo. U taa u hel Sipire. Pəpuərbiemba taa ba bī-yo Barnabasi, ku yuŋgu yaa wuə Sireintiŋo. ³⁷ Suoŋgu naŋgu waa baa-yo, wuə suor-ku aa naa jo baa ku gbeija-i ji hā pəpuərbiemba-i baa-ya.

§ 4:27 Ba gbē *Yerusalemu.

5

Diilo sa sie huhurma-i

¹ Naacolŋo naŋo waa, ba taa ba bĩ-yo Ananiyasi aa bĩ u cięno-i Safira. Terieŋgu naŋgu waa baa-ba, baa suor terieŋ daaku-i ² aa naa saa-ma aa bəlŋo hiel gbeŋa naŋa aa kã baa a boluoŋgu-i ka hã Yesu *pəpuərbiemba-i baa-ya.

³ Uŋ kãa, Pier wuɔ gbẽ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i cię ŋ yaŋ *Sitãni tãal-ni ŋ hiel kunanŋu gbeŋa-na aa jo ji ta ŋ kar coima-i baa *Diilonŋ-Yalle-i? ⁴ Terieŋgu-i naŋ kũŋgu, molo saa cira ŋ suor-ku. Niŋ fie suor-ku, gbeŋa-i naŋ waŋa. Bige-i cię ŋ ce maaceŋ daama temma-i? Niŋ karaa coima maŋ, ŋ saa kar-ma baa ŋ nanuɔmba, ŋ karaa-ma baa Diilonŋo.»

⁵ Ananiyasiŋ nuɔ nel daama-i, u pãŋ cii, u bi kuliŋgu yaa dumaŋo-na. Umaŋ duɔ nu nel daama-i, u kũɔma pãŋ ta ma nyey. ⁶ Naacieŋ baa jo ji bie-yo ka fuure.

⁷ Cięno saa waa. Bəlŋoŋ kuu, lərbaa-ba siei temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uŋ juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ weima cię.

⁸ Pier yuu-yo wuɔ: «Cięnuɔ, na suoraa na terieŋgu-i sul daadu'i nuɔ-i wei?»

Cię wuɔ sie wuɔ: «Ũu, ku sullu yaa-i.»

⁹ Pier wuɔ cira: «Bige-i cię na saa-ma baa ŋ bəlɔ-i aa da na cure Diilonŋ-Yalle-i? Ne, bamaŋ kãa ka fuure ŋ bəlɔ-i ba yaa bi suuriŋ daaba, ba ka bi bie nuɔŋo-i ka fuure-nie.»

¹⁰ Cię wuɔ pãŋ cii terieŋgu faŋgu-na a ku Pier caŋgu-na. Naacieŋ ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa bie ufaŋo-i bir gũunu ka fuure bəlŋo caŋgu-na. ¹¹ Diilonŋ-dũŋ-baamba kũɔma migãaŋ ta ma nyey ma naara. Umaŋ duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kũɔnyelle.

Gberékulaŋo

¹² Yesu *pəpuərbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gbereweima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiŋ ba-naa

*Salomə kukuruuŋgu yaa nuə-i. ¹³ Nuəmba-i hiere nelle-na ba taa waŋ ba yefafalle, ŋga molo saa tuə siə u piə-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bəmba maŋ naa hūyāaŋ Itieŋo maama-i baa sa waa dəi baa yuliŋgu-i. ¹⁵ Nuəmba waa da ba ce ba hel baa gbāŋgbaarbaa, baa figīnni a galla ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuə duə tuə cor aa u yalle yiəya umaŋ, u sire. ¹⁶ Niləiŋa maŋ *Yerusalemu kətənni-na hiere, nuəmba bəi taa ba hel-yəi ba jo baa ba jaamba-i pəpuərbiemba wulaa. *Jīnabaa-baŋ bi waa bamaŋ nuə-i, ba taa ba jo baa-ba. Umaŋ duə jo baa u wuoŋo, u sire.

Baŋ haa kumaŋ Yesu pəpuərbiemba-na

¹⁷ Nuəmbaŋ joŋ pirpir Yesu *pəpuərbiemba wulaa dumaŋo-na, ku saa dəlnu *Diilojigāntaamba yuntieŋo-i baa u kuoyataamba-i *Sadusīəbaa-ba-i. Baa ce-ku nene-muŋgu ¹⁸ aa naa bel pəpuərbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuəŋgu-na, Itieŋo *dərpəpuərbieloŋo jo ji hīl kaso-i a hiel-ba aa naa gbē-ba wuə: ²⁰ «Kāaŋ *Diilodubuə-i-na na ka waŋ hūmefelənde maama-i hiere baa nuəmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pəpuərbiəŋ baa naar kā Diilodubuə-i-na ka doŋ ta ba waŋ Diiloŋ-nelma-i. Diilojigāntaamba yuntieŋo-i baa u kuoyataamba saa suə wuə ba hilaa. Cuoŋ kaalaa, baa bī bīncuəmba-i da ba ji ce āndaŋgu-i. Baŋ juə, baa puər wuə ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kā ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da moloŋo kaso-i-na. Iŋ kāa, kaso naa waa bīŋ u temma-i, aa bamaŋ niəyaŋ-yuə ba waa ba munyierammu-na hiere dumieŋa yammu-na. I hīlāa-yo ku yaa nuə-i, i saa da moloŋo huəŋga-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba maŋ niəyaŋ Diilodubuə-i ba yuntieŋo-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaambaŋ nuə nel daama-i, ba hoŋ muə pāŋ cu; ba sa suə ku huəŋguŋ ka jo baa kumaŋ.

²⁵ Ba'a ba ne da naacolŋo naŋo juə ji tuə tūnu-bei wuə:

«Naŋ bilaa balamba maŋ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba waŋ Diiloŋ-nelma-i dii Diilodubuə-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntieŋ wuə pāŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Baŋ kāa, ba saa kā baa bubuəsīnni, wuə sī nuəmba ka naŋ-ba baa tāmpēlēiŋa.

Ba ce Yesu pəpuərbiemba āndaanŋu-i

²⁷ Baŋ kāa ka bel Yesu *pəpuərbiemba-i jo baa-ba, *Diilojigāntaamba yuntieŋ wuə yuu-ba wuə: ²⁸ «Ma sī i waaŋ-ma baa-na kuola-mei wuə na baa bī naacolŋ daayo yerre-i baa moloŋo ke? Ma daa nie na yaŋ-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miemei kuə-yo ke?»

²⁹ Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I sie gbāa maar Diiloŋo nuŋgu-i ka ce nelbilieŋ kūŋgu. ³⁰ Naŋ gbuu Yesu maŋ *daanŋu-na ko-yo, i tobaa-baŋ siire wuə Diiloŋo maŋ hūmelle-i, u siire-yuə ³¹ aa kā baa-yo ka jīna u caaŋ-nu. U hāa-yo yuntēsīnni-i aa ce-yo koŋkortieŋo. U cie kufanŋu-i duə kāyā *Isirahel-baamba da ba nanna ba ciləbabaŋo-i aa u duə hur ba āmbabalma-i. ³² Nel daama-i mie i daama nuə, *Diiloŋ-Yalle bi daa-ma. Bamaŋ nuəŋ Diiloŋo nuŋgu-i, u hā-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaambaŋ juə nu nel daama-i, ba hōmmu pāŋ guəla. Baa pāŋ ta ba taara ba komma. ³⁴ *Farisēyieŋo naŋo waa baa-ba, ba taa ba bī-yo Gamaliel. U waa *ānjīnamma pigāatieŋo. Nuəmba taa ba kāŋ-yo nelle-na. Wuə sire yiera ba hōlma-na aa naa cira: «Cieŋ ba hel gōŋgūəŋ-nu.»

³⁵ Baŋ hilaa, wuə gbē nuəmba-i wuə: «Isirahel-baanŋ namaa, jogaanŋ na ne igēna aa na suə na ce naŋ taaraŋ na ce kumaŋ balaŋ daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fere nelbuə. Nuəmba sire cu u huəŋ-nu ta ba kā nuəmba nuəsiba hāi caaŋ-nu. Baŋ juə ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisällā hiere wei? ³⁷ Fuə kūŋguŋ curaa, baŋ taa ba

kāŋ nuɔmba-i belle-na, Yuda maŋ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuɔmba bəi cu u huoŋ-nu. Baŋ juɔ ko ufaŋo-i, bamaŋ naa cu u huoŋ-nu, na daa-ba wei?
³⁸ Fiefiɛ-i-na, bamaŋ daaba-i, mi gbāa waŋ mamaŋ: Nieŋ-baŋ aa na yaŋ-ba. Da kuɔ ba ce nelieŋ-maama, yiŋgu dii baa yiŋgu, ma ka bīɛna. ³⁹ ŋga da kuɔ Diiloŋ-maama ninsɔŋo, na siɛ gbāa bīɛna-mɛi. Nieŋ torro, na baa ji ta na gāŋ baa Diiloŋo aa cira na gāŋ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielɛŋ piiye dumaŋo-na, ba kā ka ciire aa naa bī pəpuərbiemba suur. Baŋ suurii, baa bel-ba muo-ba da dei aa naa waŋ baa-ba wuɔ ba baa tiraa yaŋ ba da ba bīɛ Yesu yerre-i baa moloŋo! Baŋ ciɛ mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

⁴¹ Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei wuɔ Diiloŋo ka tuɔ kāŋ-ba nelfafaamba Yesu huoŋgu-na. ⁴² Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, yinni maŋ jɔŋ, ba waŋ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cīnni-na wuɔ Yesu yaa *Koŋkortieŋo maŋ Diiloŋ uŋ saŋ-yo.

6

Yesu pəpuərbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuɔmba bəi taa ba hūu Yesu maama-i huɔŋ daaku-na, a ce dumaŋo-na bamaŋ piyeŋ girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ bamaŋ piyeŋ ebiremma-i, ba cal niiwuoni-i yinni maŋ jɔŋ aa ba sa hā bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pəpuərbiembaŋ daa ba waana dumaŋo-na, baa tigiŋ Diiloŋ-dūŋ-baamba-i hiere a waŋ baa-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ i siɛ gbāa yaŋ Diiloŋ-nelma wamma-i aa die ne niiwuoniŋ-kūŋgu, ku saa biɛ dumaŋo-na. ³ Hielaŋ nuɔmba niehāi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diiloŋ-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma.

Da na hiel-ba, i ka bir maaceŋ daama-i hã ba yaa-i ⁴ aa mië i fulnu Diilocārälle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamaŋ waa hiere, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etiëni. Diiloŋ-maama-i baa Diiloŋ-Yalle naa yu Etiëni huŋga-i. Baŋ hielaa Etiëni-i, baa hiel Filipu, baa Purokər, baa Nikanər, baa Timo a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Äntiyəsi, ŋga uu naa suur Yuifusĩnni-na. ⁶ Baŋ hielaa-ba, baa pigāaŋ pəpuərbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārã Diiloŋo-i hã-ba.

⁷ Diiloŋ-nelma taa ma gbuo terni-i ma kã. Yinniŋ cor dumaa, nuomba hūu-ma dumëi *Yerusalemu-i-na. *Diiloŋigāntaamba maŋ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etiëni-i

⁸ Diiloŋo naa silaa ce baa Etiëni-i: Uu naa hã-yo himma u tuo ce gbere-weima bəi nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kã *Diilonelhāalādūŋgu nanŋu-na ba kã ba nu Diiloŋ-nelma-i. Ba taa ba bĩ Diilonelhāalādūŋgu faŋgu-i «Kufieŋ ba dūŋgu»*. Yuifubaa-ba famba kã ba ta ba fanu ba-naa baa Etiëni-i Diiloŋ-nelma-na. Ba hølma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Alesāndiri, banamba Silisi, banamba *Asi. ¹⁰ *Diiloŋ-Yalle naa waa baa Etiëni a ce ba saa gbāa piye yar-o.

¹¹ Kuŋ nuolaa-ba, ba bir yaŋ aa bië nuomba gbein-a na ba ta ba wuora ba waŋ wuo: «Naacolŋ daayo u wuora u tuora *Moisi-i baa Diiloŋo-i; baarŋo sĩ.» ¹² Ba cië ku yaa-i nuomba hõmmu du baa Etiëni-i nelle-na. Bĩncuomba-i baa *ānjĩnamma pigāataamba-i hiere ba hõmmu duu baa-yo. Baŋ cië kufanŋu-i, ba kã ka bel-o kã baa-yo *nellentaamba wulaa.

* 6:9 Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kərsĩnni-na a kã baa-ba *Ōromu aa ji nanna-bei. Ku gbāa waa Yuifubaa-ba famba hāayēlmba yaa baŋ gbēŋ-baŋ bande-i-na.

¹³ Baŋ kãa baa-yo, ba tiraa bĩ coikartaamba namba kã, wuɔ siertaamba. Baa kã ka ta ba kar coima-i ba haa-yuɔ wuɔ: «Naacolŋ daayo sa gbuu piiye *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *ãnjĩnamma-i hiere. ¹⁴ I daa u wuɔra u piiye wuɔ Nasaretitaŋ Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» ¹⁵ Bamaŋ waa hiere gëŋgerterieng-u-na, baa dĩŋ-yuɔ ta ba ne-yo. U yaanŋa taa ka caa ŋaa *dɔrpəpuərbiləŋ yaanŋa.

7

Etieni āndaanŋu-i

¹ Siertaambaŋ juɔ piiye tĩ, *Diilojigāntaamba yuntieŋ wuɔ yuu Etieni-i wuɔ: «Baŋ waŋ mamaŋ ninsoŋo wei?»

² Etieni wuɔ cira: «Mi nelleŋ-tobiŋ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i bĩncəiŋo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka tĩena Arā-i-na, Cagaŋ-Diiloŋo naa carra-yuɔ ³ a waŋ baa-yo wuɔ u yaŋ u huraamba-i aa u sire ba jāmālā-i-na, kere u ka pigāŋ-yo jāmālā naŋo u ka tĩena. ⁴ Abiramu sire* ka tĩena Arā-i-na. Uŋ kãa terieŋgu-na, u toŋ juɔ ku, Diiloŋo ce u jo ji tĩena naŋ yeŋ jāmālā maŋ nuɔ-i daayo-i.

⁵ «Uŋ juɔ, Diiloŋo saa hã-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaanŋ aa pã nuŋgu baa-yo wuɔ: «Mi ka hã-ni jāmālā daayo-i. Da ŋ saa ji waa, ŋ huoŋ-baamba ka bie-yo cor.»† A ne da huoŋgu faŋgu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. ⁶ Diiloŋo gbē-yo wuɔ: «Ŋ huoŋ-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba kərsĩnni-na jāmālā faŋo-na gbuu mulieŋ-ba. Ba ka ce bieŋ nuɔsiba hãi mulieŋma. ⁷ Ŋga bamaŋ ka bel-ba kərsĩnni-na, muɔmei ka pã kutaamba-i mi

* ^{7:4} Girəkimma-na ba ciera u siire Kalde jāmālā-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jāmālā duoŋo yaa-i. † ^{7:5} Niieŋ Miwaanŋo jĩnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8.

fere. Da mi ji ce mafamma-i, ɲ hāayēlmba ka suɔ sire terienɟu-na ji tīena bande ta ba buol-mi.†

8 «Uɲ waaɲ mafamma-i, wuɔ bel *tobisīnni baa Abi-ramu-i aa naa ce u *jā a dānya tobisīnni fanni-i§. Ku'i cie na da *Isakiɲ juɔ hoɲ, yinni niehāi cor, niisieɪ yiɲɟu-na, Abiramu jā-yo. Isakiɲ bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jā-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduɔma baa i bīncuɔmba-i*.

9 «I bīncuɔmba sire bigāaɲ ba hāaɲo-i Yosefu-i aa belo suor-o ba sāa-yo kā baa-yo Esipi. ɲga Diiloɲo waa baa Yosefu-i. 10 U hielaa u yuɲɟu-i mulīema-na hiere aa ce-yo nelnurāɲo aa tiraa ce u kūɲɟu dɔlnu Esipitaɲ jāmatigi-i. Jāmatigi haa-yo u jāmalā yuɲ-nu baa u dumelle bi yuɲɟu-na.

11 «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jāmalā-i hiere. Kuu naa balaɲ cor, a ce i bīncuɔmba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. 12 Yakɔbu ji nu wuɔ ba suor dīmma dii Esipi-i-na. U puər i bīncuɔmba kā ka sāa bir kūɲ.

13 «Baɲ juɔ kā hāalīɲo-i, Yosefu pigāaɲ-ba u fere wuɔ fuɔ yaa Yosefu-i. Terienɟu faɲɟu'i nuɔ-i, jāmatigiɲ suyaa Yosefu baamba-i. 14 Yosefu wuɔ ce u mɔlbaa-ba bir kūɲ ka jo baa tuoɲo-i baa u dumellerɲ-baamba-i hiere. Ba kūɲɟu-na, ba waa nuɔmba komuɔɲa sieɪ baa cīncieluo nuɔmba ndii. 15 Yakɔbu kāa kām̄ma famma yaa-i Esipi-i-na. Diiloɲ-babīmuɔ kaa hi-yo kusuɔɲ-nu'i baa i bīncuɔmba-i hiere. 16 Ba waa umaɲ duɔ ku, ba biɛ-yo ka fuure-yuɔ Sisemu. Ba

† 7:7 Niɛɲ Miwaaɲo jīnammaɲ-sebe-i-na (Genèse) 15.13-14, Helmaɲ-sebe-i-na (Exode) 3.12. § 7:8 Niɛɲ Miwaaɲo jīnammaɲ-sebe-i-na (Genèse) 17.10-14. * 7:8 Yakɔbu bepuɔmba waa cīncieluo baa ba hāi. Etiɛni bīɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba bīncuɔmba.

fuuriye-bei Abiramun sãa cĩncorre maŋ Amər bisãlmba wulaa†.

¹⁷ «Diilon ʉŋ pãa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, ku cemman-ɥuɔŋguŋ juɔ ta ku piɛ, miɛ baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ Jãmatigi naŋo ji nyugũŋ. Jãmatigi faŋo saa tuɔ suɔ Yosefu-i. ¹⁹ Wuɔ fũnuŋ tuɔ ce karaaŋgu baa i bĩncuamba-i. U waa cieŋo maŋ duɔ hoŋ u biloŋo-i, u bel diilonŋo-i ce u nanna-yuɔ u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huɔŋ huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. U maama saa naa fa baa fafaŋgu-i. Uŋ huɔŋ, u bĩncuamba gbãaŋ fuo-yo ba dũŋgu-na u ce caamba sisi yonŋ baa-ba. ²¹ Baŋ juɔ suɔ baa-ba aa ce ba biɛ-yo ka nanna, jãmatigi bilonŋ wuɔ biɛ-yo ce-yo ŋaa fuɔ bilohoiŋo, a fie-yo u ji vãa. ²² Ku cie dumɛi Moisi suɔ Esipitaamba ãncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yuŋgu ka muonu aa weima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Uŋ juɔ da bieŋ komuɔŋa hãi, wuɔ kã duɔ ka ne u nelley-baamba-i‡. ²⁴ Yiingu naŋgu-na, wuɔ ji da Esipiyeŋo naŋo ce ba wuonŋo naŋo-i sũlma. Wuɔ hũu naacolŋo-i aa naa muo Esipiyeŋo-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nelley-baamba suɔ wuɔ Diilonŋo cie u'i jo duɔ ji korba. ŋga ba saa suɔ-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuɔ da ba baamba namba gãŋ. Wuɔ karnu-bei aa naa tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na gãŋ, ma sĩ namei kuuduɔŋgu?» ²⁷ Umaŋ taa u jĩnya u nawuonŋo-i wuɔ se Moisi-i da yer, aa naa cira: «Hai moloŋo-i diyaa naŋ nuŋgu-i? ²⁸ ŋ taara da ŋ ko-mi ŋaa niŋ kuɔ Esipiyeŋo-i dumaa cicuɔŋgu-na wei?» ²⁹ Uŋ piiye dumaŋo-na, Moisi saa gbãa duɔ tiraa tĩɛna; wuɔ gbar ka tĩɛna Madiyã. U kaa bie cieŋo-i kusuɔŋ-nu'i a hoŋ bisãlmba hãi baa-yo.

† 7:16 Niɛŋ Miwaŋo jĩnammanŋ-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 23.1-18; 33.19; 50.7-13. ‡ 7:23 Moisi waa *Isirahɛl wuonŋo naŋo.

³⁰ «Bien komuəŋa hāi cor. Yiingu nanġu-na, *dərpuərbiloŋo nano carra Moisi-i dii *hīekuraanġu-na Sinayi tənunġu həlma-na. Wuə u ne da bige-i daaku-i? Dāamu'i caaŋ tibiyele nande-i aa dərpuərbiloŋo waa dii mu huəŋga-na. ³¹ Kuə cu u huəŋga-i. Wuə ta tuə piə duə ka ne dāamu fammu-i dei. Wuə u ne da Itieŋo piye baa-yo wuə: ³² «Moisi, ŋ bīncuəmba Diiloŋo yaa muəŋo-i: Abiramu siire wuə meī hūmelle yaa-i, Isaki-i baa Yakəbu-i hiere maaduəma.» Moisi kūəma pāŋ ta ma nyəŋ, a ce u saa tiraa siə duə ne terieŋgu faŋgu yaŋga-na. ³³ Itieŋo gbē-yo wuə: «Hiel naatenni-i ŋ gbeini-na; niŋ yeŋ terieŋgu maŋ nuə-i daaku-i Diiloŋ-terieŋgu. ³⁴ Mi baambaŋ ceŋ sūlma maŋ Esipi-i-na, mi daa-ma; baŋ bireŋ, mi nuə, ku'i cie mi hiire jo miə mi ji kor-ba. Jo mi ji puər-ni ba wulaa.»[§]

³⁵ «*Isirahel-baambaŋ siə Moisi maŋ wuə u halaŋ, molo saa dii u nunġu ba berru-na, Moisi duəŋo faŋo yaa Diiloŋ uŋ cie dərpuərbiloŋo jo ji puər-o wuə u ka waa ba yuŋ-nu aa hūu-ba Esipitaamba nyisenni-na. ³⁶ Moisi yaa cie himma-i a hiel i bīncuəmba-i Esipi-i-na. U cie-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmmaŋ-nuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma hīekuraanġu-na duə gbāa kor-ba. U cie kufanġu-i bieŋ komuəŋa hāi.

³⁷ «Moisi duəŋo faŋo yaa gbīe Isirahel-baamba-i wuə Diiloŋo ka hiel ba nellen-wuəŋo nano ce-yo u *pəpuərbiloŋo fuə temma hā-ba*^{*}. ³⁸ Aa i bīncuəmbaŋ waa hīekuraanġu-na, u yaa waa ba həlma-na baa Diiloŋo-i. Dərpuərbiloŋo taa u piye baa u yaa-i Sinayi tənunġu-na u tuə kā u tūnu i bīncuəmba-i. U yaa taa u jo baa cicēlmaŋ-nelma-i u jo u waŋ-ma baa-ye. ³⁹ I bīncuəmba bir yaŋ ba sa nu u nunġu-i. Ba cīinaana-yuə aa ta ba taara ba bir kā Esipi-i-na.

§ 7:34 Niəŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 3.1-10. * 7:37 Ānġi-namma tiyemmaŋ-sebe (Deutéronome) 18.15.

⁴⁰ «Baŋ diyaa mafamma-i ba həmmu-na, ba gbē *Aarō-i wuɔ: «*Ce t̄inni ŋ hã-ye, nimaŋ ka kãyã-yie* i hi i muŋkãmmu-i. Moisi hiela-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suɔ uŋ curaa kusuɔŋ-nu.»[†] ⁴¹ Yibieŋa faŋa-na, baa sire kul nambiloŋo a ce-yo t̄iŋgu ta ba buol. Baŋ kulii nambiloŋo-i, kuɔ silaa gbuu dɔlnu-bei ŋaa bige-i! Baa ce ponsaŋgu ma yerreŋ. ⁴² Diiloŋ wuɔ ne-ba aa yaŋ-ba ba ta ba buol mɔeŋa baa ceŋo baa bãaŋgu ŋaa maŋ nyegãaŋ dumaa Diilopəpuərbiemba sebe-i-na wuɔ:

«*Isirahel*-baaŋ namaa,

naŋ cie bieŋ komuɔŋa hãi maŋ h̄iekuraŋgu-na,

na taa na ko niikonni-i na hã muɔmei wei?

Na taa na bi pã niipãnni-i na hã muɔmei wei?

⁴³ *Ma s̄i na birii yaŋ aa kul t̄inni ta na buol?*

Na saa t̄uu Molɔki[‡]*d̄iŋgu-i*

baa Erefã[§]*mɔele-i ta baa-ni wei?*

Na cie kəlluŋ-nobimba famba-i ta na buol-ba.

Mi ka ce ba kã baa-na dii **Babilɔni* huɔŋ-nu.*^{*}»

⁴⁴ Etieni wuɔ cor baa u āndaŋgu-i wuɔ: «*Tobis̄innin̄-d̄iŋgu waa baa i b̄iŋcuɔmba-i h̄iekuraŋgu-na. Diiloŋ-nelma waa ku yaa nuɔ-i. Moisi cie-ku ŋaa Diiloŋoŋ pigãaŋ-yo ku cemma-i dumaa. ⁴⁵ Ku huɔŋgu-na, i b̄iŋcuɔmba huɔŋ-baamba ji wuo d̄iŋ daaku ciiluŋgu-i. Yosuwe yaa waa ba yaŋga-na. Diiloŋ wuɔ kãyã-bei ba donya nuɔmba maŋ waa hierē jãmalã daayo-na aa bie d̄iŋ daaku-i ji t̄iena baa-ku. Ku t̄iyãa dumei ji hi **Davidi* bãaŋgu-i. ⁴⁶ Diiloŋo

[†] 7:40 *Helmaŋ*-sebe-i-na (Exode) 32.1,23. [‡] 7:43 *Molɔki*:

T̄iŋgu naŋ yerre-i dumaŋo-na. *Isirahel*-baamba naa bie

t̄iŋgu faŋgu-i Kanaataaŋ wulaa ta ba buol-ku. [§] 7:43 *Erefã*:

T̄iŋgu naŋ yerre-i dumaŋo-na. Baa kulii-ku ŋaa mɔele ta ba buol-ku,

Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi

buol. ^{*} 7:43 *Amɔsi* (Amos) 5.25-27

taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuə cārã hūmelle-i u wulaa wuə u yaŋ u ma ninsoŋ-dūŋgu hã-yo *Isirahel-baamba ta bajo ba jaal-o kuə.† 47 Dūŋgu faŋgu-i, *Salomə'i juə ma-ku hã Diiloŋo-i.‡ 48 Ŋga Dərwuoŋo sa cə dūŋ-nu ŋaa Diilopəpuərbiloŋ uŋ waəŋ-ma dumaa wuə: 49 ‹Itieŋo ciera wuə:

«Dəɾə yaa meɪ fɔŋgɔtesɪnniŋ-teterre-i.

Mi cie hɪema-i ta mi haa mi gbeini.

Namaa gbãa ma dūŋ haku-i hã muəŋo-i?

Mi munfiisammuj-terieŋgu yaa hie hɪema-na?

50 Bĩmbĩnni maŋ dii hiere,

meɪ napərreŋ-niini'i sɪ wei?»§»

51 Etieni wuə cira: «Ănyagarmantaŋ namaa temma-i daana-i, Diiloŋo bĩe-na ji gbẽ! Na sa sie *Diiloŋ-Yalle wulaa. Na biyaa na bĩncuəŋ-maama. 52 Diilopəpuərbiloŋ hayo-i siire aa na bĩncuəmba saa ce-yo sūlma? Halle ba-maŋ siire piiye Nelviŋo jommaŋ-kūŋgu-i, na bĩncuəmba kuə-ba. Fiefie-i-na Nelviŋ uŋ juə, namaa na hel u huəŋ-nu aa bel-o ko-yo. 53 Ŋ sie suə wuə Diiloŋo puəraa dərpəpuəربيamba ji hã namei baa u *ănjĩnamma-i, na yaŋ aa hūu-ma nanna.»

Ba naaŋ Etieni-i ko-yo

54 Etieniŋ piiye dumaəŋo-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa pãŋ pu baa-yo. 55 A ne da *Diiloŋ-Yalle naa yu u huəŋga-i. Wuə tã u yuŋgu-i tuə ne dəɾə. Wuə u ne da Diiloŋo yaəŋga caa da kpoikpoi aa da Yesu yieraaya Diiloŋo caəŋgu-na. 56 Wuə cira: «Niəŋ, dəɾə puurii, aa *Moloŋ-Bieŋo yaa yieraaya daayo Diiloŋo caəŋgu-na!» 57 Baa pãŋ suunu ba tũnni-i aa naa ta ba kaasĩŋ, aa kã ka yu-yuə bel-o.

† 7:46 Niəŋ Samiel sebehãalĩŋo-na (2 Samuel) 7.1-16. ‡ 7:47

Niəŋ Jãmatigi ba sebedĩelãŋo-na (1 Rois) 6.1-38. § 7:50 Isayi

(Ésaïe) 66.1-2a

⁵⁸ Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellenj-huəŋga-na, kã baa-yo kətuəŋgu ka ta ba naŋ-yo baa tãmpêlëiŋa da ba ko-yo. Naacombiloŋo naŋo waa baa-ba, ba taa ba bī-yo Sol. Siertaŋ baa hielaa ba joŋgorbaa-ba-i hã u yaa tuə niya-bei aa kã ka ta ba naŋ Etieni-i. ⁵⁹ Baŋ naŋ-yoŋ dumaŋŋo-na, wuə ji cira: «Yesu, Itiej nuə, hũu-mi.» ⁶⁰ Uŋ waŋ mafamma-i, wuə dũuna aa naa piye da gbagaga wuə: «Itie, baa ne baŋ ceŋ kumaŋ.» Uŋ waŋ mafamma-i, wuə cii, u kuliŋgu yaa dumaŋŋo-i.

8

Solj haa kumaŋ Diiloŋ-dũŋ-baamba-na

¹ Etieni kuliŋgu dolaanu Sol ŋaa bige-i! Etieniŋ kuu yiŋgu maŋ nuə-i, baa sire suye Diiloŋ-dũŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisällã hiere; banamba ta ba kã *Yude, banamba *Samari aa naa yaŋ Yesu *pəpuərbiemba yaa yoŋ. ² Nelfafaamba namba biə Etieni-i ka fuure aa ce mamaŋ waa cemma hiere u kuliŋgu-na. ³ Sol wuə gbuu faya u fere tuə ce karaŋgu-i baa Diiloŋ-dũŋ-baamba-i: U taa u wuəra cĩnni-na u bel caamba-i baa bəmba-i hiere u kã u dii-ba kaso.

Diiloŋ-nelma hii Samari-i

⁴ Diiloŋ-dũŋ-baamba maŋ gbaraa pisällã, ba taa ba wuəra ba waŋ *Neldəđolma-i niliŋa-na. ⁵ Filipu wuə kã ka hel *Samari nelle nande-na, a doŋ tuə piye *Koŋkortieŋo maama-i. ⁶ U bi taa u ce gberə-weima ba həlma-na. U waa duə waŋ mamaŋ, u ce-ma nuəmba yufelle-na. A ce dumaŋŋo-na duə tuə piye, ba kar ba tũnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U duənya *jĩnabaa bəi nuəmba-na. Duə donya umaŋ, u kaasĩŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bəi baa jaamba bəi. ⁸ Kuə gbuu fũnuŋ dəlnu nuəmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironjo naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bī-yo Simə. Simə himma naa ce *Samaritaamba-i gberε, a ce dumaanjo-na u saa tuə jīna u fεrε kpaga. ¹⁰ Bīncuamba-i baa bisālmba-i hiere, ba taa ba kālā-yuə. Ba taa ba piye wuə: «Diilonj-himma yaa dii baa naacolj daayo-i, baŋ bīŋ mamaŋ «ninsonj-himma-i.»» ¹¹ Simə naa da yinni baa u himma cemma-i ba hōlma-na, ku'i ciε ba ta ba kālā-yuə kālālŋ daama temma-i. ¹² Filipuj juə kã ka waŋ *Diilonj-bāangu maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bεmba-i hiere baa hūu Neldəđəlj daama-i aa naa ce ba *batisεj-ba. ¹³ Simə fuə fεrε wuə bi hūu-ma aa ce ba *batisεj-yo. Baŋ baatisεj-yo, wuə pāŋ nyaarāa Filipu-i. Filipu himma bir yaŋ aa ta ma ce fuə fεrε-i gberε.

¹⁴ Yesu *pəpuərbiembaŋ juə nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuə Samaritaamba hūyāa Diilonj-nelma-i, baa saan Pier-i baa Nsāa-i ba wulaa. ¹⁵ Pier-i baa Nsāa-i baŋ kāa, baa cārā Diilonjo-i hā-ba wuə u hā-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huəngu faŋgu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilonj-Yalle-i yogo. Baa baatisεj-ba yaa yoŋ. ¹⁷ Ku'i ciε Pierbaa-baŋ kāa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonjo hā-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simə daa mafamma-i ce bige-i? Wuə hiel gbeŋa duə hā Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «Hāaŋ-muə baa hiŋ daama-i; da mi haa mi nammu-i umaŋ nuə-i, kutieŋo da Diilonj-Yalle-i!» ²⁰ Pier wuə cira: «Simə, ŋ daa niε sī ba sāa Diilonj-caluə-i baa gbeŋa wei? Niŋ diyaa mafamma-i ŋ huənga-na, mi waasaan-ni baa ŋ gbeŋa-i hiere. ²¹ ŋ saa koŋ baa Diilonjo-i. ŋ siε gbāa da bīŋkūngu bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i ŋ huənga-na, ma saa fa, aa ŋ cārā Itieŋo-i si u ka ce jande niε. ²³ Mi niε da ŋ balaan cor, aa da *Sitāni taa yaanŋa niε.»

²⁴ Uŋ piye dumaanjo-na, Simə wuə gbε-ba wuə: «Namaa fεrε-i, cāarāŋ Itieŋo-i na hā-mi, wuə naŋ waan mamaŋ daama-i, u baa yaŋ ma da-mi.»

²⁵ Pierbaa-barj juə waŋ Itieŋo melma-i tĩ, baa bir kã Yerusalemu-i-na. Ba taa ba waŋ Neldədölma-i Samari niləiŋa bəi-na ba kã.

Fãamaaŋo naŋo hüyãa Yesu maama-i

²⁶ Yiingu naŋgu-na, Itieŋo *dərpuərbiŋo ji waŋ baa Filipu-i wuə: «Sire ŋ ka biə hümelle maŋ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di kã Gasa-i-na. Hümelle fände-i nuəm̄ba sa biə-de dumaa.» ²⁷ Filipu wuə sire ta, u saa sere. Uŋ biyaa hümelle-i tuə kã, wuə fara da wotortieŋo naŋo kã u yaaŋga-na. Fãamaaŋo naŋo'i waa u huəŋga-na. U taa u hel Etiyopi. Jãmatigi* maŋ waa Etiyopi-i-na ba ta ba bĩ-yo Kãndasi, u yaa waa u nagãŋ-niini yuŋgu-na. Wuə juə Yerusalemu-i-na ji jaal Diiloŋo ²⁸ aa bir tuə kũŋ. U taa u kalaŋ *Isayi sebe-i u kũŋ.

²⁹ *Diiloŋ-Yalle gbẽ Filipu-i wuə: «Gbãana ŋ ka hi wotortieŋ daayo-i.» ³⁰ Filipu wuə gbar ka hi-yo. Uŋ hii, wuə da u kalaŋ *Isayi sebe. Wuə yuu-yo wuə: «Niŋ kalaŋ mamaŋ, ŋ suə-ma wei?» ³¹ Naacolŋ wuə cira: «Molo duə saa hielnu-mei baa-mi, mi sie gbãa suə-ma.» Aa naa ce Filipu nyugũŋ tĩena u caaŋgu-na. ³² Uŋ taa u kalaŋ terieŋgu maŋ, ku yaa daaku:

«Ba ciə-yo sũlma

u saa ji puur u nuŋgu-i waŋ weima ŋaa tũmaŋo.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuəsĩnni-i wa,

u sa waŋ weima.

³³ Ba ciə-yo nelsəsəiŋo

aa hüu ninsoŋo-i u wulaa.

Bay kuə-yo, u ka ce nie da huəŋgu molo duə ji waŋ ku maama?»†

* 8:27 Jãmatigi daayo waa ciəŋo a saanu baa mamaŋ nyegãaŋ girekimma-na. † 8:33 Isayi (Ésaïe) 53.7-8a

³⁴ Naacolḡ wuə yuu Filipu-i wuə: «*Diilopəpuər bilonḡ piiye hai maama-i dumandε-i? U piiye fuə maama waa u piiye unanḡ maama?» ³⁵ Filipu wuə suur nelma yaanḡana, a doḡ tuə piiye Yesu *Neldədəlma-i baa-yo. ³⁶ Baḡ kaa hi yaanḡa-i, baa da hūmma namma. Naacolḡ wuə cira: «Hūmma namma yaa daama, ḡ sa *batisenḡ-mi wei?» [³⁷ Filipu wuə cira: «Da kuə ḡ hūyāa Yesu maama-i hiḡ, mi gbāa batisenḡ-ni, wei ma si dii.» Naacolḡ wuə cira: «Mī hūyāa-ma wuə Yesu-Kirsa yaa Diilonḡ-Bieḡo-i.»] ³⁸ Aa naa ce ba yiεra. Baḡ yiεraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuə batisenḡ-yo. ³⁹ Baḡ hilaa, naacolḡo huəḡḡa gbuu fε. Wuə u ne naa Filipu-i; Diilonḡ-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo biḡkūḡḡu; wuə cor baa hofēlle-i tuə kūḡ. ⁴⁰ Filipu juə'a u suə da u fεre Asəti. Wuə cor tuə waḡ Neldədəlma-i nilēiḡa-na hiere u kā. U cie dumei fuə ka hi Sesare.

9

Solḡ hūyāa Yesu maama-i dumaa

(Pəpuər. 22.5-16; 26.12-18)

¹ A ne da huəḡḡu fanḡu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itieḡo baamba-i baa u yufelle, wuə duə hi umanḡ, u ko-yo. Yiḡḡu nanḡu-na, wuə ji sire kā *Diilojigāntaamba yuntieḡo wulaa, ² wuə u ce sebebaa hā-yo, u kā Damasi *Diilonelhāalādūnni-na, wuə ba hā-yo hūmelle-i duə da bamanḡ suuri Itieḡo hūmelle-na; caamba-i ka hel baa bamba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. ³ Diilojigāntaamba yuntieḡo ce sebebaa-ba-i hā u ta.

Uḡ kaa tuə pie Damasi-i, wuə u ne da cecerma nanḡ temma hilaa dərə-i-na jo ji dii-yo huəḡḡa. ⁴ Wuə pāḡ hel cii. Uḡ cii dumaanḡo-na, wuə nu molo piiye baa-yo wuə: «Sol, bige-i cie ḡ ta ḡ ce karaanḡ daaku temma-i baa-mi?»

⁵ Wuə yuu wuə: «Hai moloḡo'i?» Kutieḡ wuə cira: «Muə

Yesu. Ɔ ce karaŋgu-i baa muəm̄ei. ⁶ Sire Ɔ perieƆ Ɔ suur nelle-na; mamaƆ dii cemma, da Ɔ suur ba ka waƆ-ma baa-ni.»

⁷ Nuəm̄ba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuo moloƆ daayo piiye, da ba ne, ba sie da-yo. Baa yiera kar da hāmmu! ⁸ Sol wuo sire. Duo puur u yufieƆa-i, u sie da bīƆkūƆgu. Baa bel u naƆ-na, a perieƆ suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U cie yinni siei aa u yufieƆa suo da a puur. YiƆ daani-i ni siei-i-na, u saa dii bīƆkūƆgu u nuƆgu-na.

¹⁰ A ne da ItieƆo wuoƆo naƆo waa Damasi-i-na, ba taa ba bī-yo Ananiyasi. ItieƆ wuo carra-yuo aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuo cira: «Mi siyaa.»

ItieƆ wuo cira: ¹¹ «Sire mi puər-ni naacolƆo naƆo wulaa, ba bī-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumelleƆ, dii hūmelle maƆ baƆ bīƆ-deƆ Hūmeviile-i di tūƆgu-na. Dumande-i-na, uu dii tuo cārā DiiloƆo-i, ¹² aa u daa Ɔ kāa u wulaa dii dūƆgu-na ka haa Ɔ nammu-i yuo a cārā DiiloƆo-i u yufieƆa da a puur.»

¹³ Ananiyasi wuo cira: «Itie, nuəm̄ba bōi waƆ naacolƆ daayo maama baa-mi. BamaƆ cuu Ɔ huoƆ-nu Yerusalemu-i-na, uƆ haa kumaƆ bei, mi nuo-ku. ¹⁴ NiƆ daa uƆ juo bande-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba'i hāa-yo hūmelle-i u duo ji bel bamaƆ gbuusiƆ Ɔ yerre-i.»

¹⁵ ItieƆ wuo cira: «YaƆ aa Ɔ kā, mi hiela a naacolƆ daayo-i u duo pigāƆ *nieraamba-i mi sīnni-i, aa bi pigāƆ nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. ¹⁶ UƆ ka mulieƆ duma a mi maama-na, mei fere yaa ka pigāƆ-yo baa-ku.»

¹⁷ UƆ juo piiye dumaƆo-na, Ananiyasi wuo sire ta kā Yuda cīƆgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, ItieƆo yaa puəraa-mi Ɔ wulaa wuo mi ji puur Ɔ yufieƆa-i aa yu Ɔ huoƆga-i baa *DiiloƆ-Yalle-i. Ba bī-yo Yesu. NiƆ

taa η jo hūmelle-na u yaa caraaya-nie.» ¹⁸ Uη bi waη mafamma-i, ninanni nanni yer u yufieηa-na ηaa tetefuoru a diire. U yufieηa pāη puur. Wuə pāη sire baa *batisen-yo. ¹⁹ Ku huongu-na, wuə wuo niwuoni-i a da fōngū.

Sol yufieηaη puurii, wuə tīena Damasi-i-na ce yinni celle baa Yesu baamba-i. ²⁰ Uη tīenaana, wuə doη tuə waη Yesu maama-i Diilonelhāalādūnni-na, wuə Yesu yaa Diiloη-Bieηo-i. ²¹ Kuə cu nuəmba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «Bamaη taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolη daayo'i saa tuə huol ba yammu-i wei? Ku baa ji waa u suyaa u fere jo duə ji bel-ba ka hā Diiløjigāntaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Baη fie ba waη mafamma-i, Sol kūoma saa kara; yinniη cor dumaa, kunaηgu'i suuriη-yuə ku naara. Duə bie tagaaya pigāaη wuə Diiloη uη saaη *Kor̄kortieηo maη, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba maη Damasi-i-na ba sie da nelma waη.

²³ Ku huongu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuə ba ko-yo. ²⁴ Baη puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bāaηgu-i baa isuəηgu-i. Sol wuə nu-ma wuə ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuəηgu naηgu-na, bamaη waa u huongu-na, baa dii-yo sām̄baga nuə a hiire-yuə jīna nelle huon-yaηga-na.

Sol birii k̄a Yerusalemu-i-na

²⁶ Baη hiiriie Sol jīna nelle huongu-na, wuə ta bir k̄a *Yerusalemu-i-na. Uη k̄aa ka hi, wuə k̄a Diiloη-dūη-baamba wulaa. Baa bir yaη aa ta ba k̄aalā-yuə. Baa sa hūu-ma wuə u hūyāa Yesu maama-i ninsoηo.

* 9:24 Nelle munsuurmu: Yīinaa-i-na, nuəmba boi taa ba ma kokobaa ba cīlāa ba nilieηa-i aa hiel dumieηa. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigāarāamba baa gbāa tugol-ba. Dumieηa yammu-na, ba taa ba jīna nuəmba ta ba niya-yei.

²⁷ Barnabasiŋ daa ba kälã-yuɔ dumaŋo-na, wuɔ kã baa-yo Yesu *pəpuərbiemba wulaa. Baŋ kãa, Itieŋ uŋ caraaya-yuɔ dumaa Damasi hümelle-na a piye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaŋga-na hiere a waŋ-ma baa-ba, aa uŋ bi daa holle-i dumaa a waŋ Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratieŋo: U taa u wuɔra baa-ba Yerusalemu huɔŋga-na u waŋ Itieŋo maama-i. Uu naa fẽ u huɔŋga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba maŋ piyeŋ girekimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diiloŋ-dũŋ-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saŋ-yo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, Diiloŋ-dũŋ-baamba waa ba ferəŋ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunaŋgu taa ku naara ba Diiloŋ-hümelleŋ-kũŋgu-na. Ba taa ba siə Itieŋo wulaa aa *Diiloŋ-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

³² Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u waŋ Diiloŋ-nelma-i. Yiiŋgu naŋgu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diiloŋ-dũŋ-baamba maŋ waa terieŋgu-na. ³³ A ne da murgu naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Ene. U bieŋ niisiei waa belle fande-na u sa gbãa sire. ³⁴ Pier wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-nie! Sire ŋ pĩŋ ŋ figiĩŋgu-i ŋ jĩna.» Ene wuɔ bi pãŋ yiiye sire. ³⁵ Uŋ siire dumaŋo-na Lidataamba da-yo, baa pãŋ hũu Itieŋo maama-i baa Sarõtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diiloŋ-dũŋ-wuɔŋo naŋo waa Yope-i-na, ba taa ba bĩ-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dorkasi. Ku yuŋgu yaa wuɔ yɔrɔŋo. U waa cieŋo. Uu naa firnu u naŋga-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sũntaamba-i. ³⁷ Pierŋ waa yibieŋa

maŋ nuə-i Lida-i-na, Dərkasi wuə cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuə hūmma-i aa biε-yo ka galla-yuə dūngu nanġuna. Dūngu faŋgu waa dərw. ³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbāa da həlma baa ni-naa, a ce dumaarŋo-na, Diiloŋ-dūŋbaamba naa nu-ma Yope-i-na wuə Pier juə ji waa dii Lida-i-na. Baa puər nuəmba hāi u wulaa wuə ba ka cārā-yuə u jo donduo.

³⁹ Pəpuərbiemaŋ kāa ka hi, baa waŋ ma yaarŋa-i baa Pier. Pier saa tiraa tīena; wuə kā ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Baŋ juə ji hi, baa nyugūŋ baa Pier kulon uŋ waa dūngu maŋ nuə-i. Bikulcaamba sire baa kaaluŋgu-i jo ji ta ba pigāaŋ Pier kulon uŋ waa baa-ba aa nyε joŋgorbaa-ba maŋ hā-ba. ⁴⁰ Pier wuə ce nuəmba hel hiere dūngu-na aa wuə dūuna cārā Diiloŋo-i. Uŋ juə cārā tī, wuə bir u yaarŋa-i kulonŋo-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulon wuə puur u yufieŋa-i. Uŋ puurii u yufieŋa-i da-yo, wuə sire tīena. ⁴¹ Pier wuə bel u naŋ-na u sire u gbeiniŋ. Uŋ siire, wuə bī Diiloŋ-dūŋbaamba-i baa bikulcaamba-i ji pigāaŋ-ba baa-yo. ⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaarŋo-na, Yopetaamba fōŋgūə baa hūu Itieŋo maama-i. ⁴³ Pier wuə tīena Yope-i-na da huəŋgu. U naŋ haraa naacolŋo maŋ nuə-i, ba bī-yo Simə, u waa jeruo.

10

Kərnei hūyāa Yesu maama-i

¹ *Orome ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bī-ba *Italitaŋ-sorosibaa. Ba yuntieŋo naŋo waa, ba taa ba bī-yo Kərnei. ² U taa u wuə *Yuifu ba Diiloŋ-hūmelle-i fafamma baa u dumellenŋ-baamba-i. U taa u kālā Diiloŋo-i. U taa u kāyā sūntaamba-i aa bi tuə cārā Diiloŋo-i bāaŋgu-i baa isuəŋgu-i.

³ Bātaruŋgu naŋgu-na, wuə tīena u dūngu-na a ji da *dərpepuərbieloŋo naŋo suurii-yuə ka cira: «Kərnei!»

⁴ Kərnei kũɔma pãŋ doŋ ta ma nyɛŋ. Wuɔ dɪŋ dərɔpɔwərbilɔŋo-na tuɔ ne aa yuu-yo wuo: «Kuu dii niɛ?»

Dərɔpɔwərbilɔŋo cira: «Diiloŋo'i puɔraa-mi ŋ wulaa; niŋ cārãŋ-yuɔ aa bi tiraa ta ŋ kãyã sũntaamba-i ku dɔlaanu-yuɔ. ⁵ Ku'i ciɛ wuɔ mi ji waŋ baa-ni ŋ puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bĩ naacolŋo naŋo jo; ba bĩ-yo Simɔ. U yerre nande yaa Pier. ⁶ Uŋ haraa umaŋ nuɔ-i, ba bi bĩ-yo Simɔ; jeruo. U cĩŋgu dii dãmmanŋ-nuoraŋgu nuŋ-nu.»

⁷ Dərɔpɔwərbilɔŋoŋ juɔ piiye tĩ aa ta, Kərnei wuɔ bĩ u maacembiemba hãi baa u sorosiyieŋo naŋo. Sorosiyieŋo faŋo taa u bi wuɔ Yuifu ba Diiloŋ-hũmelle-i fafamma. ⁸ Baŋ juɔ, u biɛ piiye mamaŋ ciɛ hiere tũnu-bei, aa puɔr-ba Yope-i-na Pier wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Pier fuɔ saa bi suɔ wuɔ ba puɔraa nuɔmba ta ba jo dii u wulaa. Bãaŋguŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i, u nyugũŋ dũŋgu naŋgu dɔrɔ-i-na duɔ jaal Diiloŋo-i. A ne da huɔŋgu faŋgu-na, Kərnei pəpuɔrbiemba naa piɛ nelle-i tĩ.

¹⁰ Nyulmu ji bel Pier dii dɔrɔ-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hã-yo. Wuɔ u ne dɔrɔ-i-na, a da bige-i daaku-i?

¹¹ Dɔrɔ puurii aa bĩŋkũŋgu naŋgu ta ku hiire ku jo. Ku waa ŋaa kompaŋga, da bãmbãale aa to ka nunni naa-i-na hiere.

¹² Bĩmbaamba-i ba sĩnni-na hiere ba waa: Hĩɛŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabũulãamba waa hiere. ¹³ Kaŋ juɔ saanu baa Pier, wuɔ nu molo piiye wuo: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Pier wuɔ cira: «Mi siɛ wuo; niwuoni maŋ nyaa-ye, niwuoni maŋ saa fa hiere, miŋ siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Moloŋ daa wuɔ cira: «Diiloŋ duɔ migãaŋ kumaŋ, nuɔ baa ce-ku kuubabalaŋgu.» ¹⁶ Ku tirii ce i siei aa kompaŋga bir nyugũŋ dɔrɔ-i-na.

¹⁷ Kərnei pəpuɔrbiembaŋ kãa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigãaŋ-ba Simɔ dumelle-i. A ne da huɔŋgu faŋgu-

na, Pier waa tuɔ jɔguɔŋ nel daama-i u sa da yaanŋa meɪ. Pəpuərbiembaŋ kã ka hi fondumelle-i, ¹⁸ba fara ta ba yuu wuɔ: «Baŋ bĩŋ Simɔ maŋ Pier, u haraa bande yaa nuɔ-i wei?»

¹⁹*Diiloŋ-Yalle gbẽ Pier wuɔ: «Sire, nuɔmba namba juɔ ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nuɔmba siei. ²⁰Hiire ŋ kã na kã, muɔmei puɔraa-ba ŋ wulaa, baa ce ŋ hɔmmu-i mu hãi.»

²¹Pier wuɔ hiire jo ji cira: «Muɔmei Pier. Ku faa wei?»

²²Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntienjo naŋo'i puɔraa-ye ŋ wulaa, ba bĩ-yo Kɔrnei. Naacolŋ daayo-i nelfefeŋo aa u kãalã Diiloŋo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bĩ u yefafalle. Diiloŋo puɔraa dɔrpəpuərbieloŋo naŋo ji waŋ baa-yo wuɔ u ce ŋ kã u wulaa kerɛ nelma dii ŋ da ŋ ka piiye baa-yo.»

²³Pier wuɔ ce ba suur nyɔŋ hũmma-i aa naa cɔ yiingu faŋgu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuɔ sire baa-ba ba ta ba kã Sesare-i-na. Diiloŋ-dũŋ-baamba maŋ waa Yope-i-na, banaŋ baa sire kã baa-ba.

²⁴Pierbaa-ba wuɔyaa yififiingu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suɔ hi Sesare-i. Ba kãa ka da Kɔrnei tigiŋ u dũŋ-baamba-i baa u jẽnakpekelmba-i tuɔ cie-ba. ²⁵Pierŋ kãa ka tuɔ suur, Kɔrnei wuɔ sire jãrã-yuɔ kã ka dũuna duɔ jaalo. ²⁶Pier wuɔ cira: «Baa ce dumaa, Diiloŋ muɔ sĩ, sire!» Aa naa bel u sire. ²⁷Uŋ siire, baa ta ba piiye ba suur. Pier suurii ku yaa-i, a da nuɔmba tĩenaana da bãmbãale. ²⁸Wuɔ jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuɔ a saanu baa *Yuifubaa miɛ Diiloŋ-hũmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba piɛ *nieraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumieŋa-na. Ŋga ma miŋ yeŋ terieŋgu maŋ nuɔ-i nyuŋgo-i-na, Diiloŋo pigãaŋ-mi wuɔ mi baa ta mi ne moloŋo wuɔ u balaŋ. ²⁹Ku'i cie na da naŋ bĩɛ-mi, mi saa ce mi hɔmmu-i mu hãi, mi sire ta jo. De-i-na mi taara mi suɔ, ku faa na bĩ-mi wei?»

³⁰ Kərnei wuə cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa de-i, bānğu naa bi doŋ ta ku tereŋ fiefie ku bi temma yaa de-i. Mi suur mi dūngu-na ta mi jaal Diiloŋo-i. Mi juə'a mi ne da naacolŋo naŋo-i mi yaanğa-na, u jonğorbaa-ba carra ŋaa duəleŋo. ³¹ Naacolŋo gbē-mi wuə: «Kərnei, niŋ cārāŋ kumaŋ Diiloŋo wulaa u ka hā-ni baa-ku. Aa niŋ kāyāŋ sūntaamba-i u daa-ni. ³² Puər nuəmba Yope-i-na, ba ka bī naacolŋo naŋo jo, ba bī-yo Simə. U yerre nande yaa Pier. Uŋ haraa naacolŋo maŋ nuə-i, ba bi bī-yo Simə; jeruo. U cīiŋgu dii dāmman-nuoraanğu nuŋ-nu.» ³³ Miŋ nuə mafamma-i mi saa sere; mi pāŋ puər miə ba ka bī-ni. Niŋ hūyāa-ma jo, ku faa. Itieŋ uŋ hāa-ni mamaŋ ŋ da ŋ ji waŋ baa-ye, i tigiŋ i-naa die nu ma yaa-i.»

Pierŋ āndaanğu-i

³⁴ Pier wuə bie āndaanğu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mei suyaa miə Diiloŋo sa ce ciəluə. ³⁵ Da ŋ fie ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kāŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviŋgu, ŋ maama ta ma dəlnu-yuə. ³⁶ U puəraa ba ka waŋ *Neldədəlma-i baa *Isirahel-baamba-i, wuə Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuə baa-yo, kere u yaa nuəmba-i hiere ba Tierŋo-i. ³⁷ Nsāŋ waŋ Diiloŋ-nelma-i aa *batiserŋ nuəmba-i aa kumaŋ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duəŋ *Galile yaa nuə-i. ³⁸ Diiloŋ uŋ hielaa Nasaretitaŋ Yesu-i dumaa aa hā-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diiloŋo waa baa-yo, a ce duə cor terieŋgu terieŋgu, u kāyā nuəmba-i aa donya *jīnabaa-ba-i nuəmba-na. ³⁹ Uŋ cie mamaŋ *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nilēiŋa naŋa-na hiere i daa-ma nuə. Ba yaŋ aa bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ⁴⁰ Baŋ fie ko-yo, u cie yinni hāi yoŋ hiəma-na, sieliŋ-yiŋgu-i, Diiloŋo sire-yuə aa ce u wuəra carra nuəmba-i. ⁴¹ Nuəmba hiero saa da-yo. Diiloŋ uŋ hielaa miə maŋ ku domma-na wuə siertaŋ miə, miəmei daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyəŋ

baa i-naa. ⁴² U puəraa-ye wuə i waŋ Neldədəlma-i baa Isirahel-baamba-i, aa waŋ baa-ba wuə Diiloŋo haa u yaa-i gēŋgertieŋo-i nuəmba-i hiere ba yuŋgu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diiloŋəpuərbieмба-i hiere ba siire waŋ u maama cor, wuə nuəni maŋ da ŋ hūu u maama-i, ŋ āmbabalma hur halaŋ.»

Nieraamba daa Diiloŋ-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tī Pier nuŋgu-na, Diiloŋ wuə saaŋ u *Yalle-i Kərneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba maŋ naa hilaa jo baa Pier, kuə ce-ba gbere wuə *nieraamba bi daa *Diiloŋ-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraan baŋ daa Diiloŋ-Yalle-i, baa doŋ ta ba piye nelfelemma-na aa ta ba hāl neini ba tuəlnu Diiloŋo-i. Pier wuə cira: ⁴⁷ «Ba daa Diiloŋ-Yalle-i miə bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuə ba siə da *batiŋeŋ.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batiŋeŋ-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kərneibaa baa cārā-yuə wuə u tīena ce yinni cəllə baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cāl Pier

¹ *Nieraambaŋ hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbieмба-i baa Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierŋ juə bir kā *Yerusalemu-i-na, Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba waŋ baa-yo ³ wuə u cie niə suur *nieraamba dūnni-na, aa tiraa wuə niwuoni-i baa-ba? ⁴ Maŋ cie dumaa hiere, Pier wuə suur ma yaanŋa-na a waŋ-ma baa-ba wuə: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cārā Diiloŋo-i, mi juə'a mi ne da biŋkūŋgu nangu hilaa dərə-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompaŋga, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kaŋ juə saanu baa-mi, ka yiera. ⁶ Mi ne ka huəŋga-na da suu a da bīmbaamba-i ba sīnni-na hiere: Hīeŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere. ⁷ Miŋ

daa-ba dumaarǝ-na, mi nu molo piiye baa-mi wuɔ: «Pier, sire ɲ bel ɲ ko ɲ wuo!» ⁸ Miɛ: «Molon nuɔ, mɛi siɛ wuo. Niiwuoni maɲ nyaa-ye baa nimaɲ saa fa hiere, miɲ siire mi saa dii ku diei mi nuŋgu-na dede.» ⁹ Molon daa u tɛɛ dii dərɔ-i-na aa cira: «Diilonɲ duɔ migãaɲ kumaɲ, nuɔ baa ce-ku kuubabalaarǝ.» ¹⁰ Ku tirii ce i siei aa kompaɲga bir nyugũɲ baa bĩmbaamba-i hiere dərɔ-i-na.

¹¹ «Kaɲ bi birii nyugũɲ, miɛ mi ne da nuɔmba siei juɔ ji ta ba suur miɲ haraa dumelle maɲ nuɔ-i, wuɔ ba hilaa Sesare. Ba puɔraa-ba muɔmɛi wulaa-i. ¹² *Diilonɲ-Yalle gbẽ-mi wuɔ: «Baa ce ɲ hɔmmu-i mu hãi, sire na kã.» Naɲ daa nuɔmba niediei maɲ daaba-i, ba yaa saarǝ-mi i kã Kɔrnei terienɲu-na. ¹³ Iɲ kãa, u bie piiye pigãarǝ-ye, wuɔ u tɛɛnaana u dũɲgu-na, a ji da *dɔrɔpɔwɔrbilonɲo naɲo caraaya-yuɔ a waɲ baa-yo wuɔ u puɔr ba ka bĩ-mi Yope-i-na ¹⁴ mi ka waɲ nelma namma baa-yo, kɛrɛ nelma famma ka kor-o baa u dumellenɲ-baamba-i hiere. ¹⁵ Miɲ kãa ka hi dorǝ ta mi piiye, ku saa vaaya, Diilonɲ-Yalle suur ba hɔmmu-na ɲaa diɲ bi suurii miɛɲo-na dumaa ku dommana. ¹⁶ Itierǝ uɲ waarǝ nelma maɲ, wuɔ Nsãa *baatiserǝ-ye baa hũmma, ɲga yiɲgu dii baa yiɲgu Diilonɲo ka batiserǝ-ye baa u *Yalle-i; nelma famma pãɲ tɛɛnu-miɛ. ¹⁷ Miɛ iɲ hũyãa Itierǝo-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilonɲo hã-ye kumaɲ, u bi hãa bafamba-i kuuduɔɲgu farǝgu yaa-i. Muɔmi naa gbãa cie Diilonɲo-i wuɔ u baa hã-ba wei?»

¹⁸ Pierǝ juɔ piiye dumaarǝ-na, ba hɔmmu suɔ ciire. Baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɲo-i bibierǝo! U bi kãayã niɛraamba da ba nanna ba cilɔbabalarǝo-i aa duɔ kor-ba.»

Āntiyɔsi Diilonɲ-dũɲ-baamba maama

¹⁹ Baɲ kuɔ Etieni-i aa pisãllã* Diilonɲ-dũɲ-baamba maɲ, banamba kã ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba

* 11:19 Niɛɲ 8.1,4.

Āntiyəsi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yonj ta ba waŋ Yesu maama-i baa-ba. ²⁰ Sipiretaamba namba waa ba həlma-na baa Sirenitaamba namba. Baŋ kaa hi Āntiyəsi-i, baa bi piye-meı baa *niəraamba-i. ²¹ Itieŋo taa u kăyă-beı, a ce dumaŋo-na, nuamba bəı baa hŷyăa Diiloŋ-nelma-i a cu Itieŋo huonj-nu. ²² Nel daama kă ka hi Diiloŋ-dŷŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baŋ nuə-ma, baa saŋ Barnabasi-i ba wulaa dii Āntiyəsi-i-na. ²³ Barnabasiŋ kăa ka hi da Diiloŋ uŋ cie baa-ba cemma maŋ, kuə gbuu fŷnuŋ dəlnu-yuə. Wuə dii sireiŋa bei, wuə ba baa hel Itieŋo huonj-nu. ²⁴ Barnabasi waa nelviŋo, *Diiloŋ-Yalle naa yu u huonŋa-i baa Yesu maama-i, a ce dumaŋo-na, nuamba bəı baa hŷyăa Itieŋo maama-i.

²⁵ Ku huonŋu-na, Barnabasi ji ta kă Tarse duə ka taara Sol-i. ²⁶ Uŋ kaa da-yo, wuə ce ba bir kă Āntiyəsi-i-na ka tŷena ce benfifille baa Diiloŋ-dŷŋ-baamba-i. Ba hăalăayă nuamba bəı Diiloŋ-hŷmelle-i terieŋgu-na. Ba duonj Āntiyəsi yaa nuə-i ta ba bŷ Diiloŋ-dŷŋ-baamba-i «Kertŷebaa-ba-i».

²⁷ Huonŋu fanŋu-na, *Diilopəpuərbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kă Āntiyəsi-i-na. ²⁸ Ba taa ba bŷ unəŋo-i Agabusi. Diiloŋ-Yal die sire-yuə a ce u tuə piye wuə nyulbabalammu ka suur niləiŋa-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juə suur *Oromə ba *jămatigi maŋ ba naŋ bŷŋ-yonj Kulodi-i u băanŋu-na.)

²⁹ Uŋ piye dumaŋo-na, Diiloŋ-dŷŋ-baamba-i Āntiyəsi-i-na, baa saa-ma wuə umaŋ duə saanu kumaŋ, u jo baa-ku ba saŋ-ku hă tobimba maŋ *Yude-i-na ba kăyă ba fere. ³⁰ Baŋ saanu baa kumaŋ hiere, baa jănu-kuə a puər Barnabasi baa Sol ba ka hă yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

¹ Huəŋgu bi fanġu-na, jāmatigi maŋ waa *Yude-i-na, wuə bel Diiloŋ-dūŋ-baamba namba-i tuə ce-ba sūlma. Ba taa ba bī-yo *Erədi*. ² U tīyāa kufanġu-na ji ce ba ko Nsāa mələ-i Sake-i†. ³ Uŋ cie mafamma-i, wuə ne da ku dolaanu *Yuifubaa-ba-i, wuə tiraa ce ba bel Pier. Baŋ bilaa Pier yibieŋa maŋ nuə-i, *baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuə-i, ba taa ba ce u ponsaanġu-i yinni fanni yaa nuə-i. ⁴ Wuə ce ba kã ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa cīncieluo niediei ba ta ba niya-yuə ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuə *kərsīnni tīmmanġ-ponsaanġ da ku cor, u bī nuəmba-i ji ce u āndaanġu-i. ⁵ Pier wuə tīe ba nammu-na dii kaso-i-na. Diiloŋ-dūŋ-baamba gbuu faya ba fere ta ba cārã Diiloŋo-i ba hã-yo.

⁶ Āndaanġu naa saaya ku ce ŋaa bisīŋ ku temma, isuəŋgu-na, sorosibaa-ba hãi jo ji yiera Pier yudəro-i-na u tuə duəfūŋ aa banamba waa dumelle yaanġa-na. Baa naa vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hãi. ⁷ Itieŋo *dərpəpuərbiloŋo naŋo hiire jo. Pierŋ waa dūŋgu maŋ nuə-i, kuə pāŋ ce da cerre. Wuə kã ka muo Pier aa cira: «Sire don-duo!» Pier wuə sire. Jəlgəbaa-ba fir u nammu-na hiere. ⁸ Dərpəpuərbiloŋo cira: «Migāaŋ ŋ vaa ŋ kpaŋkpaanġu-i aa ŋ vaa naatenni comieŋa-i.» Pier wuə migāaŋ vaa u kpaŋkpaanġu-i aa naa bi vaa u naatenni comieŋa-i. Dərpəpuərbiloŋ wuə cira: «Dii ŋ joŋgoruo-i i ta.» ⁹ Pier wuə dii u joŋgoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ŋaa dānsaanġu. ¹⁰ Ba kã ka cor munniyadīelāmmu-i, aa sire ka cor hāalīŋ-muumu-i. Baŋ kaa hi dumebuə-i, wuə puur

* 12:1 Ba gbě *Erədi maŋ ba naŋ bīŋ-yoŋ Agirpa-dīelāŋo-i.

† 12:2 Ba gbě Sebede bamba maŋ waa Yesu *pəpuərbiemba yaa-i. Yesu pəpuərbiemba-na, ba kaan ko Sake yaa Yesu maama-na.

u fere ba hel. Dumelle fande waa kəlluŋ-diele. Baŋ hilaa a wuə maa cəlle, Pier wuə u ne naa dərɔpəpuərbiloŋo-i, u taa. ¹¹ Uŋ taa huəŋgu-na, Pier wuə suə suə wuə dānsāŋgu sī. Wuə cira: «Fiefiē-i-na, mi suyaa miē Itieŋo yaa puəraa dərɔpəpuərbiloŋo ji hūu-mi Erədi nyisēnni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jəguəŋ-mi baa mamaŋ, Diiloŋo saa hūu-ma.»

¹² Pierŋ juə suə u fereŋ maa-na dumaŋo-na, wuə ta kā Nsāa maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bī nyuŋo-i Maari. Nuəmba bəi waa terieŋgu-na ta ba cārā Diiloŋo-i. ¹³ Uŋ kāa ka hi tuə muo dumelle-i, maacembiloŋo[‡] naŋo waa, ba taa ba bī-yo Ɔrədi, wuə kā duə ka hīl-de. ¹⁴ Uŋ kaa nu Pier yalle-i, u huəŋga pāŋ fē a ce dumelle hīlma maama karaanu-yuə. Wuə bir gūunu baa gbaruŋgu ka tūnu-bei wuə Pier juə. ¹⁵ Nuəŋ baa cira: «Ŋ yuŋgu si dii wei?» Maacembiloŋ wuə cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sī, ku ka waa u jufoiŋo.» ¹⁶ Pier wuə bi faya u fere tuə muo dumelle-i. Ba ji naa ba kā ka hīl-de a da-yo; kuə ce-ba gberē. ¹⁷ Pier wuə ce u naŋga-i ce ba budii aa naa suur ma yaŋga-na piiye tūnu-bei Itieŋ uŋ hielaa-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juə piiye tī, wuə cira: «Kāaŋ na ka tūnu Sake-i[§] baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuə kā yaŋga naŋga.

¹⁸ Cuoŋ juə kaal, sorosibaa-ba saa suə Pierŋ curaa kusuəŋ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «U curaa hie?» ¹⁹ Jāmatigi wuə ce ba wuəra taara-yuə ba saa da-yo. Wuə ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba baŋ ciē dumaa u ji tuə kor, aa naa ko-ba. Uŋ ciē mafamma-i, wuə ta kā Sesare ka da yinni cəlle.

Erədiŋ kuu dumaa

[‡] 12:13 Maacembiloŋ daayo waa ciEŋo. [§] 12:17 Ba gbē Yesu hāaŋo yaa-i.

²⁰ *Erədi waa berruŋ baa Tiirtaamba-i baa Sidōtaamba-i. A ne da niiwuoni hel *Erədi jəmalā yaa nuə-i ni kā ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuə. Umaŋ taa u ce maacemma-i Erədi ducəŋgu-na, ba taa ba bī-yo Bilatusi; baa cārā u yaa duə ta ba yaaŋ-na. ²¹ Baŋ diyaa yiŋgu maŋ kuŋ juə hi, Erədi wuə dii u nellentesinniŋ-jonŋoruo-i ka tīena u fōŋgōsinniŋ-teterrena tuə gbu u piye baa nuəmba-i. ²² Duə piye, nuəŋ ba'a: «Diiloŋo'i piyeŋ daayo-i, nelbiloŋo sī.» ²³ Terduəŋgu faŋgu-na, Itieŋo *dərpuərbiloŋo pāŋ naŋ Erədi-i baa jarma, wuə u cie niē hūu Diiloŋo yerre-i ce-de u diele? U naaŋ-yo baa jīaŋ-jarma. Jīamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diiloŋ-nelma taa ma muonu terni-na hiere ma kā.

²⁵ Barnabasi-i baa Sol baŋ kāa baa coŋgoruəŋgu* maŋ *Yerusalemu-i-na, baŋ kaa hūu-ku, baa gūunu kā Āntiyəsi-i-na. Ba kamma-na, baa kā baa Nsāa maŋ ba naŋ bīŋ-yoŋ Marke-i†.

13

Diiloŋo puəraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilopəpuərbiemba namba waa Āntiyəsi Diiloŋ-dūŋbaamba-na, baa Diilonelpigāataamba namba. Ba həlmana Barnabasi waa a naara Siminyə. Siminyə faŋo-i, ba taa ba bī-yo Uubiloŋo. Lusiwusi maŋ taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai maŋ cie niəŋgu-i baa *Erədi-Āntipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yiŋgu naŋgu-na, ba ji dii sūŋgu aa tigiŋ ba-naa ta ba cārā Itieŋo-i. *Diiloŋ-Yalle gbē-ba wuə: «Miŋ hāa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaaŋ-baŋ ba fəreŋ nuə ba ce-ma.» ³ Baŋ juə bāl sūŋgu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cārā Diiloŋo-i hā-ba, aa hā-ba hūmelle-i ba ta.

* ^{12:25} Niəŋ 11.30. † ^{12:25} Barnabasi horoŋo-i Nsāa faŋo-i. Niəŋ Kol. 4.10.

Barnabasibaa-ba kãa Sipire

⁴ *Diiloŋ-Yallen cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanjo-na, baa kã Selusi ka biε baatoŋo-i ta ba kã Sipire. ⁵ Baŋ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba waŋ Diiloŋ-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhãalãdũnni-na. Baŋ bĩŋ Nsãa maŋ Marke-i, u waa baa-ba tuo kãyã-bei. ⁶ Baa karnu Salamine huŋga-i hiere ka hi Pafosi. Baŋ kãa Pafosi-i-na, ba da hiroŋo naŋo-i, ba bĩ-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyieŋo. U taa u wuəra u tãal nuəmba-i wuə fuo Diilopəpuərbiŋo. ⁷ U waa Serju-Polusi dumellenŋ. Serju-Polusi yaa waa fãamaanjo-i nelle fande-na. U taa u cẽ ŋaa jumelieŋo. Barnabasibaa-baŋ kãa, wuə ce ba bĩ-ba wuə ba ka waŋ Diiloŋ-nelma-i baa-yo, kere ma nyulmu dii-yuə. Baa kã ku'i nuə-i ka ta ba piiye. ⁸ Hiroŋ daayo-i Girekibaa-ba taa ba bĩ-yo Elimasi, ku yuŋgu yaa wuə hiroŋo. Wuə sire wuə hĩi, wuə Serju-Polusi baa hũu ba nelma-i, kere ba tãal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuə Pol, Diiloŋ-Yalle naa yu u huŋga-i. Wuə diŋ hiroŋo-na tuə ne, ¹⁰ aa ji gbē-yo wuə: «Huhurmantiej nuəni maŋ daani-i, ŋ balaan cor. Nuəŋo-i Sitãnitiej nuə. ŋ sa taara ŋ da ãnfafamma-i baa ŋ yufelle. ŋ sa yaŋ Itieŋo maacemma bĩenammasi-i dumaa wei? ¹¹ Ne! Diiloŋo ka gãŋ baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dũŋ-nu a da huŋgu cεlle.» Terduəŋgu faŋgu-na, hiroŋ daa u yufieŋa pãŋ diŋ aa yaŋ-yo. Wuə da terieŋgu-i hiere da kullu. Wuə tuə wuəra u tafũrrã u taara molo duə bel u naŋ-na. ¹² Serju-Polusiŋ daa mafamma-i, Itieŋo nelma pãŋ ce-yo gberε; wuə pãŋ hũu-ma.

Polbaa-ba kãa Pisidi

¹³ Ku huŋgu-na, Pol baa u wuərataamba sire Pafosi-i-na a biε baatoŋo-i kã Perge, dii Pãnfili mara nuə. Baŋ kãa Perge-i-na, Nsãa wuə ka bir kã *Yerusalemu aa yaŋ-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kã ãntiyəsi, dii Pisidi mara

nuo. *Yitīenanğuj juo hi, baa kã *Diilonelhãalädünğuna ka suur tīena. ¹⁵ Bağ juo kalağ *ãnjīnamma sebe-i tī, baa *Diilopəpuərbiemba baamba-i, Diilonelhãalädünğununtaamba puər ba wağ baa Polbaa-ba-i wuo da ku nelma dii ba da ba piye dii sireiņa nuomba-na, kere ba gbãa sire piye.

¹⁶ Pol wuo sire yiera aa naa ce nuomba budii baa u nağga. Bağ budii, wuo cira: «*Isirahel-bağ namaa, baa *nierağ namaa namağ suuri *Yuifu ba Diiloğ-hümelle-na, karağ na tünni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahel-bağ mie iğ wuo Diiloğ mağ hümelle-i, Diiloğ fağ yufelle hilaa mie bīncuomba yaa nuo-i u hã-ba huoğ bui bağ ɲa naa waa juoma-na huoğ-na dii Esipi-i-na. Uğ cie mafamma-i, u kãyã-bei ba hel terieğ fangu-na, ¹⁸ aa fie-ba bieğ komuɲa hãi temma *hīekurağuna. ¹⁹ Mafammağ curaa, u ko siyaabaa niehãi *Kanaa jãmalã-i-na aa hã Isirahel-baamba-i baa ba terieğ-i*. ²⁰ Nel daama-i hiere ma cie bieğ nuosiba hãi komuɲa hãi baa cīciel temmağ hølma-na. Ku huoğ-na, u hã-ba yuntaamba. Yuntağ daaba tīyãa baa-ba a ji hi *Samiel† bãğgu.

²¹ «Kufangu huoğ-na, i bīncuomba ji cira ba taara jãmatigi. Diiloğ hã-ba Sawul. Ba taa ba bī u to-i Kisi. *Bensaamie dũğ-baamba'i waa. Sawul cie bieğ komuɲa hãi jãmatigisīnni-na. ²² Ku huoğ-na, Diiloğ halan-yo aa haa *Davidi. Uğ haa Davidi-i, u cira: «Miğ taa mi taara umağ, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese bieğ-i. U'i ka tuo ce mi huoğ-i.»

* ^{13:19} Niğ ãnjīnamma tiyemmağ-sebe-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † ^{13:20} Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuo *Diilopəpuərbiloğ.

²³ «Diiloŋo ciε Davidi hāyēlŋo naŋo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i ŋaa uŋ ŋa naŋ pāa ma nuŋgu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suɔ duɔ doŋ u maacemma-i, Nsāa waan Diiloŋ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbabaŋo-i aa jo u ji *batisen-ba.

²⁵ «Nsāa maacemmaŋ juɔ piε tīmma, wuɔ tuɔ piye wuɔ: «Uman saaya u jo, uu dii huon-nu. Baa na ta na ne wuɔ sī muɔmei; muɔ sī. Naacolŋo faŋo-i mei saa piera u natāanŋu-i.»

²⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ kuraan-yeŋ, Diiloŋo saan-ma hā miemei baa-ma. U saan-ma hā *Abiramu hāyēlmba-i aa bi saan-ma hā namaa namaŋ suurii Yuifu ba Diiloŋ-hūmelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu sīnni-i, ba bel-o ko-yo. Baŋ waŋ mamaŋ yitēnanni-na hiere *Diilopəpuərbiemba sebebaa-ba-na, ba ciε ma yaa-i.

²⁸ «Baŋ bilaa-yo a fie ka da u saa cāl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. ²⁹ Maama nyegāan Yesu kūŋgu-na, maŋ juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daanŋu-na ka fuure-yuɔ. ³⁰ Diiloŋo yaŋ-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. ³¹ Bamaŋ cuu u huon-nu a hel *Galile-i-na a kã Yerusalemu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni bɔi-na. Nyunŋo ku bāanŋu-na, ba yaa dii ta ba waŋ u maama-i baa Isirahel-baamba-i. ³² Miε fεrε-i, i juɔ diε ji waŋ *Neldɔɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu maŋ baa i bīncuɔmba-i, ³³ u ciε-ku hā ba huon-baan miemei: U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na ŋaa maŋ nyegāan dumaa Gbeliemaŋ-nalāanŋu maŋ hālīŋ-kūŋgu-na wuɔ:

«Mi biεŋo yaa nuɔŋo-i.

Muɔmei huon-ni nyunŋo-i-na.»[‡]

[‡] 13:33 Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 2.7

³⁴ Diilongo siire-yuə hiel-o kuomba həlma-na, u saa yaŋ u hər. Uu naa hi waŋ-ma wuə:

«*Miŋ pāa nufafaangu maŋ baa Davidi-i, nuharuŋgu si dii, mi ka ce-ku hã-na.*»[§]

³⁵ Ku'i cie na da ma waŋ terieŋgu naŋgu-na wuə:

«*Ŋ sie sie yaŋ ŋ noljo hər hīema-na.*»^{*}

³⁶ A ne da Davidi maŋ waŋ mafamma-i, u siire ce Diilongo huəŋga-i ji ku. Uŋ kuu, ba fuuriye-yuə baa u bīncuəmba-i aa u həraa. ³⁷ Ŋga Diilongo siire Yesu yaa hiel-o hīema-na, u saa da hər. ³⁸ Tobin namaa, terieŋgu faŋgu-na, na saaya na suə wuə fuə barguə yaa nuə-i iŋ juə ji tie waŋ āmbabalma hurmaŋ-maama-i baa-na. *Moisi ānjīnamma saa gbāa hur na āmbabalma-i. ³⁹ Ŋga bamaŋ hūyāa fuə maama-i, ba āmbabalma hurii aa yaŋ-ba ba fereŋ nuə. ⁴⁰ Terieŋgu faŋgu-na, bilaaŋ na fere, baa na yaŋ Diilopəpuərbiemaŋ waŋ mamaŋ, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciera wuə: «Diilongo ciera:

«*Bombolmantaŋ namaa, niəŋ!*

Mi ka ce nelma namma na bāangu-na.

Nelma famma-i molo duə waŋ-ma baa-na na sie hūu-ma.

Ma ka ce-na gberə aa na ka ku halaŋ.»»[†]»

⁴² Baŋ juə hel Diilonelhāalādūŋgu-na, nuəmba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuə yitīeŋgu maŋ juəŋ, ba tiraa ba tir nelduəŋ daama-i. ⁴³ Nuəmbaŋ juə bəro, Yuifubaa-ba-i baa niəraamba maŋ suurii Yuifusīnni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huəŋ-nu ta ba piiye baa-ba ba dii sirəiŋa bei wuə ba ne Diilongo ānfafamma-i aa ba nyaar-yuə. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i.

⁴⁴ Yitīeŋguŋ juə hi, nuəmba-i hiere nelle-na baa tigiŋ ba-naa da ba nu Itieŋo nelma-i. ⁴⁵ Yuifubaa-baŋ

§ 13:34 Isayi (Ésaïe) 55.3 * 13:35 Gbēliemaŋ-nalāangu (Psaume) 16.10 † 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5

juo da nelpŭŋ daaku temmaŋ hilaa, ba bir yaŋ aa ce-ku nenemuŋgu. Pol duo waŋ mamaŋ, ba'a coima aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁶ Polbaa-ba doŋ holle waŋ baa-ba wuo: «Diiloŋ-nelma naa vii Yuifubaa namei igēna. Ũga naŋ juo ta na cīina-mēi wuo na sa taara na da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i, i ka yaŋ-na aa ka waŋ-ma baa nieraamba. ⁴⁷ Itieŋo waŋ ma yaa baa-ye wuo:

«*Mi ciε-ni nilēiŋa-i hiere a fitīnuo nuo*

ŋ da ŋ gbāa hi terni-i hiere baa koŋkor-nelma-i.»[‡]

⁴⁸ Nieraambaŋ juo nu nel daama-i, kuo gbuu dōlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itieŋo nelma-i wuo ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma. ⁴⁹ Itieŋo nelma doŋ ta ma gbuo nilēiŋa faŋa-i hiere. ⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa tāal caamba maŋ waa bīŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diiloŋ-hūmelle-na, baa nelleŋ-bīncuamba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terieŋgu-na, aa ta kā Ikoniyōmu. ⁵² Baŋ fie donya-bei, bamaŋ naa cu Yesu huoŋgu-na, baa cor baa ba hōfēlle-i. *Diiloŋ-Yalle naa bi yu ba hōmmu-i.

14

Polbaa-baŋ ciε kumaŋ Ikoniyōmu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ kāa Ikoniyōmu-i-na, baa tiraa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūŋgu-na ka ta ba waŋ Diiloŋ-nelma-i. Baŋ waŋ-maŋ dumaa, Yuifubaa-ba saa gbāa da ba yagar-ma baa *nieraamba-i. Ba bōi baa hūyāa-ma. ² Yuifubaa-ba maŋ saa hūu-ma, baa yaŋ aa kā ka gbo nieraamba-i baa Diiloŋ-dūŋ-baamba-i. ³ Baŋ fie gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa tīena da huoŋgu Ikoniyōmu-i-na. Baa naa haa ba naŋga Itieŋo-na aa ta ba piiye. U taa

[‡] 13:47 Isayi (Ésaïe) 49.6

u kāyā-bei ba ta ba ce nelma bəi baa gbere-weima bəi a pigāaŋ wuə baŋ waŋ u ānfafamma maŋ, coima sī. ⁴ Kuŋ ciē dumaŋo-na, nuəmba saa gbāa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pəpuərbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa niəraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa naŋ-ba baa tāmpeļēiŋa ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Baŋ nuə-ma, baa gbar kã Likawoni ka ta ba waŋ *Neldəđolma-i. Ba waŋ-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa niļeiŋa maŋ kətənni-na hiere.

Mamaŋ ciē Lisire-i-na

⁸ Naacolŋo naŋo waa Lisire-i-na, u saa gbāa tuə sire u yiəra. Uŋ siire, u saa gbāa tətəŋ u gboluŋgu-i dede. ⁹ Yiŋgu naŋgu-na, wuə tīəna tuə nu Pol tuə piye. Pol wuə ji dīŋ-yuə tuə ne, a ji da u suyaa wuə Diiloŋo gbāa sire-yuə u jarma-na. ¹⁰ Wuə piye baa-yo da gbagaga wuə: «Sire ŋ yiəra ŋ gbəiniŋ!» Naacolŋ wuə tie sire pāŋ tuə wuə. ¹¹ Lisiretaambaŋ daa mafamma-i, baa ta ba piye likawonimma-na wuə: «I tīnni cīeŋ nelbiliemba a hiire* jo ji tīəna baa-ye.» ¹² Kuŋ ciē dumaŋo-na, baa ta ba bī Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuəŋ-nu Pol yaa piyeŋ, a ce dumaŋo-na baa ta ba bī ufaŋo-i Hermesi.†

¹³ Yewusi jigāntieŋ wuə kã ba nunu ba-naa baa nuəmba-i aa wuə bel balmba namba a tuəlnu-bei jo baa-ba u tīnniŋ-dūŋgu-na duə ji ko-ba tīnni-na hã Pol baa Barnabasi-i. U tīnniŋ-dūŋgu waa nelle munsuurmu-na‡. ¹⁴ Polbaa-ba saa suə ku yuŋgu. Baŋ juə suə, ba həmmu pāŋ guəla; baa taalnu ba jonŋorbaa-ba-i aa gbar kã ba wulaa ka

* 14:11 Bafamba wulaa tīnni waa tānuŋ-nu. † 14:12 Girəkibaa-ba wulaa, tīnni waa bəi. Ba tīnni yuntieŋo yaa baŋ taa ba bī-yo Yewusi-i, aa u pəpuərbiloŋo-i Hermesi. ‡ 14:13 Nelle munsuurmu: Niēŋ 9.24 baa naaruə-i-na cicaara-i-na.

ta ba waŋ baa-ba wuɔ: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i du-mandɛ-i-na? Caamba'i bi huɔŋ miɛŋo-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i diɛ ji tūnu-nei, wuɔ na nanna ānsɔsɔŋ daama-i aa na cu Cicēlmantienjo huɔŋ-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hīɛma-i baa dāmmaŋ-nuoraanŋu-i baa ni huɔya-niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fɛrɛŋ nuɔ ba sire wuɔ ba hūmienja. ¹⁷ Nanŋ fiɛ waa na fɛrɛŋ nuɔ, u saa yanŋ u ānfafamma cemma-i: U dāa u hā-na dii, u ce na dīmma ta ma ce fafamma, u hā na ta na wuo na ye aa tiraa tuɔ fɛ na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-banŋ fiɛ piiye dumaanjo-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yanŋ niinŋ daaba komma-i da ba hā-ba.

¹⁹ Ku huonŋu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyoŋmu, banamba hel Āntiyɔsi manŋ Pisidi mara-i-na. Banŋ juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nanŋ Pol baa tāmpēlɛinŋa wuɔ ba ko-yo. Huonŋu nanŋu juɔ hi, ba da niɛ sī u kuu, baa būul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilonŋ-dūŋ-baamba kā ka tigiinŋ u caanŋu-na, wuɔ sire ba bir suur nellen-huonŋa-na.

Polbaa-ba birii ta ba kā Āntiyɔsi manŋ Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ta baa Barnabasi-i ta ba kā Derbu. ²¹ Banŋ kaa hi, baa waŋ *Neldɔdɔlma-i baa Derbutaamba-i. Nuɔmba fɔŋgūɔ baa hūu-ma. Banŋ siire Derbu-i-na, baa bir kā Lisire-i-na ka cor kā Ikoniyoŋmu. Banŋ hilaa Ikoniyoŋmu-i-na, baa kā Āntiyɔsi manŋ Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terienŋu terienŋu, ba ta ba piiye ba dii sireinŋa Diilonŋ-dūŋ-baamba-na wuɔ ba bel Yesu maama-i nammu hāi. Aa bi ta ba piiye baa-ba wuɔ: «I saaya i mulienŋ da dei aa suɔ die suur *Diilonŋ-nelle-na.» ²³ Diilonŋ-dūŋ-baamba manŋ waa hiere nileinŋa faŋa-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sūnŋu, aa cārã Itienjo-i hā-ba, ba haa ba nanŋa-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Baŋ cie mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pãnfilu mara nuu. ²⁵ Baŋ kã Pãnfilu-i-na, baa waŋ Diiloŋ-nelma-i Perge-i-na, aa cor kã Atali ²⁶ ka bie baatoŋo-i ta ba kã Äntiyosi maŋ Siiri-i-na. Ba wuosaŋgu duwŋ kusuwŋ-nu'i. Baŋ wuoraaya ce mamaŋ daama-i hiere, ba cãarã Diiloŋo-i hã-ba kusuwŋ-nu'i aa ba suw ta. ²⁷ Diiloŋ uŋ kãayã-bei ba ce mamaŋ hiere, baŋ kãa ka hi, baa tigiin Diiloŋ-dũŋ-baamba-i hiere tũnu-bei baa-ma, aa uŋ bi kãayã *niëraamba-i dumaa ba hũu Yesu maama-i, baa tiraa waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ Baŋ cie mafamma-i, baa tĩena ce huwŋgu baa-ba cello.

15

Niëraamba saaya ba jã wei?

¹ Nuomba naŋ baa hilaa *Yude-i-na jo Äntiyosi-i-na ji ta ba piiye baa *niëraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i wuw: «Da na saa *jã ŋaa *Moisi *ãnjĩnammaŋ waŋ-ma dumaa, na sie gbãa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hũu-ma baa-ba. Kuw sire bel vaa.

Diiloŋ-dũŋ-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terieŋgu faŋgu taamba namba, wuw ba kã *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pəpuərbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiin ba hũmelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kãmma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Samari. Niëraambaŋ hũyãa Itieŋo maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tũnu Diiloŋ-dũŋ-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waŋ-ma baa bamaŋ, ku gbuu fũnuŋ dɔlnu kutaamba-i.

⁴ Baŋ kaa hi Yerusalemu-i, Diiloŋ-dũŋ-baamba jãrã-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pəpuərbiemba-i. Diiloŋ uŋ kãayã Polbaa-ba ce mamaŋ hiere, baa tũnu-bei baa-ma.

⁵ Baŋ juw piiye tĩ, *Fariisĩebaa-ba maŋ hũyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuw niëraamba maŋ

hüyäa Yesu maama-i, ba saaya ba jã aa ta ba wuə Moisi
 añjinamma hümelle-i.

Nelma ka da yaanga

⁶ Bañ piye dumaango-na, Yesu *pəpuərbiemba-i baa
 yaataamba da ba-naa ku andaangu-na. ⁷ Andaan daaku
 waa panna cor. Pier wuə ji naa u sire yiera aa naa cira:
 «Tobiñ namaa, na suyaa wuə dii ku domma-na Diiloñ uñ
 hiela-mi na hølma-na wuə mi ka wañ *Neldədölma-i baa
 *nieraamba-i ba nu-ma aa hüu-ma. ⁸ Fuə mañ suyaañ
 nuəmba kusünni-i, da na da u hãa-ba u *Yalle-i ñaa uñ hãa
 miəño-i baa-de dumaa, kuu dii ñaa u pigaañ wuə u hüyãa-
 ma ba da ba piə-yo. ⁹ Diiloño kãñ-ye kuuduəngu hiere baa-
 ba. Ba hüyãa u maama-i ku'i ciə u hur ba ambabalma-i aa
 yañ-ba welewele wañ daama temma-i. ¹⁰ Congoroəngu
 mañ i bĩncuəmba saa gbãa tũu-ku, miə ferə-i i saa gbãa
 tũu-ku, bige-i ciə na'a i haa-ku hã nieraamba-i baa-ku?
 Baa na feñ Diiloño-i. ¹¹ I hüyãa-ma wuə Yesu kuraa-ye
 gbãñgbãñ, kuuduəngu yaa baa bafamba-i.»

¹² Pierñ piye dumaango-na, terieñgu ce da sensenseñ
 ñaa molo si dii. Diiloñ uñ kãayã Pol baa Barnabasi-i
 ba ce nelma mañ hiere nieraamba hølma-na, ka hel baa
 gberə-weima-i, bafañ baa suur ma yaanga-na ta ba wañ-
 ma. ¹³ Bañ juə piye tĩ, Sake* wuə cira: «Tobiñ namaa,
 nieñ, ¹⁴ dii ku domma-na, Diiloñ uñ curaa corma mañ
 duə hiel nieraamba namba ce-ba fuə baamba, Simo† wañ
 ma yaanga-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kuñ curaa corma mañ,
 ku juə ji ce kuuduəngu baa *Diilopəpuərbiemba nelma-i.
 Diilopəpuərbiemba nyegãañ wuə:

¹⁶ Itieño ciəra: «*Yiingu dii baa yiingu, mi ka bir jo.*

* 15:13 Ba gbẽ Yesu hãaño yaa-i. Nieñ 12.17 baa 21.18.

† 15:14 Ba gbẽ Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simo-i.

*Da mi jo, *Davidi dūŋgu maŋ cii,
mi ka sire-kuə.*

*Mi ka migāaŋ-ku ma-ku
ku yiera ku gbeiniŋ.*

¹⁷ *Mafaŋ da ma ce, nuəmba maŋ saa hi suə-mi yogo,
ba ka taara-miə suə-mi.*

*Miŋ biə bamaŋ nileiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,
ba ka ta ba taara ba Tieno-i.*

Muəmei waaŋ-ma duma.

Da mi waŋ mamaŋ, mi ce-ma.

¹⁸ *Aa miŋ waŋ-ma ku bāaŋgu cuə.†»*

¹⁹ Sake wuə suonu u āndaanŋu-i wuə: «Ku'i ciə na da niəraamba maŋ cuu Itieno huon-nu, meŋ sa taara i mulien-ba. ²⁰ ŋga mamaŋ dii cemma, i nyegēŋ sebe a waŋ baa-ba wuə ba yaŋ cufien-kūəma wuoma-i, baa bīmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tām-ma-i hiere. Aa ba hiel ba nanŋa biŋwosinni-na. ²¹ Na saa da, a doŋ dii i bīncuəŋ-bāaŋ-nu, *Moisi *ānjīnamma waŋ nileiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitienanŋu baa ma kamma-i *Diilonelhāalādūnni-na.»

²² Sakeŋ juə piye dumaanŋo-na, Yesu pəpuərbiemba-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuəmba ba hōlma-na a puər-ba baa Polbaa-ba-i Āntiyəsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

²³ Baŋ hielaa-ba, baa nyegēŋ sebe-i hā-ba. Sebe huəya-mama yaa daa-ma:

«I natobij namaa namaŋ niəraaŋ namaanŋo-i Āntiyəsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pəpuərbiəŋ miəŋo-i a naara *Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i, miəmei nyegāaŋ sebe daayo-i diə hā-na.

† 15:18 Amosi (Amos) 9.11-12

²⁴ I nuə wuə i neller-əbaamba namba kãa na terien-əna ka piiye cu na həmmu-i. Baa na tie holle, miə saa puər-ba. ²⁵ İñ nuə-ma, i daa i-naa aa hiel nuəmba die puər-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa i jēnaamba. Ba siyaa kuliing-ə Itien-ə Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka wañ iñ nyegãañ mamañ sebe-i-na hã-na baa ba fereñ nunni. ²⁸ *Diilon-əYalle-i baa miə fere-i i sa taara i haa congoruon-ə nañ temma hã-na, ŋga mamañ sie gbãa ciel kətuon-ə ma yaa daama: ²⁹ Na hiel na nañga cuffien-kūoma wuoma-na, baa bĩmbaamba mañ ba saa cãa ba nonni-i, baa tãmma-i. Aa na ne bĩñwosĩnni-i aa na yañ-ni. Da na ce-ma ŋaa iñ wañ-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilon-əyiing-ə.»

³⁰ Ba taa baa sebe-i ku yaa nuə-i, kã ka hi Āntiyosi-i; ba tigiin Diilon-dũñ-əbaamba-i hiere a hã-ba baa-yo. ³¹ Diilon-dũñ-əbaamba hũu-yo kalañ-yo. Bañ kalañ-yo, u huəya-maama gbuu silaa dɔlnu-bei hiere ŋaa bige-i! Ba kūoma pãñ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilon-pəpuərbiemba, baa piiye nelma bəi baa Diilon-dũñ-əbaamba-i a dii sireiña bei ba migãañ bel Yesu maama-i nammu hãi. ³³ Ba daa huəŋgu cəlle baa-ba aa suə da ba bir kũñ. Bañ'a ba ta yiing-əna, Diilon-dũñ-əbaamba gbuu jaal-ba da dei aa hã-ba hũmelle-i. ³⁴ [Bañ hãa-ba hũmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tĩena Āntiyosi ta ba wañ Itien-ə maama-i. Nuəmba bəi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buəra

³⁶ Huəŋgu nañgu juə hi, Pol wuə gbē Barnabasi-i wuə: «İñ curaa wañ Itien-ə maama-i niləiña mañ nuə-i hiere, yañ i bir i kã-yei i ka ne bamañ hũyãa-ma bañ yeñ mamañ

nuə-i.»³⁷ Barnabasi wuə tuə taara ba kã baa Nsãa maŋ ba naŋ bĩŋ-yoŋ Marke-i.³⁸ Pol saa hũu-ma, wuə uu naa kã baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii Pãnfili.³⁹ Kuə sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba bəwə. Barnabasi wuə biə Marke-i ba kã ka biə baatoŋo ta ba kã Sipire.⁴⁰ Diiloŋ-dũŋ-baamba cãrã Diiloŋo-i hã Pol aa u biə Silasi-i ba ta.⁴¹ Ba wuəraaya bĩŋ Siiri nileiŋa-na hierə baa Silisi waŋa-i ta ba dii sireiŋa Diiloŋ-dũŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huoy-nu

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa dumaŋo-na, ba kã ka hel Đerbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuoŋo naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyieŋo aa hũu Yesu maama-i aa u to-i Girekiyieŋo.² Tobimba maŋ waa Lisire-i-na baa lkoniyəmu-i-na, ba taa ba bĩ Timote yefafalle.³ Pol wuə tuə taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba maŋ waa terieŋgu-na, baa suyaa wuə Timote to-i Girekiyieŋo. Pol wuə naa u *jã-yo aa ba suə ta.⁴ Yesu *pəpuərbiemba-i baa *Yerusalemu Diiloŋ-dũŋ-baamba yaataambaŋ yieraaya nelma* maŋ nuə-i, Polbaa da ba cor terieŋgu terieŋgu, ba waŋ ma yaa-i baa Diiloŋ-dũŋ-baamba-i; aa cira ba wuə ma hũmelle-i ŋaa baŋ waŋ-ma dumaa.⁵ Yinniŋ taa ni cor dumaa, Diiloŋ-dũŋ-baamba taa ba naŋ kaasĩni Diiloŋ-hũmelle-na dumei, aa bi ta ba ciinu ba kã.

Pol dãnsãŋ Torasi-i-na

⁶ Ku huoygu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka waŋ Diiloŋ-nelma-i *Asi nileiŋa-na. *Diiloŋ-Yalle saa hũu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuoŋo-i.⁷ Baŋ kaa piə Misi-i, baa ta ba taara ba kã Bitini. Yesu Yalle saa

* 16:4 Nelma famma yaa piye cor 15.29.

hūu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kã ka hi Torasi. ⁹ Isuəŋgu naŋgu-na, Pol wuə dānsã da Maseduəniyeŋo naŋo juə ji yiera tuə cārã-yuə wuə u kã ka kãyã-bei dii Maseduəni-i-na. ¹⁰ Yiε† pãŋ suə yie Diiloŋo taara i ka waŋ *Neldədəlma-i baa Maseduənitaamba-i. I saa tiraa tīena, yie pãŋ sire tie tigiin i hūmelle-i.

¹¹ In juə'a i ta yiinggu maŋ nuə-i Torasi-i-na, yie bie baa-toŋo-i pãŋ kar vii Samotirase, ka hiire. In hii yiinggu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yie cor kã Neyapolisi. ¹² In siire terieŋgu-na, yie kã Filipu ka tīena da yinni terieŋgu fangu-na. Filipu yaa waa nebuə-i Maseduəni-i-na. *Oromebaa-ba'i waa tīena terieŋgu-na.

Lidi hūyã Itieŋo maama-i

¹³ In kãa Filipu-i-na, *yitīenangun juə hi, yie hel neller-huəŋga-na a kã kaŋgu naŋgu nuŋgu-na. Ii naa suə wuə Diilojaalterieŋgu ka waa terieŋgu-na. In kãa, yie da caamba namba; yie tīena piye baa-ba. ¹⁴ Unaŋo waa ba həlma-na, ba taa ba bī-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbōmbōŋ ba kompammu aa u taa u kuye Diiloŋ-kūŋgu-i. In kãa ka tie piye dumaŋo-na, wuə kar u tūŋgu-i tuə nu in waŋ mamaŋ. Polŋ waŋ mamaŋ hiere, Itieŋ wuə kãyã-yuə ma suur u tūnni-na dei. ¹⁵ Maŋ suuri u tūnni-na dei dumaŋo-na, wuə ce ba *batisen-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbē-ye wuə: «Da kuə na hūyã-ma wuə mi hūyã Itieŋo maama-i kelkel, juəŋ na ji har mei terieŋ-nu.» Aa naa gbãŋ baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiinggu naŋgu-na, i taa i kã Diilojaalterieŋgu-na a suu baa maacembiloŋo‡ naŋo. Maacembiloŋ daayo-i, *jīna waa u yuŋgu-na a ce u tuə suə mamaŋ juəŋ u waŋ-ma.

† 16:10 Like naa bi tuə wuəra baa Pol hənni nanni. ‡ 16:16 Maacembiloŋ daayo waa ciəŋo.

U taa u da gbeɲa bəi kufanɲu-na u hã bamaɲ biyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilonɲ daa wuɔ cu i huonɲ-nu tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Balan daaba cãa Dərwuonɔ. Ba pigãan-na konkor-hümelle yaa-i.» ¹⁸ U ciɛ kufanɲu-i da yinni bəi i huonɲu-na. Pol huonɲa ji guɔla baa-yo. Wuɔ wanɲ baa u jĩna-i wuɔ: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor ɲ hel ciɛɲo-na!» Terduonɲu fanɲu-na, jĩna wuɔ pãɲ yanɲ ciɛɲo-i.

¹⁹ U taambaɲ juɔ da u sa tiraa u da bĩnkũɲu u hã-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kã baa-ba ändacetaamba wulaa dii gẽɲgerteriɲɲu-na^{§ 20} ka hã *Oromɛ ba fãamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juɔ ji ta ba guɔl nelle-i ba hã-ye. ²¹ Ba juɔ baa hümefelende. A ne da hümelle fande nyaa Oromɛbaa miɛɲo-i: I siɛ gbãa siɛ-de, i siɛ bi gbãa wuɔ-de.»

²² Baɲ piiye dumaanɔ-na, nuɔmba maɲ waa hiere, baa sire wuɔ ba siɛ yanɲ Polbaa-ba-i. Fãamaambaa-ba ce ba col ba jonɲorbaa-ba-i aa hã-ba hümelle-i wuɔ ba muo-ba. ²³ Baa fũnuɲ muo-ba da dei aa kã ka dii-ba kaso. Baɲ diyaa-ba, baa wanɲ baa umaɲ niɛyanɲ kasobiemba-i wuɔ u tuɔ ne-ba dei. ²⁴ Naacolɲ unɲ nuɔ mafamma-i, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i dubilonɲo maɲ dii tuogbuole-na ka sɔɲɔlnu ba gbeini-i daanɲu nanɲ-nu.

²⁵ Isuɔholleɲ juɔ hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cãrã Diilonɲo-i aa ta ba hãl neini ba tuɔlnu-yuɔ. Kasobiemba namba waa dii ba dũnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juɔ'a ba suɔ, da hĩema sagalaaya hɔduonɲu, ka hel baa kasodũɲu-i hiere! Dũnfenni pãɲ puur. Baɲ ɲa naa vaa kasobiemba-i baa jɔlgɔbaa-ba maɲ, ba fir hiere. ²⁷ Umaɲ taa u niya kasobiemba-i u taa u duɔfũɲ; wuɔ cẽ. Wuɔ u

§ 16:19 Bafambaɲ ger ändenni-i kusuonɲ-nu ba bi nyonɲ sanɲa-i kusuonɲ-nu'i. Teriɲɲu fanɲu dii yuɔyuɔ hɔnni-na hiere.

ne da dūnfenni puurii hiere. Wuə fa u taacereŋo-i hiel-o duə ko u fere wuə sī kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuə kaasīŋ wuə: «Baa ce ŋ fere gbomma, molo saa kā terieŋgul»

²⁹ Naacolŋo kūōma nyey duma ma fereŋ nuə. Wuə ce ba hā-yo dāamu; u gbar kā ka dūuna Polbaa-ba caaŋgu-na ³⁰ aa cira ba hel gōŋgūōŋ-nu. Baŋ hila, wuə yuu-ba wuə: «Mi jēnaaŋ namaa, muəmi saaya mi ce bige-i a gbāa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hūu Itieŋo-i Yesu maama-i, ku yaa gbāa kor-ni baa ŋ dumelleŋ-baamba-i hiere.» ³² Aa naa doŋ ta ba waŋ Itieŋo maama-i baa-yo baa u dumelleŋ-baamba-i hiere.

³³ Isuəduəŋgu faŋgu-na, wuə kā baa-ba ka saar ba pānni-i aa naa pāŋ ce ba *batiŋe-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juə batiŋe-ba tī, wuə kā baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuə niiwuoni. Uŋ hūyāa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hōmmu gbuu pāŋ fē da yogogo.

³⁵ Cuəŋ juə kaal, fāamaambaa-ba puər sorosibaa-ba ka waŋ baa kasobiemba niyatieŋo-i wuə u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuə kā ka cira: «Pol, fāamaambaa-ba puəraa ba jo wuə mi nanna-nei. Hilaŋ na kā na muŋkāmmu.» ³⁷ Pol wuə yagar aa naa gbē sorosibaa-ba-i wuə: «Ku cie nie ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuəmba-na ŋ sie suə wuə Oromēbaa mie*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiefie-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yie! Ma sie gbāa wuə dumaŋo-na! Kāaŋ na ka waŋ baa-ba wuə ba jo ba fere ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fāamaambaa-ba saa naa suə wuə Pol baa Silasi-i Oromēbaa. Sorosibaa-baŋ kāa ka hi-ba baa nelma-i, ba kūōma pāŋ ta ma nyey. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa

* ^{16:37} *Yuifubaa boi saa naa gbāa da *Oromē ba sīnni-i, ŋga Pol naa da-ni (nieŋ Pəpuər. 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromeyieŋ nuəŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daaŋgu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyaŋgbāaŋgu.

ji cārã-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hila, baa cārã-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰Baa ta kã Lidi terieŋ-nu; kã ka da Diiloŋ-dũŋ-baamba-i. Baa piye dii sireiŋa bei aa naa cārã hümelle-i ta.

17

Mamaŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Ān-fipolisi, kã ka hel Apoloni a suɔ ta ba kã Tesalonike-i-na. *Diilonelhãalãdũŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fände-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhãalãdũŋgu aa cor-ku. Wuɔ kã ka suur a tuɔ firnu Diiloŋ-nelma-i baa-ba. U cie mafamma-i *yitienanni siei. ³ U tagaaya pigãaŋ-ba wuɔ *Koŋkortieŋo naa saaya u mulieŋ aa ku. Aa duɔ ku, Diiloŋo sire-yuɔ. Aa Koŋkortieŋo faŋo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piye dumaŋo-na, Yuifubaa-ba namba hũu-ma cu ba huoŋ-nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba maŋ taa ba kuye Diiloŋ-kũŋgu-i ba bɔi bi cuu ba huoŋ-nu, baa caamba bɔi. Caamba famba waa nelbõmbõmbaa. ⁵ Ku saa dõlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu aa wuɔra taara naŋgalbaa a tigiŋ nuɔmba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kũɔl ba-naa kã Yasõ dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hã fãamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuoŋ-nu'i. ⁶ Ba kãa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasõ yaa-i baa Diiloŋ-dũŋ-baamba namba kã baa-ba fõŋgõtaamba wulaa ka ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Balaŋ daaba wuɔraaya du nileiŋa-i hiere, ba hii bande yaa fiefie-i-na. ⁷ Yasõ yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jãmatigi nuŋgu-i aa ta ba piye wuɔ jãmatigi naŋo dii, kere ba bĩ-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dəlnu nuəm̄ba-i baa f̄ɔŋḡɔtaamba-i hiere. ⁹ Yas̄ɔbaa-ba juɔ p̄a gbeibuɔ h̄a-ba aa ba suɔ nanna-bei.

Polbaa-ba k̄aa Bere

¹⁰ Ku isuɔŋgu-na, Diilonɔ-d̄ɔŋ-baamba ce Polbaa-ba ta k̄a Bere. Baŋ hii, baa k̄a *Yuifu ba *Diilonelh̄aal̄ad̄ɔŋgu-na ka ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa yaŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilonɔ-nelma numma taa ma dəlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ joŋ ba kalaŋ-ma ba ne da kuɔ Polɔ waŋ mamaŋ baa-ba ma yaaŋga yaa-i. ¹² Nuəm̄ba b̄oi baa h̄ɔȳaa Yesu maama-i ba h̄olma-na. Aa Girekibaa-ba maŋ bi waa, ba f̄ɔŋḡɔ baa h̄ɔȳaa-ma. Caamba waa-bei. Caamba famba waa nelb̄omb̄ombaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juɔ nu wuɔ Pol k̄aa Bere-i-na ka tiraa tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i, baa sire nyaa u huonɔ-nu wuɔ ba ka du teriɔŋgu-i aa gbo nuəm̄ba-i yuɔ. ¹⁴ Diilonɔ-d̄ɔŋ-baambaŋ daa-ma dumaaŋo-na, baa k̄a baa Pol d̄am̄maŋ-nuoraŋgu-na ka bie baatoro ta, aa yaŋ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saaŋ Pol ka hi Aten̄i aa bir. Baŋ'a ba bir, wuɔ puər-ba wuɔ ba ka waŋ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polɔ waŋ mamaŋ baa Aten̄itaamba-i

¹⁶ Polɔ t̄iɛnaana Aten̄i-i-na tuɔ cie Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuɔŋ-nu, u da cuf̄ellu, a cor kusuɔŋ-nu, u da t̄inni; kuɔ gbuu f̄unuŋ ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duɔ k̄a *Diilonelh̄aal̄ad̄ɔŋgu-na, u waŋ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba maŋ taa ba kuye Diilonɔ-k̄ɔŋgu-i. Aa yiɔŋgu yiɔŋgu, duɔ k̄a nellenɔ-huɔŋga-na ka da bamaŋ, u bi piiye baa-ba.

¹⁸ Bamaŋ naa cie Epikure ba kalaŋo-i baa Sitoyisi ba kalaŋo-i k̄a yaaŋ-na, yiɔŋgu naŋgu-na, banamba jo ji ta ba

piiye baa Pol. Banamba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ǽndapir-
rentienj daa u waŋ wuɔ nie?» Bamaŋ naa nuɔ Polŋ piiyenj
Yesu maama-i baa kuomba siremmaŋ-künŋu-i, baa cira:
«Ku biyaa ŋaa u piiye Diilohūmefelendenj-maama.»

¹⁹ Baŋ piiye dumaŋo-na, baa bel Pol kǎ baa-yo
gēŋgertaamba* wulaa ka cira: «Niŋ juɔ ji ta ŋ piiye
hūmefelende maŋ maama-i, i taara i suɔnu kunanŋu die.
²⁰ Niŋ waŋ mamaŋ, ma cie nerma miēŋo-na, i taara i
suɔ ma yaanŋa-i.» ²¹ A ne da nelfelemma numma-i baa
ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba
maŋ waa ba hɔlma-na ŋaa bige-i! ²² Pol wuɔ sire yiera
gēŋgertaamba yaanŋa-na aa naa cira: «Atenitaanŋ namaa,
ma miŋ daa-na damma maŋ, ku biyaa ŋaa cufēllu sa cor-
na. ²³ Na saa da, mi wuɔramma-na, mi daa na cufēllu-i
hiere nellenj-huɔŋga-na. Aa mi daa ba nyegāanŋ dunandu-
na wuɔ: «Cufēnerienjo.» Naŋ buol cufēnerienjo maŋ aa na
sa suɔ-yo, muɔmi juɔ da mi ji pigāanŋ-na u yaa-i. ²⁴ U yaa
Diiloŋo-i. U yaa hielaa bīmbīnni-i hiere. U yaa dɔrɔ-i baa
hīema-i ni Tienjo-i. Molo sie gbāa ma dūŋgu a hǎ u suur.
²⁵ U yaa hāanŋ-yenŋ fafalmu-i i tie fiisa. Bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu,
u yaa hāanŋ nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaŋo-na, u sa
taara molonŋ napərrenj-bīŋkūŋgu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i
hiere nelduɔŋo diei nuɔ ba tiēna gbuo hīema-i hiere. U
huɔnu huɔŋgu-i hǎ-ba belle-na aa dii yumma ba nilēinŋa-
na. ²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuɔ, ku'i cie u ce-ma
dumaŋo-na. Da ku fie balaŋ nie nie, ŋ gbāa tafūrrǎ da-yo.
Coima saa fa, Diiloŋo saa maa baa-ye. ²⁸ Fuɔ barguɔ yaa
nuɔ-i inŋ yenŋ hīema-na tie gbǎ i ce i weimambaa-ba-i. Na
fānaamba namba waanŋ ma yaa-i wuɔ: «Diiloŋo bisālmba
namba'i miēŋo-i.» ²⁹ Inŋ yenŋ Diiloŋ bisālŋ mie, bige-i cie
da na ce na kul sēne jīna wuɔ Diiloŋo yaa dumaŋo-na?

* 17:19 Ba taa ba bī gēŋgertaanŋ daaba beliēŋgu-i Aropasi.

Bige-i ciə da na ce na kul wargbɛ? Bige-i ciə da na ce na sisin̄ tãmpɛlle jina? Diilonjo-i nelie sie gbãa suɔ-yo kul-o. ³⁰ Mamaŋ ciə cor ku huɔŋgu-na, Diilonjo sa ne-ma, wuɔ nuɔmba saa ta ba suɔ kuyun̄gu. Fiefie-i-na, u taara neliɛŋo neliɛŋo, duɔ fie waa hie, u nanna u cilɔbabaŋo-i. ³¹ Bige-i ciə wuɔ ma ce dumaŋo-na? U diyaa yiin̄gu duɔ ce nuɔmba-i hiere ba ãndaŋgu-i ku cemma-i. U hielaa molo duɔ ji ce-ma. U siire kutien̄o-i hiel-o kuomba hɔlma-na a pigãaŋ wuɔ u yaa hielaa-yo.»

³² Polŋ juɔ cira Diilonjo siire moloŋo hiel-o kuomba hɔlma-na, banaŋ baa bir yaŋ aa ta ba nyɛ-yo, banaŋ baa cira: «Cie yiin̄gu naŋgu ŋ ji waŋ mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuɔ ta aa naa yaŋ-ba.

³⁴ Kuŋ fie ce dumaŋo-na, banamba yagar hũu Yesu maama-i a cu u huɔŋ-nu. Ba hɔlma-na, gɛŋgertien̄o naŋo waa, ba taa ba bĩ-yo Deni, aa cien̄o naŋo bi waa, ba taa ba bĩ-yo Damarisi, a naara nuɔmba namba.

18

Pol kãa Korɛnti

¹ Ku huɔŋgu-na, Pol wuɔ ji ta Aten-i-na kã Korɛnti. ² Belle fande-na, *jãmatigi maŋ waa *Ɖɔmu-i-na, wuɔ ciəra *Yuifubaa-ba sire hiere Ɖɔmu-i-na. Ba taa ba bĩ-yo Kulodi. A ne da Yuifuyien̄o naŋo waa, ba taa ba bĩ-yo Akilasi, u taa u hel Pɔ. Ba taa ba bĩ u cien̄o-i Pirsili. Bafamba waa tiena *Itali. Baŋ juɔ cira ba sire, baa sire kã Korɛnti-i-na. Baŋ kãa, ku saa da huɔŋgu Pol wuɔ kã ka da-ba; wuɔ bel jĩeru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadũnni. Polŋ wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitien̄aŋgu-i, u kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuɔ gbãŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i ba da ba hũu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i barj juə hel Maseduəni-i-na jo, Pol wuə yaŋ u maacemma-i aa fulnu Diilon- nelma wamma yaa yoŋ. U taa u piiye u pigāaŋ Yuifubaa-ba-i wuə Yesu yaa *Koŋkortieŋo-i. ⁶ Baa bir yaŋ aa bigāaŋ-yo aa ta ba tuora-yuə. Pol wuə muora u joŋgorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuə: «Mamaŋ da ma ji da-na, namaa yuŋ-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kā niəraaŋ wulaa.»

⁷ Uŋ taa terieŋgu-na, wuə kā nieryieŋo naŋo cīŋgu-na, ba taa ba bī-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilon-kūŋgu-i. U cīŋgu naa kuo Diilonelhāalādūŋgu-na. ⁸ Umaŋ waa Diilonelhāalādūŋgu yuŋgu-na, ba taa ba bī-yo Kiripusi. Fuə wuə hūu Itieŋo maama-i baa u dumelleŋ-baamba-i hiere. Korēntitaamba bəi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batiŋeŋ-ba.

⁹ Isuəŋgu naŋgu-na, Itieŋo ji piiye baa Pol dānsāaŋ-nu wuə: «Baa kāalā, cor ŋ ta ŋ piiye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo siə gbāa ce-ni bīŋkūŋgu. Mi baamba dii bəi nel daade-na, ta ŋ piiye.» ¹¹ Pol wuə tīəna Korēnti-i-na tuə waŋ Diilon-nelma-i. U tīənaana ce belle diei baa boluəŋgu.

¹² Yiŋgu naŋgu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kā baa-yo fāamaaŋ ba terieŋ-nu. Umaŋ waa ku huəŋgu-na Akayi† yuŋgu-na, ba taa ba bī-yo Galinyə. ¹³ Barj kāa baa-yo, baa gbē-yo wuə: «Naacolŋ daa u juə baa u deŋ Diilojaale, a ne da di sa kā hūmeduəle baa *āŋjīnamma-i.» ¹⁴ Pol wuə u puur u nuŋgu-i duə piiye, Galinyə wuə siəŋ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuə uu naa ce kuubabalaəŋgu naŋ temma-i, mii naa ce āndaəŋgu-i ku cemma-i. ¹⁵ ŋga naŋ ceŋ na-naa na Diilon-hūmelleŋ-kūŋ-nu, baa yireiŋ-kūŋ-nu, baa na āŋjīnammaŋ-kūŋ-nu, namei saaya na

* 18:6 Pol ciə kufaŋgu-i a pigāaŋ wuə u siə tiraa dii u nuŋgu-i ba weima-na. † 18:12 Korēnti dii Akayi huəŋ-nu.

fielnu-kuo na-naa nuo; mei nuŋgu sī.»¹⁶ Aa naa hiel-ba gēŋgerdūŋgu-na.

¹⁷ Baŋ hilaa, ba hieroŋo-i baa bel Diilonelhāalādūŋgu yuntieŋo-i ta ba muo-yo gēŋgerdūŋgu yaaŋga-na. Ba taa ba bī naacolŋo-i Sositeni. Galinyo wuo gbuu fiinaaŋ ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duo kã Āntiyəsi-i-na

¹⁸ Ijiej daaniŋ cie cor, Pol wuo tiraa tīena da huoŋgu Korēnti-i-na. Ku huoŋgu-na, wuo ji cārã hūmelle-i to-bimba wulaa duo kã Siiri mara nuo; fuo baa Akilasi-i baa u cieŋo-i Pirsili-i hiere. Wuo pāa nuŋgu baa Diiloŋo-i, a ce dumaano-na baŋ kaa hi Sāŋkire-i, wuo ce ba cir u yuŋgu-i aa ba suo da ba suur baatoŋo-na.

¹⁹ Baŋ kaa hi Efesi-i, baa boro. Pol wuo kã *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuo piiye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Uŋ juo'a u ta, baa cārã-yuo wuo u yaŋ aa tīena ce yinni celle baa-ba. ²¹ Wuo cira: «Yaŋ mi ta. Diiloŋ duo sie, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka bie baatoŋo-i ka hiire Sesare.

²² Uŋ hiiriye Sesare-i-na, wuo kã *Yerusalemu-i-na ka jaal Diiloŋ-dūŋ-baamba-i aa suo tuo kã Āntiyəsi-i-na.

²³ Polŋ kã Āntiyəsi-i-na, wuo tīena da huoŋgu celle aa naa tiraa sire bie Galasi nilieŋa-i a yuŋ-nu baa Firgi waŋa-i tuo wura u dii sireŋa bamaŋ cuu Yesu huoŋ-nu hiere.

Apoləsi maama

²⁴ Polŋ taa u wura u dii sireŋa-i Diiloŋ-dūŋ-baamba-na huoŋgu maŋ nuo-i, *Yuifuyieŋo naŋ wuo jo Efesi-i-na, ba taa ba bī-yo Apoləsi. U taa u hel Alesāndiri. Naacolŋ daa u taa u suo u piiye aa tiraa tuo suo Diiloŋ-nelma-i ŋaa bige-i! ²⁵ U taa u suo Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duo u waŋ-ma, ma sa ciel; ŋ sie suo wuo u taa u suo Nsã *batemu yaa yoŋ.

²⁶ Yiingu nanġu-na, wuə gbuu fē u huəŋga-i baa nelma-i *Diilonelhāalādūŋgu-na. Akilasi waa baa u cieŋo-i. Baŋ juə hel, baa bi-yo ka migāaŋ kaala Diiloŋ-hūmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi kāmman-*maama* waa-yuə, Diiloŋ-dūŋ-baamba dii sirēiŋa yuə aa naa nyegēŋ sebe hā Akayi Diiloŋ-dūŋ-baamba-i wuə duə kã, ba bel-o dei.

Uŋ kãa, Diiloŋ uŋ cie baa bamaŋ ba hūu Yesu maama-i, ku kãayã-bei bəi. ²⁸ U waa duə ce u biē Diiloŋ-nelma-i a tagaaya pigāaŋ Yuifubaa-ba-i nuəmba-na, wuə ba su-urii hīeŋ-nu, kere Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuə u ka saaŋ *Kor̄kortieŋo maŋ, u yaa juə Yesu-i.

19

Pol birii kã Efesi-i-na

¹ Apolosiŋ waa Korēnti-i-na huəŋgu maŋ nuə-i, Pol wuə karnu tãnni-i kã ka hi Efesi-i. Uŋ kãa, wuə da Diiloŋ-dūŋ-baamba namba-i, ² wuə yuu-ba wuə: «Naŋ hūyãa Yesu maama-i, na daa *Diiloŋ-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba bī bige-i Diiloŋ-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuə yuu-ba wuə: «Namaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsãa batemu.»

⁴ Pol wuə cira: «Bamaŋ naana ba ciləbabaŋo-i Nsãa taa u hã ba yaa-i u batemu-i aa tuə piiye baa nuəmba-i wuə umaŋ ka jo fuə huəŋgu-na, ba haa ba nanġa yuə. U taa u gbē Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaŋo-na, baa ce ba *batisēŋ-ba Itieŋo-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatisēŋ-ba, wuə haa u nammu-i bei aa cārã Diiloŋo saŋ u *Yalle-i hã-ba. Baŋ juə da Diiloŋ-Yalle-i, baa doŋ ta ba piiye nelfeemma-na. Diiloŋ uŋ diyaa mamaŋ ba nunni-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuəmba-i. ⁷ Bamaŋ naa cieŋ mafamma-i, ba gbãa yu nuəmba cīncieluo baa ba hãi temma.

⁸ Pol saa tuə naa *Diilonelhāalādūngu-na. Duə kā, u biē *Diilonḡ-bāaṅgu maama-i a piiye ma yaṅga-i baa nuəmba-i ba da ba hūu-ma. U nuṅgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U ciē mafamma-i caamba siēi. ⁹ Ņga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyē Itieṅo hūmelle-i nuəmba-na. Polḡ juə da ba ce dumaṅo-na, wuə kā baa bamaṅ hūyāa-ma Tiranusi nakoleṅ-cīṅgu-na ka tuə waṅ Diilonḡ-nelma-i baa-ba kusuəṅ-nu'i yinni maṅ joṅ. ¹⁰ U ciē mafamma-i bieṅa hāi. A ce dumaṅo-na, *Yuifubaa-ba maṅ waa hiere *Asi-i-na baa *niēraamba-i, baa nu Itieṅo maama-i.

¹¹ Diilonḡo naa hā Pol himma naṅ temma u tuə ce gbere-weima-i. ¹² A ce nyarkpātāaṅgu maṅ da ku yiēya Pol kūəma-i aa ba haa-ku jeiṅo maṅ nuə-i, u sire. Jaamba boi siire dumaṅo-na, aa *jīnabaa-ba bi hilaa nuəmba bəi-na dumaṅo-na.

Sikeva bəpuəmba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuəra ba donya *jīnabaa-ba-i ba hiel-ba nuəmba-na. Yiṅgu naṅgu-na, baa ji sire wuə bafamba cīṅ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polḡ piiyeṅ Yesu maṅ maama-i, fuə yerre-na curaṅ na hel naacolḡ daayo-na!» ¹⁴ Diilojigāntaamba yuntieṅo maṅ ba naṅ biṅ-yoṅ Sikeva-i, fuə bəpuəmba'i naa ciē maacemma famma-i. Ba waa nuəmba niehāi.

¹⁵ Baṅ piiye dumaṅo-na, jīna bir gbē-ba wuə: «Mi suə Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuə, namaa hilaa hie?» ¹⁶ Uṅ waa naacolḡo maṅ nuə-i wuə pāṅ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmponi naacolḡo cīṅgu-na, baa tāmma-i nyelēlē ba kūəma-na. ¹⁷ Korma pāṅ ta ma da Yuifubaa-ba maṅ waa Efesi-i-na hiere baa *niēraamba-i, a ce ba sa siē bī Yesu yerre-i ānsəsəmna-na.

¹⁸ Bamaŋ naa hūyāa Yesu maama-i, baŋ cie guoyuə maŋ cor hiere, ba fōŋgūə baa ta ba jo ba yiera nuəmba-na ba waŋ-ma a pigāaŋ wuə ba siə tiraa ce ma temma. ¹⁹ Bamaŋ naa bi waa hiriemba-i, ba fōŋgūə baa jo baa ba himmaŋ-səbəbaa-ba-i ji tigiŋ-ba caa-ba nuəmba yufelle-na. Baa tagaaya səbəbaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifiŋ-komorre baa a ndii* temma. ²⁰ Itieŋo barguə-i-na, Diiloŋ-nel maa da fōŋgūə ta ma gbuo terni-i hiere ma kā.

Efesi siire yiera u gbeiniŋ

²¹ Ku huoŋgu-na, Pol wuə ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. ŋga aa suə duə kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduəni igēna baa Akayi. U taa u bi piie wuə duə hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kā *Ɔrəmu. ²² Uŋ puu mafamma-i dumaŋo-na, wuə saŋ kakāyātaamba hāi Maseduəni-i-na: Timote baa Erati; aa fuə wuə tīena *Asi-i-na a ce yinni cəlle. ²³ Kufaŋgu yinni-na, Itieŋo hūmelle kūŋ kuə ce nelle sire du. ²⁴ Fānaŋo naŋo waa tuə kul niikulni, ba taa ba bī-yo Demetursi. Uu naa biə maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tīiŋgu naŋgu waa Efesi-i-na, ba taa ba bī-ku Artemisi. Tīiŋgu faŋgu dūŋgu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargə ba suor. Ba taa ba kūəl gbeiŋa-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polŋ kāa ka tuə waŋ Yesu maama-i, Demetursi wuə da u gbuonu bafamba saŋga. Wuə bī u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hiere a ji tuə piie baa-ba wuə: «Naacolŋo maŋ juə ji tuə wuəra u piie daayo-i, wuə ba bī-yo Pol; uŋ wuəraŋ u waŋ mamaŋ na saa bi yaŋ-ma numma. Wuə iŋ kul tīnni maŋ, yuŋgu si dii-nie. A ne da miə i wuo ma'i nuə-i. Nuəmba cuu u huoŋ-nu wuə

* ^{19:19} Huoŋgu faŋgu-na, ku waa ba gbāa pā maacembieŋ komuəŋ-niehāi baa cīncieluo baa gbeiŋ daaya-i belle diei-i-na.

u waŋ ninsoŋo. U saa bāl-ku Efesi bande yoŋ; u yii duo gbuo Asi niləiŋa-i hiere baa nel daama-i. ²⁷ Mamaŋ jaŋ muo, ku saa ce ŋaa u yii duo biəna hā mie yoŋ, ŋga u ka ce Artemisi dūŋgu nuoŋgu hel nuomba-na, a ce ba siə tiraa ta ba kāŋ Artemisi fuo fere-i, a ne da Asitaamba-i baa nuomba-i hiere miwaanjo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursiŋ piye dumaanjo-na, nuomba həmmu gbuu pāŋ guola; baa sire ta ba kaasīŋ wuo: «Efesitaan Artemisi temma si dii!» ²⁹ Ijieŋ daa nie ce nelle-i hiere di sire yiera di gbeiniŋ. A ne da Maseduonitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hāi. Ba taa ba bī unanjo-i Gawusi aa bī unanjo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kā baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuo cira u kā. Diiloŋ-dūŋ-baamba cie-yo wuo u baa kā. ³¹ U jēnaamba namba bi waa nelbōmbōmbaa Asi-i-na, bafamba puor ba ji waŋ baa-yo wuo u baa kā. ³² Ijieni saa waa dei ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fōŋgūo waa da ŋ yuu-ba, ba siə suo kumaŋ cie nuomba tigiŋ ba-naa.

³³ *Yuifuyieŋo naŋo waa ba həlma-na, ba taa ba bī-yo Alesāndiri. Baa waŋ ma yaanŋa-i baa-yo aa naa titiire-yuo dii-yo nuomba həlma-na wuo u piye baa-ba. Wuo sire u nanŋa-i wuo nuomba budii. ³⁴ Nuomba saa naa suo wuo Yuifuyieŋo. Baŋ juo suo, baa cor ta ba kaasīŋ wuo: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba cie lərbaa-ba hāi temma kaasīŋgu-na.

³⁵ Kombiyieŋo maŋ waa ba nelle-na, u yaa juo gbāŋ baa nuomba-i ba budii. Baŋ budii, wuo cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa suo wuo Artemisi dūŋgu-i baa ku nobiŋo maŋ hilaa doro-i-na diire, mie niini? ³⁶ Kutieŋo si dii. Terieŋgu fanŋgu-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kumaŋ, na joguon na ne aa na suo na ce-ku. ³⁷ Naŋ siire bel balan daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guola biŋkūŋgu

Artemisi dūŋgu-na, ba saa bi bī u yebabalande, na'a i ce-ba niε? ³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bī umarj, gēŋgertaamba dii, ba bī kutieŋo-i kusuorj-nu'i; ba jīena yinni ta ba ce āndenni-i. ³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, die ji tigiij i-naa hiere, na jo, i ka fielnu-mei. ⁴⁰ Ni ma'i sī, dumandε-i-na, fōŋgōtaarj da ba bī-ye yuu-ye wuə: «Bige-i dii nyuŋgo-i-na aa na tigiij na-naa?» I da hama-i warj-ma aa ba hūu-ma? I ka ce ba da niε sī i taara i hel ba huorj-nu, a ne da ma'i sī.» ⁴¹ Uŋ waarj mafamma-i, wuə ce nuəmba bəwə kūŋ ba cīnŋij.

20

Pol taa Efesi-i-na

¹ Ijienj daanij juə bāl, Pol wuə tigiij Diilorj-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei, aa cārā hūmelle-i ba wulaa a ta tuə kā Maseduəni. ² Uŋ kaa hi, wuə tuə warj Diilorj-nelma-i baa tobimba-i u dii sireiŋa bei u kā, ka hi Giresi. ³ Uŋ hii Giresi-i wuə tīena ce caamba siei. Ku huorjgu-na, u ji tuə taara u biε baatorj-o-i kā Siiri. Baa gbuya-yuə wuə *Yuifubaa-ba taara-yuə baa weima. Wuə yarj baatorj-o-i aa naa bir hel Maseduəni yarjga. ⁴ Bamarj taa ba wuəra baa-yo, ba yireiŋa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bī-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekōndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuə taa u hel Derbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiε ce ba ta yarjga ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Barj'a ba sa dii siini-i *buruo marj nuə-i, u ponsaarjgu naa pie tī, kuŋ juə ce cor tī, yiε biε baatorj-o-i Filipu-i-na a nyaa ba huorj-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii hūmelle-na aa suə die hi.

Pol siire naacombilorjo narjo

İnj kãa Torasi-i-na, yie ce yinni niehãi terienġu-na. ⁷ Sãmedi-dãnambãanġu-na, yie tigiinj i-naa baa Diiloġ-dũġ-baamba-i die wuo Itienġo niiwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaanġo-na u nelma sa tĩ. U piye ji tuo hi isuoholle. ⁸ Li naa waa sãġkãnsu doro. İnj waa dũġgu maġ nuo-i, fitĩmbaa-ba waa boi ku. ⁹ Naacombiloġo naġo waa baa-ye tĩena fẽnetiri-i-na tuo nu Pol tuo piye; ba bĩ-yo Etike. Nelmaġ juo'a ma sa tĩ ma tĩ dumaanġo-na, naacombiloġ daa wuo kor duofũġ. İnj juo'a i su, u hilaa dii sãġkãnsu doro-i-na a cor dũnni siei jo ji diire hĩema-na. I kãa ka sire-yuo ku yaa nuo-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuo hiire pãġ jo ji tũu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicelma!» ¹¹ İnj birii nyugũġ kufanġu-i, wuo calnu Itienġo niiwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piye dumei ji kaal cuo-i aa su ta. ¹² Uġ siire naacombiloġo-i, ku fũnuġ dõlnu nuomba-i ġaa bige-il! Baa saanġ-yo kũġ baa-yo.

Pol curaa kã Miletĩ

¹³ İnj siire Torasi-i-na, yie kã Asosi. İnj'a i ta, Pol wuo fuo ka wuo kã. Mie yie suur baatonġ-na ta yaanġa ka tie cie-yo. ¹⁴ Uġ juo jo, wuo suur baa-ye yie cor kã Mitileni. ¹⁵ İnj siire Mitileni-i-na yiinġu maġ nuo-i, ku cuo kaala-i-na, yie kã ka tie hi Kiyosi. İnj siire Kiyosi-i-na, cuo kaal yie kã ka tie hi Samosi. Sieliġ-yiinġu-i, i su tie suur Miletĩ-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pãntekoti-i kusuoġ-nu'i, a ce dumaanġo-na, wuo bella Efesi-i cor; wuo duo haar ba kaa bella-yuo.

¹⁷ İnj hii Miletĩ-i, wuo puor ba ka bĩ Diiloġ-dũġ-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Baġ juo, wuo cira: «Miġ waa waama maġ na hõlma-na ji ta mi ta, na su-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienġo maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyõlma. *Yuifubaa-baġ haa kumaġ mie, Diiloġo'i suyaanġ-kuġ. ²⁰ Mamaġ gbãa fa

na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waŋ-ma baa-na puoŋa-na aa tiraa waŋ-ma baa-na na dumieŋa-na. ²¹ Mi muyaa mi natiŋa Yuifubaa-ba-na baa *nieraamba-i hiere wuə ba nanna ba ciləbabaŋo-i a gbāa cu Diiloŋo huoŋ-nu, aa hūu Itieŋo-i Yesu maama-i. ²² Dumandε-i, *Diiloŋ-Yalle cie mi ta mi kã Yerusalemu; mi saa suə mamaŋ ciyaaŋ-miŋ terieŋgu-na. ²³ Miŋ suyaa mamaŋ, da mi kã terieŋgu terieŋgu, Diiloŋ-Yalle gbuya-mie wuə ba kaa huol mi yaaŋ-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fie ku, mei wulaa weima sī. Kumaŋ gbāaŋ, miŋ biyaa mi gboluoŋgu-i mamaŋ nuə-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diiloŋ uŋ cie baa nelbiliemba-i cemma maŋ, aa Itieŋ wuə mi wuəra waŋ-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a waŋ *Diiloŋ-bāaŋgu maama-i baa-na, ŋga fiefie-i-na, mi suyaa mie na sie tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i cie mi ta mi kuola-mei baa-na nyuŋgo-i-na mie nuəni maŋ da ŋ hūu mi nelma-i nanna, mei yuŋ-maama sī. ²⁷ Diiloŋ uŋ taaraŋ kumaŋ, mi waŋ-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaaŋ na fere fafamma, aa na bi bel Diiloŋ-Yalleŋ hāa-na bamaŋ. Taa na ne Diiloŋ-dūŋ-baamba-i fafamma. Diiloŋo pāa fuə fereŋ Biεŋo yaa duə gbāa da-ba. ²⁹ Mi suyaa mie da mi bir mi huoŋgu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na həlma-na a guola-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fere-i na həlma-na, banamba ka sire baa coima-i a taal Diiloŋ-dūŋ-baamba cu ba huoŋ-nu. ³¹ Terieŋgu faŋgu-na, suyaaŋ na fereŋ belma, aa na baa yaŋ ma karaanu-nei wuə mi cie bieŋa siei baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāaŋgu-i baa isuəŋgu-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yere.

³² «Fiefie-i-na, mi diyaa-na Diiloŋo naŋ-na aa tiraa dii-na u hujarreŋ-nelma naŋ-na. U yaa gbāa ce na naŋ kaasīnni u hūmelle-na aa hā-na ciiluŋgu maŋ jīena ta ku cie u baamba-i. ³³ Miŋ waa baa-na, mi saa ji nenu moloŋ

warbelle dede, mi saa bi nenu moloŋ nyarkpātāaŋgu dede. ³⁴ Nieŋ mi nammu-i, mi cie maacemma-i baa mu yaa-i a yiera baa i yuŋ-maama-i muo baa mi nabaamba-i hiere; namaa fere-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāaŋ-na wuo na saaya na sieya na napuŋa-i dumei a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa yaŋ Itieŋo-i Yesu nelma ta ma tīenu-nei wuo: «Yudədolle dii hāmma-na yaŋ hūuma-na.»»

³⁶ Polŋ juo piiye tī, baa dūuna hiere cārā Diiloŋo-i. ³⁷ Baŋ juo ta ba jaal-o aa u duo ta, baa naŋ yuŋgu hiere ta ba kaal. ³⁸ Uŋ ciere ba sie tiraa da u yufelle, ku yaa migāaŋ ce ba ta ba kaal. Baŋ juo jaal-o tī, baa saaŋ-yo u ka suur baatoŋo-na.

21

Pol kāmma-i Yerusalemu-i-na

¹ Iŋ buora baa Efesi Diiloŋ-dūŋ-baamba yaataamba-i, mie yie ta baa baatoŋo-i tie kā Kōsi. Ku cuo kaala-i-na, yie sire Kōsi-i-na a kā Ōrōdi. Iŋ siire Ōrōdi-i-na, yie kā Patara. ² Iŋ kaa Patara-i-na, yie da baatoŋo naŋo kā Fenisi; yie suur ufaŋo-na a ta. ³ Iŋ kaa pie Sipire-i, yie yaŋ-yo i nanyuŋ-nu aa naa bella cor tie kā Tiir, dii Siiri mara nuo. Coŋgorni maŋ waa baatoŋo-na, nii naa saaya ni hiire kusuŋ-nu'i. ⁴ Iŋ hii terieŋgu-i, yie da Diiloŋ-dūŋ-baamba namba, yie tīena ce yinni niehāi baa-ba. Bafaŋ baa ta ba piiye baa Pol wuo u baa kā *Yerusalemu-i-na. *Diiloŋ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ Iŋ juo'a i ta yiŋgu maŋ nuo-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisālmba-i a saaŋ-ye kā baa-ye dāmmanuoraŋgu-na. Iŋ kaa hi nuoraŋgu nuŋgu-i, yie dūuna cārā Diiloŋo-i ⁶ aa sire jaal i-naa. Iŋ jaalaa i-naa, mie yie suur baatoŋo-na aa bafaŋ baa gūunu ta ba kūŋ.

⁷ Iŋ siire terieŋgu-na, yie kā Pitolemayisi. Iŋ hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatoŋo-na. Iŋ

hiiriye, yie kã ka jaal tobimba maŋ dii terienġu-na aa tĩena ce yiiŋgu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yie sire cor kã Sesare. Inġ hii, yie har Filipu terien-nu. Filipu faŋo waa Diilonelwaraŋo. Ba naŋ hielaa nuomba niehã maŋ Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kãyã Yesu *pəpuərbiemba-i, u waa ba hɔlma-na. ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi soŋ yogo. Ba waa *Diilopəpuərbiemba hiere.

¹⁰ Yiiŋgu nanġu-na, *Diilopəpuərbiloŋo naŋ wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bĩ-yo Agabusi. ¹¹ Uŋ juɔ ji daye, wuɔ bie Pol kpaŋkpaanġu-i a vaa fuɔ fereŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diiloŋ-Yalle ciera wuɔ kpaŋkpaanġ daaku tierġ duɔ kã Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bello vaa-yo dumandɛ yaa nuɔ-i a hã *nieraamba-i baa-yo.»

¹² Uŋ piye dumaanġo-na, mie fere-i yie gbuu cãrã Pol baa terienġu faŋgu taamba-i wuɔ u baa kã Yerusalemu-i-na.

¹³ Wuɔ bir gbẽ-ye wuɔ: «Bige-i cie na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, weima sĩ. Da ba fie ka ko-mi, weima sĩ. Mi hũyãa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienġo-i Yesu maama-na.» ¹⁴ Uŋ yagaraa mie nunġu-i, i saa ce-ku ku hã; yie yaŋ-yo aa naa cira: «Ma ce ŋaa Itienġ uŋ taaranġ-meɪ dumaa.»

¹⁵ Ku huonġu-na, yie tigiinġ ta tie kã Yerusalemu-i-na.

¹⁶ Diiloŋ-dũŋ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonġ-nu. Inġ kaa hi, baa ce i kã ka har naacolġo naŋo-na, ba bĩ-yo Minasɔ. U taa u hel Sipire. U huonġu cuɔ Yesu hũmelle-na.

Pol kãa Sake dumellenġ

¹⁷ Inġ kãa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fũnuŋ dɔlnu tobimba maŋ waa terienġu-na! ¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kã baa-ye Sake† dumelle-na. Yie kã ka da Diiloŋ-dũŋ-baamba yaataamba-i hiere terienġu-na. ¹⁹ Pol wuɔ jaal-ba, aa

* 21:8 Niġ 6.5. † 21:18 Sake yaa waa Diiloŋ-dũŋ-baamba yuŋ-nu Yerusalemu-i-na. Niġ Gal. 1.19.

Diilonj uŋ kǎayǎ-yuə u ce mamaŋ hiere *nieraamba həlma-na, wuə suur ma yaaŋga-na a waŋ-ma baa-ba.

²⁰ Uŋ juə piiye tǐ, baa gbəlieŋ Diilonjo-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba maŋ cuu Yesu huon-nu aa yagar nyaar *Moisi *ǎnjǎnamma-na ba ciinu cor. ²¹ Ba nuə ŋ maama-i. Ba gbǐe-ba wuə naŋ wuəra ŋ piiye baa Yuifubaa-ba maŋ dii juəma-na wuə ba nanna Moisi ǎnjǎnamma-i. Wuə naŋ ciəra ba baa tiraa ba ta ba *jǎ ba bisǎlmba-i aa ba nanna ba bǐncuəŋ-maama-i. ²² Dε-i-na, nuharuŋgu si dii-mej, ba ka suə wuə ŋ juə. Terieŋgu faŋgu-na, i ka ce-ma niε?» ²³ Aa naa cira: «Ne, mamaŋ dii cemma, nuəmba naa dii bande-i-na, ba pǎa nuŋgu baa Diilonjo-i, ²⁴ ne-ba na ka migǎaŋ na yunniŋ-maama-i aa ŋ yiera baa nimaŋ dii pǎmma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ŋ ce mafamma-i, nuəmba ka ne da naŋ fεre-i ŋ wuə Moisi ǎnjǎnamma hǔmelle-i. Ba ka suə terieŋgu faŋgu-na wuə baŋ waŋ mamaŋ ŋ kǔŋgu-na hiere coima. ²⁵ Aa nieraamba maŋ cuu Yesu huon-nu, iŋ yieraaya mamaŋ‡, i nyegǎaŋ-ma hǎ-ba, wuə ba yaŋ cuffieŋ-kǔəma wuəma-i, baa bǐmbaamba maŋ ba saa cǎa ba nonni-i, baa tǎmma famma fεre-i aa ba hiel ba naŋga bǐŋwosǐnni-na.»

²⁶ Baŋ piiye dumaŋo-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuə gbonu baa balaŋ daaba-i ka doŋ tuə migǎaŋ u yuŋ-maama-i. Baŋ hilaa migǎmmaŋ-terieŋgu-na, wuə kǎ *Diilodubuə-i-na ka tǔnu *Diilojigǎntaamba-i kuŋ saaya ku bǎl yiŋgu maŋ nuə-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuə-i-na

²⁷ Polbaa-ba yunniŋ-maama migǎama naa saaya ma ce yinni niehǎi. Yiŋ daaniŋ juə ta ni kǎ bǎlma-i, *Yuifubaa-ba naŋ baa da Pol *Diilodubuə-i-na, baa gbo nuəmba-i yuə ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba

‡ 21:25 Niεŋ 15.1-29.

siire ta ba kaasīŋ wuɔ: «*Isirahel-baaŋ namaa, kuraaŋ-kuŋ! Naacolŋo maŋ wuɔraayaŋ u bīena i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuɔra u piye wuɔ Isirahel-baaŋ mie i saa fa, nuɔŋ mie sī. Aa tiraa cira *Moisi *ānjīnamma saa fa baa Diilodubuɔ-i hiere. U yaa tiraa sire biε *niεraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuɔ-i-na a guɔla-yuɔ hā-ye.»²⁹ Kumaŋ ciε ba ta ba piye wuɔ u juɔ baa niεraamba Diilodubuɔ-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeŋo naŋo nelley-huɔŋga-na, ba da niε sī u juɔ baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efesiyeŋo faŋo-i, ba taa ba bī-yo Turofimu.

³⁰ Ijieŋ daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuɔmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na[§] aa pāŋ bīŋ dūnfenni-i. ³¹ Baŋ hielaa-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kā ka hi *Oromε ba sorosi ba yuntieŋo-i, wuɔ *Yerusalemu huɔlaa. ³² Sorosi ba yuntieŋo pāŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kā. Nuɔmbaŋ juɔ'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juɔ ji hi, sorosi ba yuntieŋo bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba hāi. Baŋ vaa-yo, wuɔ yuu u sīnni-i aa naa yuu uŋ ciε kumaŋ. ³⁴ ŋga, nuɔmbaŋ yuu dumaŋo-na, ba piye ba da-ba-deŋ hiere; a ce sorosi ba yuntieŋo saa ji suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ naa wuɔ cira ba kā baa-yo sorosi ba cīiŋ-nu. ³⁵⁻³⁶ Baa biε-yo ta. Nuɔmba-i hiere baa cu ba huɔŋ-nu ta ba kaasīŋ wuɔ: «Kuɔŋ-yoŋ! Kuɔŋ-yoŋ!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuɔ. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waŋ mamaŋ baa Yerusalemutaamba-i

§ 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kāa baa-yo niεraaŋ-gōŋgūɔŋgu'i nuɔ-i.

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba cīŋgu-na, wuɔ yuu sorosi ba yuntieŋo-i girekimma-na wuɔ: «Mi gbãa piiye baa-ni wei?»

Sorosi ba yuntieŋo cira: «Naŋ daa girekimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyieŋo maŋ siire pu aa nuɔmba neifieŋa hã cu u huoŋ-nu hīeŋgu-na, meɪ na'a sī u yaa nuɔŋo-i.»

³⁹ Pol wuɔ cira: «Muɔŋo-i, *Yuifuyieŋ muɔ, mi huoŋ Tarse, dii Silisi mara nuɔ; mi hel nebuɔ-na; nelgbāŋg-bālāŋ muɔ sī. Jande mi cārã-nie, yaŋ mi piiye cɛlle baa nuɔmba-i.» ⁴⁰ Sorosi ba yuntieŋo hã-yo hūmelle-i. Pol wuɔ yiera munyugūmmu-na aa naa ce u naŋga-i wuɔ nuɔmba budii. Baa bi budii. Wuɔ biɛ nelma-i ebiremma-na wuɔ:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaŋ mi waŋ nelma yaŋga-i baa-na.» ² Polŋ duɔŋ tuɔ piiye ebiremma-na, baa gbuu budii da tententeŋ ŋaa molo si dii. Wuɔ cira: ³ «Muɔŋo-i *Yuifuyieŋ muɔ. Mi huoŋ Tarse, dii Silisi mara nuɔ; ŋga mi vāa bande yaa nuɔ-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāayā-mie bīncuɔŋ-hūmelle-i hiere. Mi Diiloŋ-kūŋgu waa kpelle ŋaa kūŋ yeŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyuŋgo-i-na. ⁴ Bamaŋ naa suur Itieŋo hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi cie ba bel caamba namba baa bɛmba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi tāal-na, na yuu *Diilojigāntaamba yuntieŋo-i baa nelle bīncuɔmba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pəpuər. 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāaŋ seɛɛbaa hã-mi wuɔ mi ka hã i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-i-na, wuɔ ba hã-mi hūmelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huoŋ-nu terieŋgu-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi pie Damasi-i, bāaŋgu naa hi yuhuŋga-i tī. Mi juɔ'a mi suɔ da cecerma naŋ temma

hilaa dərə-i-na jo ji dii-mi huəŋga. ⁷ Mi pəŋ cii. Miŋ cii dumaəŋo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuə: ‹Sol, bige-i ciə ŋ ta ŋ ce karaəŋ daaku temma-i baa-mi?›

⁸ «Mi yuu miə: ‹Hai moloŋo-i piiyeŋ?›

Kutieŋo gbě-mi wuə: ‹Muə Nasaretitaəŋ Yesu, muəmei piiyeŋ. ŋ ce karaəŋgu-i baa muəmei.› ⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ daa uŋ waəŋ mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰ Uŋ piiye dumaəŋo-na, mi yuu miə: ‹Mei Tie, mi saaya mi ce niə?›

U gbě-mi wuə: ‹Diiloŋ uŋ taaraŋ ŋ ce mamaŋ, sire ŋ kā Damasi-i-na ba ka pigāəŋ-ni baa-ma.› ¹¹ Cecerŋ daama pəŋ yir muə gbula. Baa bel mi naŋ-na kā baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bī-yo Ananiyasi. U taa u wuə *ənjĩnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bī u yefafalle. ¹³ Wuə jo ji da-mi. Wuə piə mi caəŋ-nu aa naa cira: ‹Sol, puur ŋ yufieŋa-i!› Mi yufieŋa bi pəŋ puur terduəŋgu faŋgu-na mi ta mi da. ¹⁴ Wuə gbě-mi wuə: ‹I bĩncuəmbaŋ siire cu Diiloŋo maŋ huəŋ-nu'i, u hielaa-ni duə pigāəŋ-ni u huəŋga-i aa duə ce ŋ da ŋ da Nelviioŋo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piiye baa-ni baa fuə fereŋ nuŋgu. ¹⁵ U taara niŋ daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ŋ wuəra ŋ waŋ-ma baa nuəmba-i hiere. ¹⁶ Baa sere, sire ŋ ce ba *batisəŋ-ni aa ŋ gbuuse-yuə u hur ŋ əmbabalma-i hiere niə.›

¹⁷ «Miŋ juə bir kā Yerusalemu-i-na, yiiŋgu naŋgu-na, mi kā *Diilodubuə-i-na ka ta mi cārā Diiloŋo-i. Itieŋ wuə carra-miə. ¹⁸ Miə mi ne da-yo. U gbě-mi wuə: ‹Pol, da ŋ fiə waŋ wuə niə mi maama-na, Yerusalemutaamba sie hūu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tĩena!›

¹⁹ «Miə cira miə: ‹Itie, ba suyaa wuə bamaŋ cuu ŋ huəŋ-nu muəmei taa mi wuəra *Diilonelhāalādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. ²⁰ Aa mi waa baŋ taa ba

ko Etiəni maŋ taa u waŋ ŋ maama-i. U kuliŋgu dolaanu-miε. Bamaŋ kuə-yo, muəmei taa mi niya ba joŋgorbaa-ba-i.»²¹ Miŋ waŋ mafamma-i, Itieŋo gbē-mi wuə: «Sire ŋ kã, mi taara mi puər-ni termaŋ-nu *nieraamba wulaa.»

²² Nuəmba naa kar ba tünni-i ta ba nu Pol tuə piye. Uŋ juə cira wuə Diilonŋ wuə u ka saŋ u yaa-i nieraamba wulaa, baa pãŋ doŋ ta ba kaasŋ wuə: «Kuəŋ naacolŋ daayo-i, baa na yaŋ-yo!»²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba joŋgorbaa-ba-i ta ba naŋ-ba dərə aa ta ba bi kũəl hīema-i ba naŋ dərə-i-na.

²⁴ Maŋ juə waa dumaŋo-na, sorosi ba yuntieŋ wuə cira ba suur baa Pol ba cīŋgu-na ka muo-yo, ku yaa u ka waŋ ninsono-i.²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuə yuu sorosi ba yuntieŋo maŋ waa u caŋgu-na wuə: «Hai hãa-na hūmelle-i wuə da na bel *Oromeyieŋo maŋ, na gbãa muo-yo a ne da na saa ce u ändaŋgu-i yogo?»

²⁶ Uŋ piye dumaŋo-na, yuntieŋ daayo kã ka gbē ba yuntieŋo maŋ naa cira ba muo-yo wuə: «Yuntie, i taa i yii die cãl de! Naacolŋ daayo-i Oromeyieŋo.»²⁷ Sorosi ba yuntieŋ wuə sire jo ji yuu Pol wuə: «Nuəŋo-i Oromeyieŋ nuə wei?»

Pol wuə cira: «Ũu.»

²⁸ Sorosi ba yuntieŋo cira: «Muəmi hielaa gbeibuə da mi gbãa da Oromesīnni-i.»

Pol wuə cira: «Muə fuə, mi huəŋ baa-ni.»²⁹ Uŋ piye dumaŋo-na, bamaŋ naa saaya ba muo-yo, baa pãŋ forra u caŋgu-na. Sorosi ba yuntieŋ uŋ cie ba vaa-yo, kor maa pãŋ ta ma da-yo.

Ba juə baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰ Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntieŋo ce ba bī *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duə ji suə

* 22:20 Niεŋ 7.58; 8.1.

baŋ cāl Pol mamarŋ nuo-i jebi. Baŋ juo, wuo ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

¹ Pol wuo tuo ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiŋ namaa, mi suyaa miε ji hi baa nyungo, mi wuoŋyaa Diiloŋ-hūmelle-i baa huoŋga diei; terieŋgu faŋgu-na, mi sa cāl mi fεrε baa weima.» ² *Diilojigāntaamba yuntieŋo-i ba taa ba bī-yo Ananiyasi; wuo gbε bamaŋ waa Pol caaŋgu-na wuo: «Muyaŋ u nuŋgu-i na hā-yo!»

³ Pol wuo cira: «Ŋ ciera ba muo muoŋmei wei? Diiloŋo ka bi muo nuoŋo-i. Huhurmantieŋ nuoŋi maŋ daani-i; ma sī ŋ juo da ŋ ji ce āndaŋgu-i a saanu baa *ānjīnamma yaa kε? Ma ce niε ŋ bir cieŋl-ma jīna aa cira ba muo-mi?»

⁴ Nuoŋ baa cira: «Ŋ tuora Diilojigāntaamba yuntieŋo yaa wei?»

⁵ Pol wuo cira: «Aoo! Tobiŋ namaa, mi saa naa suo wuo u yaa-i Diilojigāntaamba yuntieŋo-i, mi cālāa. Diiloŋ-nelma ciera wuo: «Baa piiye babalaa ŋ hā nellentieŋo-i.»*

⁶ Pol wuo suyaa wuo nellentaamba namba waa *Sadusīεbaa aa banamba *Farisīεbaa, wuo cira: «Tobiŋ namaa, muoŋo-i Farisīeyieŋ muo, mi bīncuoŋba-i Farisīεbaa. Da na da na ce mei āndaŋgu-i nyungo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hīŋ taalungu-i kuomba siremma-na, ku'i juo baa mafamma-i.» ⁷ Uŋ piiye dumaŋo-na, Sadusīεbaa-ba-i baa Farisīεbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sōmma hāi. ⁸ Kumaŋ cie ku ce ijieni-i, Sadusīεbaa-ba ciera bafamba saa hūu-ma wuo kuomba ka sire, ba saa bi hūu-ma wuo *dōrpəpuərbiemba dii baa Diiloŋo-i, ba saa bi tiraa hūu-ma wuo jīnabaa-ba dii. Farisīεbaa ba'a bafamba hūyāa-ma wuo daani-i hiere nii dii; ku'i juo baa ijieni-i.

* 23:5 Helmaŋ-sεbe (Exode) 22.27

⁹*Ānjīnamma pigāataamba namba waa ba hōlma-na, ba waa Farisīebaa; bafamba sire muo jāŋ wuō bafamba saa da Polŋ cālāa kusuōŋ-nu, kere jīna'i ka carra-yuō dii; da ma'i sī dərɔpəuərbiloŋo. ¹⁰Kuō sire bel vaa. Korma doŋ ta ma da sorosi ba yuntieŋo-i wuō sī ba ka hōnu Pol. Wuō ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hōlma-na a kã baa-yo ba cīŋgu-na.

¹¹Ku isuōŋgu-na, Itieŋ wuō carra Pol a waŋ baa-yo wuō: «Vaa ŋ fere! Niŋ waŋ mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kã, ŋ waŋ-ma dumei *Ɔrōmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹²Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyungu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuō da ba saa ko-yo, juuru sa wuō, hūmma sa nyōŋ. ¹³Bamaŋ naa cie mafamma-i baa curaa nuōmba komuōŋa hāi-i. ¹⁴Baa sire kã ka ne *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bīncuōmba-i a waŋ baa-ba wuō: «I daa i-naa, aa i waasaŋ wuō die saa ko Pol, molo sa dii bīŋkūŋgu u nuŋgu-na. ¹⁵Fiefie-i-na, namaa da na sie baa *nellentaamba-i, na kã sorosi ba yuntieŋo wulaa, wuō u ce ba jo baa-yo na ji migāŋ ce u āndaŋgu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, mie i ka gbāŋ kpelle ko-yo hūmelle-na.»

¹⁶Pol hāsīŋo naŋo waa nu-ma. Wuō kã ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba cīŋgu-na. ¹⁷Pol wuō bī sorosi ba yuntieŋo naŋo-i a ji waŋ baa-yo wuō: «Kã baa naacombiloŋ daayo-i na yuntieŋo wulaa, nelma dii u duō waŋ-ma baa-yo.»

¹⁸Sorosiyieŋ wuō kã baa naacombiloŋo-i ba yuntieŋo wulaa ka cira: «Pol yaa bīe-mi hā-mi naacombiloŋ daayo-i wuō mi jo baa-yo ŋ wulaa, kere ŋ pəpuərungu dii u wulaa.»

¹⁹Ba yuntieŋ wuō bel naacombiloŋo naŋ-na ba kã ba deŋ ka yuu-yo wuō: «Ku faa wēi?»

²⁰Naacombiloŋ wuō cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuō ba ka jo ji waŋ baa-ni ŋ kã baa

Pol bisīnuə-i-na ba ka migāaŋ ce u āndaanġu-i. ²¹ Da ba jo, ŋ baa hūu-ma. Bamaŋ taaraayaŋ-yuə baa komma-i ba curaa nuəmba komuəŋa hāi-i. Ba waasaanġ wuə da ba saa ko-yo, molo sa dii bīŋkūŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiinġ tī, ba cie nuənei.» ²² Sorosi ba yuntieŋ wuə cira: «Mi nuə, ŋga ma diei dii: Baa yaŋ molo suə wuə ŋ tūənu-mie.» Aa naa ce u bir kūŋ.

Ba saanġ Pol hā fāamaaŋo-i baa-yo

²³ Naacombiloŋ uŋ taa, sorosi ba yuntieŋo bī bamaŋ cuu ufaŋo-i ba hāi, a ji gbē-ba wuə: «Hielaanġ sorosibaa nuəsūə na tigiinġ-ba, baa sūŋgbartaamba komuəŋa siei baa cīncieluo, a naara puəlnintaamba nuəsūə. Die wuo isuəniwuoni-i tī, na ka kā Sesare. ²⁴ Nieŋ sūnaamba namba na ji kā baa Pol. Mi taara u hi fāamaaŋo terieŋgu-i u yuŋgu baa jaŋ-yo.» Fāamaaŋo faŋo-i ba taa ba bī-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegēŋ sebe daayo-i hā-ba wuə ba ka hā-yo. U nyegāaŋ wuə:

²⁶ «Fāamaa, mi pāa-ni jaaluŋgu.

Muə Kulodi-Lisiyasi, muəmei nyegāaŋ sebe daayo-i da mi hā-ni. ²⁷ Baŋ kāa baa naacolġo maŋ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miŋ juə suə mie *Oromeyieŋo, mi kā baa sorosibaa-ba-i ka hūu-yo ba wulaa ²⁸ kā baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suə baŋ cāl-oŋ mamaŋ nuə-i jebi. ²⁹ Mi kāa ku yaa nuə-i, ka da ba cāl-o ba hūmelleŋ-kūŋ-nu. U saa ce mamaŋ hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumandē-i-na, mi nuə ba'a ba jəguəŋ-yo baa komma, ku'i cie mi saanġ-yo hā-ni. Mi waanġ-ma baa-ba mie da kuə weima dii, ba kā naŋ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi bie Pol isuəŋgu faŋgu-na a kā ka hi Āntipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamaŋ waa baa ba

gbeini-i, baa gūunu aa naa yaŋ bamaŋ waa baa sūnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baŋ kaa hi Sesare-i, baa dii səbe-i fāamaaŋo naŋ-na baa Pol hiere. ³⁴ Fāamaaŋ wuə kalaŋ səbe-i aa naa yuu Pol uŋ hel yaŋni maŋ nuə-i. Pol wuə cira u hel Silisi mara nuə. ³⁵ Fāamaaŋ wuə cira: «Bamaŋ cālāaŋ-niŋ da ba jo, nelma maŋ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kā baa-yo ka jīna-yuə *Erodi cīŋ-nu.

24

Fāamaaŋo tīenaana Pol āndaanŋu-na

¹ Baŋ juə baa Pol ji hā fāamaaŋo-i, yinni naa cor, diiluŋ-yiŋgu-na, *Diilojigāntaamba yuntieŋo-i Ananiyasi wuə sire baa nelle bīncuəmba namba-i a jo baa āndaanŋu-i fāamaaŋo wulaa. Baa naa bi jo baa naacolŋo naŋo u duə ji piye cu ba huəŋ-nu. Ba bī naacolŋo-i Tertulusi. ² Baŋ juə, fāamaaŋ wuə ce ba bī Pol jo. Uŋ juə, Tertulusi wuə doŋ tuə piye wuə: «Yuntie, iŋ yeŋ fiisaanŋu maŋ nuə-i daaku-i nuənei juə baa-ku. ŋ migāaŋ weima boi hā-ye. ³ I sie gbua gbāa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-nie jīna ku'i cie mi ta mi cārā-nie mie ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tūŋgu-i i piye cəlle yoŋ baa-ni. ⁵ Naacolŋ daayo-i nelieŋo sī; i daa u wuəra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hiere. Nasaretitaanŋ Diiloŋ-hūmelle yuntieŋo naŋo'i. ⁶ U taa u yii duə bi bīena *Diilodubuə-i hā-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaanŋu-i mie cemma, ⁷ Lisiyasi* yaŋ aa kā ka hūu-yo i wulaa fōŋgūə ⁸ aa cira mamaŋ da ma waa i jo naŋ wulaa.] Miŋ waanŋ mamaŋ, da kuə coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yaanŋa yaa-i, kere ma cie dumei.

* 24:7 Sorosi ba yuntieŋo maŋ bilaa Pol ba bī u yaa dumaanŋo-na. NiEŋ 23.26.

¹⁰ Fäamaaŋ wuɔ hä Pol baa ändaanġu-i. Pol wuɔ cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nyunġo saa ĵina-niɛ ändacelle-na miɛ ĵamalä-i-na. Terienġu faŋgu-na, mi holle sa tie baa weima. ¹¹ Mi kää *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diiloŋo. Miŋ kää, ku saa cor yinni cĩncieluo ni häi yogo. Da ŋ'a mi täal-ni yuu-ba ŋ ne. ¹² Aa ŋ yuu-ba da kuɔ ba daa mi cie ändapirre baa moloŋo Diilodubuɔ-i-na, siɔ *Diilonelhäälädünni-na, da ma'i bi sĩ yanġa nanġa, ba waŋ-ma. Da kuɔ ba bi daa mi wuɔra mi gbo nuɔmba-i, ba bi tiraa ba waŋ mafamma-i.

¹³ «Baŋ waanġ mamaŋ hiere daama-i äŋgbäŋgbälämma. ¹⁴ Mi gbäa waŋ mamaŋ baa-ni, ma yaa daama: Hümelle maŋ bafamba ciera di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cää i bĩncuɔmbaŋ siire cu Diiloŋo maŋ huonġ-nu'i. Mamaŋ nyegäaŋ *änĵinamma-na baa *Diilopəpuərbiemba sebebäa-ba-na, mi hüyää-ma wuɔ ninsonġo. ¹⁵ Mi hüyää-ma miɛ nelfafaamba maŋ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiinġu dii baa yiinġu, Diiloŋo ka sire-bei. Bafamba fere maŋ daaba-i ba bi hüyää-ma meɪ temma-i. ¹⁶ Terienġu faŋgu-na, ku'i cie mi ta mi gbäŋ kpelle, mi baa cäl Diiloŋo-i, mi baa bi cäl moloŋo.

¹⁷ «Miŋ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāanġu cuɔ. Miŋ kaa wuɔra, mi da gbeinġa celle bel mi nan-na da mi ji käyā mi nellenġ-baamba-i aa bi da hä Diiloŋo-i. ¹⁸ Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuɔ-i-na, kuu dii ŋaa mii naa kää baa ma yaa-i: Mi kää ka migäaŋ mi yunġ-maama. Nuɔmba boi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa weima, Yuifubaa-ba maŋ hilaanġ *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cäl, ba yaa naa saaya ba waa nyunġo-i-na a pigäaŋ-ni miŋ cäläa terienġu maŋ nuɔ-i. ²⁰ Baŋ kää baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cälmuɔ hayo-i haa-miɛ? ²¹ Iŋ kää, aa mi sire yiera waŋ nelma maŋ miɛ: «Mi suyaa miɛ da ŋ da ba ce meɪ ändaanġu-i nyunġo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hiŋ

taaluŋgu-i kuomba siremma-na ku'i juə baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-mie ma yaa nuə-i, ni ma'i sī, ba nuə wuə mi guəlaaya bige-i?»

²² Fāamaaŋo-i ba taa ba bī-yo Felisi, wuə suyaa Yesu hūmelle-i konnu-die. Polŋ juə piie tī, u saa kar ān-daŋgu-i yiingu faŋgu-na, wuə gbē-ba wuə: «Lisiyasi duə ji jo, mamaŋ da ma waa, mi ka tūnu-nei baa-ma.» ²³ Aa naa waŋ baa sorosi ba yuntieŋo naŋo-i wuə u dii Pol kaso jīna. Duə dii-yo, u yaŋ u waa u fereŋ nuə u jēnaamba ta ba gbā ba kā ba ne-yo aa ta ba ce u pəpuərni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuə jo baa u cieŋo-i aa naa puər ba ka bī Pol wuə u ji piie Yesu-Kirsa hūmellen-kūŋgu-i pigāaŋ-ba. U cieŋo-i, ba taa ba bī-yo Durusil, u waa Yuifuyieŋo. ²⁵ Pol wuə jo ji tuə piie baa-ba nelieŋ nuə niŋ saaya ŋ ce Diiloŋo huəŋga-i dumaa, baa niŋ saaya ŋ bel ŋ fere dumaa, baa Diiloŋ uŋ kaa yuu-ye dumaa. Uŋ piieŋ, Felisi hol die doŋ ta di tie, wuə cira: «Yiera dumaa nyuŋgo-i-na; da mi ji da mi fere yiingu maŋ nuə-i, mi ka tiraa ce ba bī-ni ŋ jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuə sī Pol ka hā-yo gbeŋa. A ce dumaŋo-na, wuə tuə puər ba ta ba bī-yo kpēkpē ba hā-yo. ²⁷ U cie dumei suu! Naacolŋo naŋo ji jo ji hor-o fāamaansīnni-na. A ne da bieŋa hāi naa cor tī. Naacolŋo faŋo-i ba taa ba bī-yo Pərkusi-Fetusi. Felisiŋ taa u taara Yuifubaa-ba dəl-o dumaŋo-na, wuə yaŋ Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fetusi tīenaana Pol āndaŋgu-na

¹ Fetusiŋ juə ji hor Felisi-i, wuə ce yinni siei aa naa sire kā *Yerusalemu-i-na. ² Uŋ kāa, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kā baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuə u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaŋgu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hūmelle-na. ⁴ Fetusi

wuə waŋ baa-ba wuə Pol sie gbãa jo, uu dii kaso. Aa cira fuə fere-i u saa jo duə ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuə Pol cālãa, duə u ta, ba hiel nuəmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaanġu-i.

⁶ Fetusinġ cie yinni maŋ Yerusalemu-i-na aa bir kã Sesare-i-na, ni saa cor yinni cīncieluo-i. Uŋ kãa yiinġu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, wuə kã ġeŋġerteriengü-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Baŋ juə baa-yo, *Yuifubaa-ba maŋ hilaa Yerusalemu-i-na kã, baa sire cīilã-yuə hiere ta ba gbu ba kar coikãŋkareinġa ba haa-yuə. ⁸ Pol wuə cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diiloŋ-hūmelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubuə-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Oromε ba *jãmatigi-i, na hiire-mie hama-i nuə-i?»

⁹ Fetusinġ taa u taara Yuifubaa-ba dəl-o dumaanġo-na, wuə yuu Pol wuə: «Ŋ taara mi kã baa āndaanġ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wei?»

¹⁰ Pol wuə cira: «Mei āndaanġuŋ hii fãamaanġ ba terienġu-i ku kar kusuəŋ-nu'i, ku sie gbãa bir kã terienġu naŋ-nu. Naŋ fere-i ŋ suyaa kerre wuə mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuə mi cālãa ninsoŋo, aa miŋ cie mamaŋ ma hii ba ko-mi, mi sie cīina kuliinġu-i. Ŋga baŋ haa mamaŋ mie, da kuə mi saa ce-ma, molo sie gbãa hã-ba baa-mi. Kuŋ hii terienġu maŋ daaku-i, yaanġ āndaanġu-i na hã Oromε ba jãmatigi-i baa-ku.» ¹² Fetusu wuə piiye baa u caantaamba-i aa naa waŋ baa Pol wuə: «Niŋ'a i yaŋ āndaanġu-i hã jãmatigi-i, ŋ ka kã u wulaa.»

Fetusibaa-ba saa Pol āndaanġu maama

¹³ A ne da nellentienġo naŋo waa ba taa ba bī-yo Agirpa*. Agirpa tūə naŋo waa, ba taa ba bī-yo Berenisi. Fetusinġ cie Pol āndaanġu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūə-i

* ^{25:13} Ba gbẽ Erədi-Agirpa maŋ hãalĩŋ-wuonġo yaa-i. Niēŋ *Erədi sīnni-na dii ānfirnumma-na.

baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fətusi-i. ¹⁴ Baŋ juɔ ji ta ba da yinni dumaanjo-na, yiingu nanju-na, Fətusi wuɔ biɛ Pol künju-i tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacoljo nanjo-i jina dii kaso-i-na. ¹⁵ Miŋ kaa *Yerusalemu-i-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bīncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yaŋ-yo. ¹⁶ Mi gbē-ba miɛ *Oromɛbaa miɛ diɛ bel moloŋo-i aa i saa ce u āndaanju-i i siɛ gbāa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. Iŋ juɔ mi saa sɛrɛ; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diɛ ji ce u āndaanju-i. ¹⁸ Mei na'a sī u ciɛ kuubabalaanju nanj temma-i, a ji da ma'i sī. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diiløj-hūmellerj-kūŋ-nu, baa naacoljo nanj kūŋ-nu. Naacoljo faŋo-i wuɔ ba bī-yo Yesu. U kuu, Pol fuɔ wuɔ u kuu aa sire. ²⁰ Mei ne nel daama cu mi huɔŋga-i; mi saa suɔ miŋ ka ce kumaŋ. Mi naa mi yuu Pol da kuɔ u taara āndaan daaku kaa Yerusalemu. ²¹ Pol wuɔ fuɔ āndaanju sa kaa terienju, kere kuŋ hii terienju maŋ nuɔ-i, i yaŋ-ku i hā *jāmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jina miɛ da mi da yiingu, mi saan-yo hā jāmatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuɔ cira: «Naacolj daayo-i mei taara mi da-yo baa mi yufelle u piye mi nu.»

Fətusi wuɔ cira: «Weima sī, bisīnuɔ ŋ ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saan Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gēŋgerdūŋgu-na baa u tūɔ-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbōmbōmbaa-ba maŋ waa nelle-na. Baŋ juɔ, Fətusi wuɔ ce ba jo baa Pol. ²⁴ Baŋ juɔ baa-yo, Fətusi wuɔ cira: «Nellentienjo-i baa namaa namaŋ dii bande-i-na hiere, na daa naacolj daayo-i ke? Miŋ kaa Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miɛ jo bande-i-na, wuɔ naacolj daa u saa baa kuliingu. ²⁵ Muɔ da mi ne, mi siɛ da uŋ ciɛ kumaŋ aa ba'a ba ko-yo. Ŋga uŋ ciera i yaŋ āndaanju-i hā jāmatigi-i baa-ku, mi ka saan-yo hā-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma

jebi u kün̄gu-na da mi nyeḡēñ saañ hã jãmatigi-i, ku'i cie na da mi cie ba jo baa-yo nyun̄go-i-na i diē ji yuu-yo Agirpa nañ fere-i ŋ yufelle-na, ku nie s̄i mi ka gbãa da manamma nyeḡēñ. ²⁷ Meï nie da, da na bel moloŋo-i da na saañ-yo terien̄gu nañ-nu, uñ cie kumañ na bel-o, na saaya na nyeḡēñ-ku hã terien̄gu fañgu taamba-i bafamba bi suo.»

26

Pol̄j waañ mamañ baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuo cira: «Pol, ãndaan̄gu-i dii nuoñei wulaa-i; piiye mamañ dii nañ wulaa.» Pol wuo fara u nañga-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-bañ haa mamañ mie hiere, niñ hãa-mi hũmelle-i mi da mi wañ mañ bilaa dumaa tũnu-nie nyun̄go-i-na, ku dolaanu-mie cor. ³ Na niñ yeñ terien̄gu mañ nuo-i, molo sie gbãa pigãañ-ni Yuifu ba bĩncuoñ-maama-i, aa ŋ suo bañ fanuñ ba-naa nelma mañ nuo-i hiere. Terien̄gu fañgu-na, jande, fẽ ŋ huon̄ga-i aa ŋ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miñ siire ce kumañ *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyun̄go saa jĩna-yie baa i-naa. Ba suyaa wuo *Faris̄eyieñ muo, aa tiraa suo wuo i Diiloñ-hũmelleñ-kün̄gu kuolaaya yañ Yuifubaa-ba namba-i. Da ŋ yuu-ba, da ba'a ba ka wañ ninson̄o-i baa-ni, ba ka wañ-ma baa-ni. ⁶ Aa da ŋ da ba ce meï ãndaan̄gu-i nyun̄go-i-na, kuu dii ŋaa Diiloñ uñ pãa nuñgu mañ baa i tobaa-ba-i, miñ hiñ ku taalun̄gu-i, ku'i juo baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba kün̄gu-na ba hiñ ku taalun̄gu-i, ku'i cie ba ta ba cãrã Diiloño-i bãan̄gu-i baa isuon̄gu-i.

«Nellentie, muo miñ bi hiñ taaluduon̄gu fañgu-i, Yuifubaa-ba gãñ baa-mi ma yaa nuo-i. ⁸ Namaa nie-ma nie, Yuifubaa namaan̄o-i, aa cira Diiloño sie gbãa sire kuomba-i? ⁹ Meï fere mañ daami-i, mii naa da nie s̄i mi saaya mi gbãñ kpelle a hiel Nasaretitañ Yesu yerre-i

nuomba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Bamaŋ naa cu Yesu huon-nu, *Diilojigāntaamba yuntaamba naa hā-mi hūmelle-i mi bel ba fōngūo dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuəra *Diilonelhāalādūnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hūmelle-na. Mi huonŋaŋ ŋa naa gbuu du baa-ba dumaŋo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huon-nu niliŋa naŋa-na.»

(Pəpuər. 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Miŋ waa ta mi ce karaaŋgu faŋgu-i, yiŋgu naŋgu-na, Diilojigāntaamba yuntaamba ji hā-mi hūmelle-i mi ta mi kã Damasi. ¹³ Mi waa baa nuomba namba. Nellentie, muəmei tūo-niŋ, bāaŋguŋ juo hi yuhuonŋa-i, miə mi ne da cecerma naŋ temma hilaa dərə-i-na jo ji dii-ye huonŋa. Cecerŋ daama taa ma carra ma yaŋ bāaŋgu-i. ¹⁴ Yie pāŋ cii hiere, meɪ nu molo piye baa-mi ebiremma-na wuə: <Sol, bige-i ciə ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi? ŋ saa suə wuə ŋ ce gbāŋgbāŋ wei?»

¹⁵ «Miə yuu miə: <Hai moloŋo-i piyeŋ?»

«Kutienŋo gbē-mi wuə: <Muə Yesu, muəmei piyeŋ, ŋ ce karaaŋgu-i baa muəmei. ¹⁶ Sire ŋ yiera. Mi caraaya-nie da mi ce-ni mi cārāŋ nuə, aa niŋ daa mamaŋ daama-i nyuŋgo-i-na, ŋ ce ma watienŋ nuə baa miŋ ka ta mi pigāaŋ-ni mamaŋ hiere. ¹⁷ Mi ka puər-ni ŋ nelley-baamba wulaa baa *nieraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siə gbāa ce-ni bīŋkūŋgu. ¹⁸ Kã ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Kã ŋ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ŋ hā Diiloŋo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nuŋgu ka waa baa Diiloŋ-baamba-i.»

¹⁹ «Nellentie, Itienŋ uŋ caraaya-miə a waŋ mamaŋ baa-mi mi siə gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duəŋ Damasi yaa nuə-i igēna ta mi waŋ u maama-i, aa hel terienŋu-na kã *Yerusalemu. Miŋ siire Yerusalemu-i-na, mi wuəra

gbuo *Yude niləiŋa-i hiere ka cor baa niəraamba-i. Mi taa mi piiye baa-ba miə: «Naanaŋ na ciləbabaŋo-i aa na suur Diiloŋ-hümelle-na. Yaŋ na ciluə tuə fa ku yaa pigāaŋ wuə na naana na ciləbabaŋo-i ninsəŋo.» ²¹ Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuə-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yuŋgu yaa kufanɡu-i. ²² ŋga Diiloŋo saa hūu-ma. Ji hi baa nyuŋgo, muəmei daami ta mi waŋ u maama-i baa nuəmba-i hiere, mi sa bə moloŋo baa-ma. *Diilopəpuərbiembaŋ siire waŋ mamaŋ a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma me. ²³ Ba waŋ-ma wuə: «Diiloŋ uŋ ka saŋ *Koŋkortieŋo maŋ, u ka muliəŋ. Aa duə ku, u yaa ka sire igēna kuomba həlma-na. Duə sire, u ka pigāaŋ i baamba-i koŋkor-hümelle-i baa niəraamba-i hiere.»»

²⁴ Polŋ juə piiye hi terieŋ daaku-i, Fətusi wuə kaasŋ da gbagaga wuə: «Pol, nuə ŋ siə waa dii ŋ fere nuə! Sebe siire ŋ yuŋgu-i!»

²⁵ Pol wuə cira: «Fətusi, mi saa piel. Miŋ waŋ-maŋ dumaa ma ciə dumei. ²⁶ Maŋ ciə terieŋgu maŋ nuə-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i ciə mi da holle yiera u yaŋga-na ta mi waŋ-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopəpuərbiembaŋ waŋ mamaŋ, ŋ hūyāa-ma wei? Mi suyaa miə ŋ hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuə cira: «Pol, ŋ taara ŋ ce-mi Kirsa wuoŋ muə hoi dumandə-i-na wei?»

²⁹ Pol wuə cira: «Da ku fie waa fiefie sī, weima sī. Aa naŋ diei sī, miŋ piiyeŋ baa namaa namaŋ hiere nyuŋgo-i-na, mi cārā Diiloŋo-i miə u ce-na me. temma-i; ŋga mamaŋ daa-mi daama-i u baa yaŋ ma yaa da-na.»

³⁰ Polŋ juə piiye tī, Agirpa-i baa Fətusi-i a naara Berenisi-i baa bamaŋ waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Umaŋ duə puur duə piiye, wuə: «Mei saa suə kumaŋ ciə ba bel naacolŋ daayo-i aa migāaŋ ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa

wuə tuə piye baa Fətusi-i wuə: «Kuə u saa naa cira na yaŋ āndaŋgu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandε-i-na nii naa nanna-yuə.»

27

Ba kãa baa Pol jāmatigi wulaa

¹ I tammaŋ juə hel yiingu-na diε kã *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatoŋo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntieŋo naŋo naŋ-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bī sorosi ba yuntieŋo faŋo-i Yulusi. U waa *jāmatigi sorosibaa-ba yaa nuə-i. ² Iŋ taa baa baatoŋo maŋ, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuə kã *Asi-i-na. Naacolŋo naŋo waa baa-ye, ba taa ba bī-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduəni mara nuə. ³ Iŋ taa yiingu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yie kã ka hi Sidō. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. Iŋ hii Sidō-i, wuə hā-yo hūmelle-i u suur nellen-ħuəŋga-na ka taara u yufieŋ-niini-i u jēnaamba wulaa bir jo.

⁴ Iŋ siire Sidō-i-na diε cor, fafal muə ta mu jārā-yie. Yie naa yie cīl ka bella Sipire kətuəŋgu-i tie kã, ⁵ kã ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfili-i kã ka hi Mira, dii Lisi mara nuə. ⁶ Iŋ hii Mira-i, sorosi ba yuntieŋ wuə da baatoŋo naŋo hilaa Alesāndiri tuə kã Itali-i-na, wuə ce i hel suur u yaa nuə-i.

⁷ Iŋ biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tie gbar fafamma; i cie sūlma-i dumei diε ka hi Kinide-i. Kuŋ cie dumaŋo-na, i daa yinni hūmelle-na. Iŋ juə ne da fafalmu sa hūu-ma, yie karnu hel Salmone, a cīl Kireti kətuəŋgu naŋgu-na. ⁸ Iŋ fie kã terieŋgu-na, i cie sūlma-i dumei aa diε hi baatoŋ ba munyierammu maŋ baŋ bīŋ-muŋ «Munyierafafammu-i»; dii Lase caaŋgu-na.

⁹ I bāaŋgu cuə hūmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūŋgu maŋ baŋ dii-kuŋ dikara-ħuəŋgu-na, ku ji cor. Kuə migāaŋ

ta ku balaŋ-yie baatoŋo gbarma-na ku kã. Polŋ daa-ku dumaŋo-na, wuɔ gboya bamaŋ waa baatoŋo-na wuɔ: ¹⁰«Mi jēnaaŋ namaa, die suuye i yufieŋa-i aa cor, i sie ka hi. Baatoŋo sie hi, congorni sie hi! Aa mie fere-i die saa gbãŋ, i ka tīe-maŋ.» ¹¹Baatoŋo yuntieŋo-i baa u tieŋo-i baa yagar Pol nuŋgu-i. Sorosi ba yuntieŋ wuɔ bi cu ba huoŋ-nu. ¹²Iŋ ŋa naa yiera munyierammu maŋ nuɔ-i, mu saa fa waŋ-huoŋgu-i. Munyierammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuuruŋgu-na. Iŋ waa baa bamaŋ, ba fōŋgũɔ baa cira i gbãŋ kpelle a hi terieŋgu faŋgu-i, kere ba taara ba ka tīena kusuoŋ-nu'i aa waŋgu cor. ¹³Fafalmu maŋ taa mu jo huoŋgu faŋgu-na, mu saa waa baa fōŋgũɔ duma. Muɔ hilaa cicaaryaŋga ta mu kã doryaŋga. Baa da nie sī ma ka dɔl-ba. Baa ce yie sire bella Kireti kɔtuŋgu-i tie kã.

¹⁴I saa maa, fafalmu naŋ teŋ muɔ sire i doryaŋga-na a jo ji suuye-yie; ba bī fafalmu fammu-i «Erakilō». ¹⁵Baatoŋ wuɔ tuɔ kã kɔtuŋgu; i saa gbãa die yiera-yuɔ, yie naa yie yaŋ muɔ ta mu kã baa-ye mu muŋkãmmu. ¹⁶Yie kã ka cor terieŋgu naŋgu kɔtuŋgu-na aa yaŋ-ku i nadien-na. Ba bī terieŋgu-i Koda. Kuɔ cīnnu-yie celle fafalmu-na. Beŋo naŋo waa baa-ye tuɔ kãyã-yie. Iŋ cīenu dumaŋo-na, yie gbãŋ baa ufaŋo-i haa-yo baatoŋo-na. ¹⁷Iŋ haa-yo, maacenciraamba maŋ dii baatoŋo-na, baa ce iyiemba a pērã baatoŋo-i wuɔ u baa ji bīena. Yie kãalã yie sī fafalmu ka kã baa baatoŋo-i Libi jãmalã yaŋga u ka nyugũŋ hīemugãaŋgu-na yiera i wulaa; a ce dumaŋo-na, yie hiire baatoŋo kompaŋga-i aa naa yaŋ i fere hã fafalmu ta mu kã baa-ye mu muŋkãmmu.

¹⁸Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yie bōmbōŋ ma naara. Yie naa yie parra congorni-i nanna hūmma-na. ¹⁹Yiingu faŋgu curoŋo-na, bamaŋ cieŋ maacemma-i baatoŋo-na, baa bie baatoŋ-bīmbīnni-i baa ba fereŋ nammu a nanna-nie.

²⁰ I cie yinni bəi molo sa da bānğu yufelle baa məeŋa-i hiere. Fafal muə bi tīe mu temma-i kunanğu sa parra-muə. I saa tiraa tie hīŋ taalunğu i fereŋ nuə. ²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuonğu. Pol wuo sire yiera i həlma-na aa cira: «Mi jēnaŋ namaa, kuə naa naa nu mi nuŋgu-i aa i tīena dii Kireti-i-na, mamaŋ juə ta ma da-ye daama-i a ji ce i tie nanna conğorni-i, maa naa saa da-ye. ²² Mamaŋ dii fiēfiē-i-na, fiēŋ na həmmu-i, molo siē ku, baatoŋo yaa ka tīe-maŋ yon. ²³ Miŋ cuu Diiloŋo maŋ huon-nu'i ta mi cāayo, u puəraa *dərpuərbiloŋo naŋo-i mi wulaa isuəŋgu-na u ji waŋ baa-mi ²⁴ wuo mi baa kālā, kere da ku fiē ce niē niē, mi ka hi jāmatigi-i u ce mi āndaanğu-i. A ce dumaanğu-na, bamaŋ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siē yaŋ ba ku. ²⁵ Terienğu faŋgu-na, fiēŋ na həmmu-i, mi haa mi naŋga-i Diiloŋo-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumēi. ²⁶ Mi suyaa miē fafalmu ka kā baa-ye ka nanna bomborma nammaŋ.»

²⁷ Fafalmu biēŋ baa-ye da suu hūmma-na a ce yinni cīncieluo ni sisi. Cīncieluo ni naa yiŋgu isuəŋgu-na, isuəholleŋ juə ta di hi, bamaŋ cieŋ maacemma-i baatoŋo-na, baa suə wuo i piē bomborma namma. ²⁸ Baa fi hūmma pupurma-i a da ma yuu metiribaa komorre baa cīncieluo niehāi. Yie cor. Iŋ kaa maa celle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu metiribaa komorre baa niisiei. ²⁹ Baa ta ba kālā wuo sī baatoŋo ka kā ka jūŋ tāmpeŋa hūmma-na. Baa ful baatoŋo fagammu naa huon-yanğa-na aa tīena ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonğu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beŋo maŋ waa baa-ye baatoŋo-na aa gbē-ye dumaa wuo ba taara ba hiire gbu baatoŋo fagammu nammu yaanğa-na a bella-yuə u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuo gbē sorosibaa-ba-i baa ba yuntieŋo-i wuo: «Da ŋ da na yaan balan daaba hel, na ka tīe-maŋ.» ³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuə. Polŋ

juo piye dumaŋo-na, sorosibaa baa kar iyien daaba-i aa naa yaŋ beŋo ta.

³³ In tīenaana tie cie cuo kaalma-i, Pol wuə cira: «I cie yinni cīncieluo baa ni naa yaa dei həculle-na, aa molo saa dii kuuwuŋgu u nuŋgu-na. ³⁴ Jande, wuyaan! Ku yaa fōŋgūo ka da-nei na hel-mei. Baa na tie holle, i ka hi hīnni hiere unaŋ yuŋgu sie jaŋ-yo.» ³⁵ Uŋ piye dumaŋo-na, *buruo naŋo waa, wuə biε-yo aa jaal Diilonjo-i ba yaŋga-na hiere aa bīl-oŋ a doŋ tuə wuo. ³⁶ Sireiŋa suə da-ba hiere baa kā ba ta ba wuo. ³⁷ Miε maŋ waa baatoŋo-na, i waa nuəŋ miε nuəsūo komuəŋa siei baa cīncieluo nuəŋ miε niediei.

³⁸ Baatoŋ daa wuə tūyāa dīmma yaa bəi. Baŋ juo wuo tī, baa huəl-ma kūnna hūmma-na a parra coŋgorni-i aa baatoŋo duə ce fiefie.

³⁹ Cuoŋ juo kaal, maacenciraan baa fara da terieŋgu naŋgu-i ba saa suə-ku, aa da hūmma wuyaa terieŋgu faŋgu yieŋgu naŋgu-i. Baa cira ba ka gbāŋ kpelle hi terieŋgu faŋgu-i. ⁴⁰ Baa fir baatoŋo-i aa yaŋ faŋammu-i dii hūmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Baŋ cie mafamma-i, baa vaa baatoŋo kompaŋga-i yaŋga-na fafalmu da mu kā baa-ye terieŋ daaku-na.

⁴¹ In taa ka hi həlma namma-i, hīemugāan kuə yiera baatoŋo-i u saa gbāa duə cor. U yaŋga suurii hiere hīemugāanŋu-na. Hūŋ maa ta ma jo ma naŋ u tuole-i ma kara-die. ⁴² Sorosibaa-baŋ daa-ma dumaŋo-na, baa cira ba ko kasobiemba maŋ waa baa-ye hiere wuə sī da ba sə hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntieŋ wuə cie-ba. U saa tuə taara ba ko Pol ku'i cie wuə cie-ba aa naa cira: «Bamaŋ suyaan sōmma, ba ta yaŋga ba ta ba sə ba kā bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyugūŋ baatoŋ-yilanni-na cu ba huəŋ-nu.» Ba cie dumei a gbāa huəl hiere; molo saa tīε-maŋ.

28

Polbaa-ba huɔlaa kã Malti

¹ Inj namalāayā huɔl hūmma-na tī huɔngu maŋ nuɔ-i, yie yuu, baa cira terienġu faŋgu-i ba bī-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u dāa, waanġu'i daaku. Terienġu faŋgu taamba silaa ce baa-ye, a dii dānġbɔġuɔngu naŋ temma aa bī-ye i ka tie yiraanġ. ³ Pol wuɔ kaal daamiɛŋa naŋa duɔ dii dāamu-na, a ne da gbeina waa galla-yei, Pol saa da-yo. Dāamuŋ wurii bel-o, wuɔ doŋ Pol naŋga-i a pāŋ nyaar. ⁴ Terienġu faŋgu taambaŋ daa mafamma-i, ba tīiŋgu naŋgu waa ba taa ba bī-ku «Ninsontienġo», baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Naacolġ daayo siɛ waa dii nelfefeinġo, u ka waa nelkoroŋo. Na saa da, uŋ fie kor hūmma-na, Ninsontienġo saa yaŋ-yo.» ⁵ Pol wuɔ misīrrā jīenġo-i dii-yo dii dāamu-na aa yiera tuɔ ne; bīŋkūŋgu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuɔ sī u ka pāŋ nyurā terduɔŋgu faŋgu-na, sisɔ u ka pāŋ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bīŋkūŋgu ciɛ. Baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuɔ: «Naacolġ daa u siɛ waa dii gbāŋgbāŋ.»

⁷ Inj waa terienġu maŋ nuɔ-i, ba fāamaaŋo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bī-yo Pubilusi. Wuɔ gbuu bel-e ŋaa u jēnaaŋ miɛ aa ce i ce yinni siɛi baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuɔ waa galla; wuɔ sa waa hīnni, tɔġɔtɔġoniŋo'i waa-yuɔ aa u kūɔma tiraa huɔl da pāmpāmpāŋ. Pol wuɔ suur ka haa u nammu-i yuɔ aa cārā Diiloŋo-i hā-yo; wuɔ pāŋ sire.

⁹ Polġ siire bīncɔiŋo-i, jaamba maŋ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uŋ siire jaamba-i dumaanġo-na, baa migāaŋ bel-e fafamma naara. Inj juɔ'a i ta, bīm̄bīnni maŋ maama-i waa-yie hiere, baa hā-ye baa-ni wuɔ i bel i naŋ-na tie kã.

Polbaa-ba curaa ɔɔmu

* 28:1 Hūmma-i diyaa Malti-i huɔŋga.

¹¹ I cie caamba siei Malti-i-na aa suə die cor. In'a i ta, yie suur baatoŋo naŋo-na, ba bĩ-yo «Diyosikuur» ku yuŋgu yaa wuə piəbaa.† Baatoŋo faŋ wuə hilaa Alesāndiri a jo ji yiera cie waəŋ-huəŋgu cor. ¹² In' taa dumaəŋo-na, yie kã ka hi Sirakuse; yie ce yinni siei kusuəŋgu-na aa cor. ¹³ In' curaa, yie bella koŋkondaəŋgu-i kã ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu naŋ muə sire i huəŋ-yaŋga-na ta mu tišŋ-ye; a ce dumaəŋo-na, yie ce yinni hã yon aa hi Pusəli-i. ¹⁴ In' hii nelle fande-i, yie da Diiloŋ-dũŋ-baamba namba. Baa cira i tĩena ce yinni niehã baa-ba. Yie tĩena ce yinni fanni-i aa suə cor tie kã *Ɖəmu-i-na. ¹⁵ Diiloŋ-dũŋ-baamba maŋ Ɖəmu-i-na baŋ juə nu wuə i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bĩ-de «Ducənni siei». Banaŋ baa cor jo Apiyusi saŋga-na da ba ji jārā-yie. Polŋ juə'a u ne da-ba, wuə jaal Diiloŋo-i aa naa migāəŋ dii sireiŋa u fereŋ nuə. ¹⁶ In' kaa hi Ɖəmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kã ka bie dũŋgu u deŋ, aa jĩna sorosiyie tuə niya-yuə.

Polŋ cie kumaŋ Ɖəmu-i-na

¹⁷ Polbaa-baŋ hii *Ɖəmu-i, wuə ce yinni hã, sieliŋ-yiŋgu-i, wuə bĩ *Yuifu ba bĩncuəmba maŋ waa terieŋgu-na ba jo u wulaa. Baŋ juə, wuə gbě-ba wuə: «Tobiŋ namaa, naŋ daa mi bĩe-na de-i, ku saa balaŋ. Mi saa cāl mie nellerŋ-baamba-i, mi saa bi guəla manamma i bĩncuəŋ-hümelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hã *Oromebaa-ba-i baa-mi. ¹⁸ Oromebaa-ba yuu-mi, mi bie piiye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliŋgu. Ba'a ba nanna-mie, ¹⁹ ŋga i nellerŋ-baamba yagar wuə ma sie gbāa ce. Ku yaa nuə-i mi naa mie ba yaŋ mi āndaəŋgu-i hã *Orome ba *jāmatigi

† 28:11 piəbaa daaba-i, ba taa ba bĩ unarŋo-i Kasitər aa bĩ unarŋo-i Polusi. Gireki ba tĩiŋgu-i waa. Baatoŋ-maacenciraəŋ baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

ka ce-ku. Na baa ji da nie sī mi taara da mi dii mi nellerj-baamba yunni-i weima-na? Ma'i sī. ²⁰ Ku'i cie mi bī-na da mi ji waŋ ma yaŋga-i baa-na. *Isirahel-baambaŋ hīŋ kumaŋ taalunŋu-i, ba bilaa muəŋo-i kufanŋu maama'i nuə-i dumandε-i-na.» ²¹ Bīncuəŋ baa cira: «Fē ŋ huəŋga-i; i saa da sεbe hilaa *Yude-i-na jo wuə ŋ cie weima, i saa bi da i natobiŋo naŋo juə wuə ŋ guəlaaya bīŋkūŋgu. ²² I suyaa yie niŋ suuri Diilonj-hūmelle maŋ nuə-i, nuəmba cīina-die terni-na hiere, ŋga miε taara naŋ fεrε-i ŋ waŋ di maama baa-ye.» ²³ Baŋ piye dumaŋo-na, baa dii yiŋgu baa baa-na.

Yiŋgu fanŋuŋ juə hi, baa jo maar yidielāŋgu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuə bie *Diilonj-bāŋgu maama-i tuə piye baa-ba, a doŋ cucuuyunŋu-na ji tuə hi dānam-bāŋgu. Duə tuə piye u kã, u ka bie *Moisi *ānjīamma-i piye baa-ba, kunie u bie *Diilopəpuərbiemba maama-i a piye baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suə wuə uŋ waŋ mamaŋ Yesu kūŋgu-na coima sī. ²⁴ Banaŋ baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma. ²⁵ Kuŋ cie dumaŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuə cira: «Ma dōlaa *Diilonj-Yalle puər *Isayi-i i bīncuəmba wulaa. Diilonj-Yalle gbē-yo wuə:

²⁶ *«Kã ŋ ka waŋ baa Isirahel-baamba-i wuə ba nu nelma-i ŋga ba sa suə ma yaŋga-i; ba ne colcol ŋga ba sa da bīŋkūŋgu.*

²⁷ *Ba nyaayã ba fεrε.*

Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni, aa suuye ba yufierja-i ba sa taara ba da baa-ya.

Ba sa taara ba suə mi nelma yaŋga-i aa jo mi ji kor-ba.» †»

²⁸ Pol wuə cira: «Terienŋu fanŋu-na, na saaya na suə wuə fiefiε-i-na, Diilonjo birii saŋ koŋkor-nelma-i hã *nieraamba baa-ma. Bafamba fuə, ba ka nu-ma.» [²⁹ Polj

† 28:27 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

piiye dumaarjo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kũj.]

³⁰Pol wuɔ biyaa u yerrej dũngu Ɔrɔmu-i-na. U cie bienja hãi dũngu faŋgu-na. Nuɔmba taa ba kã u wulaa. U saa tuɔ donya moloŋo u fererj nuɔ. ³¹U taa u warj Diilorj-bãaŋgu maama-i baa nuɔmba-i aa tuɔ kalaŋ-ba baa Itierjo-i Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemba-i aa u waa u fererj nuɔ.

Diilon-nelma Tobis̄felenni New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22
